

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS
SOCIALINĖS GEROVĖS FAKULTETAS
SOCIALINIO DARBO KATEDRA

Sonata Verbauskienė

**LAIKINO APNAKVINDINIMO IR LAIKINO
APGYVENDINIMO NAKVYNĖS NAMŲ VYRŲ SOCIALINIŲ
PASLAUGŲ POREIKIAI**

Magistro darbas

Socialinio darbo studijų programa, valstybinis kodas 61205S206
Socialinio darbo studijų kryptis

Vadovas doc. dr. Dalija Snieškienė

(Parašas)

(Data)

Apginta SGF dekanas doc. dr. V. Ivanauskienė

(Parašas)

(Data)

KAUNAS, 2010

Verbauskienė S. The needs for social services of temporary shelter and temporary accommodation of Hostel men. Masters theses of Social work.

Supervisor: doc. dr. D. Snieskiene

Vytautas Magnus University, Faculty of Social Welfare - Kaunas, 2010

Summary

Homelessness and vagabondage and begging related to it have been known in every country of the world for a long time. Today homelessness has already become one of the most extreme forms of exclusion, in which people are completely or partially eliminated from usual economical, cultural and spiritual spaces of human communication.

Nowadays social support for homeless people is not effective enough, and few measures have been implemented to ensure social security and welfare of the homeless. At present the need for social services of the homeless has not been researched deeply enough. These circumstances have motivated to carry out a social work research to evaluate the needs for social services of temporary shelter and temporary housing of Hostel men.

To reach the main aim of this investigation, these tasks were brought: to reveal temporary shelter and temporary accommodation hostels for men social - demographic, economic characteristics; to reveal and compare men general social service needs, which are provided by temporary shelter and temporary accommodation hostels; to identify and assess the relationship between the temporary shelter and temporary accommodation hostels provided general social service for men and their requested needs; disclose and compare how do males of temporary shelter and temporary accommodation appreciate common lodging-house activity..

Literature review and a written questionnaire have been used in the research. All homeless males in X city who receive social services at the public institution Hostel could participate in the research, and 109 homeless males took part in it.

The results of the analysis revealed that every second man of temporary shelter hostel lives from random income (odd job or sold secondary stock), meanwhile, half of the men living in the temporary accommodation hostel are kept by the country through the pension system of the social insurance that means they get invalidity benefit and old-age pension. The main cause for the majority of the hostels client (which caused the lost of the permanent location) is divorce or conviction, moreover the factors which causes continuing homelessness is long-term unemployment, lack of friends and family. One third of respondents do not have a permanent place of residence up to 2 years and is in the initial phase of the process of becoming homeless, furthermore a quarter of respondents do not have a permanent place of residence from 6 to 10 years and are in a chronic phase of becoming homeless.

Also, according to the results of the hypothesis, temporary shelter and temporary accommodation hostels provided general social service needs for men are nearly identical; men from temporary shelter or temporary accommodation hostels need for social services is the same; temporary shelter and temporary accommodation hostels male appreciate the activity of the kind of hostels differently.

Verbauskienė S. Laikino apnakvindinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrų socialinių paslaugų poreikiai. Socialinio darbo magistrantūros baigiamasis darbas
Mokslinė vadovė doc. dr. D. Snieškienė
Vytauto Didžiojo universitetas, Socialinės gerovės fakultetas - Kaunas, 2010

Santrauka

Benamystė ir su ja susijęs valkatavimas bei elgetavimas yra žinomi visose šalyse nuo seniausių laikų. Benamystė jau tapo viena kraštutiniausių atskirties formų, į kurią patekę žmonės visiškai arba dalinai yra eliminuojami iš visiems įprastos ekonominės, kultūrinės, dvasinės žmonių bendravimo erdvės.

Socialinė pagalba benamiams asmenims, šiandien yra nepakankamai veiksminga, mažai įgyvendinama įvairių priemonių, siekiant užtikrinti benamių socialinį saugumą ir gerovę. Šiuo metu nėra pakankamai iširta benamių socialinių paslaugų poreikiai. Šios aplinkybės paskatino socialinio darbo tyrimą Laikino apnakvindinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrų socialinių paslaugų poreikiams atskleisti ir įvertinti.

Šio tyrimo tikslui pasiekti buvo išskelti tokie uždaviniai, kaip: atskleisti laikino apnakvindinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrų socialines - demografines, ekonomines charakteristikas; atskleisti ir palyginti laikino apnakvindinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrų gaunamų bei pageidaujamų bendrųjų socialinių paslaugų poreikius; atskleisti ir įvertinti ryšį tarp laikino apnakvindinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrų gaunamų ir pageidaujamų bendrųjų socialinių paslaugų poreikių; atskleisti ir palyginti kaip laikino apnakvindinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrai vertina Nakvynės namų veiklą Tyrimui atlikti buvo naudojama literatūros šaltinių apžvalga bei anketinė apklausa raštu. Tyrime galimybę dalyvauti turėjo visa X miesto benamių vyrų populiacija, gaunanti socialines paslaugas Vši X nakvynės namai. Tyrime dalyvavo 109 benamiai.

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad kas antras laikino apnakvindinimo nakvynės namų vyras išgyvena iš atsitiktinių pajamų (atsitiktiniai darbai ar parduotas antrines žaliavas), tuo tarpu, pusė laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrų yra išlaikomi valstybės, per valstybinio socialinio draudimo pensijų sistemą, t.y., gauna neįgalumo ar senatvės pensijas. Daugumos Nakvynės namų klientų pagrindinė priežastis, įtakojusi nuolatinės gyvenamosios vietos praradimą yra skyrybos ar teistumas, o veiksniai įtakojantys besitęsiančią benamystę yra ilgalaikis nedarbas, neturėjimas šeimos narių, artimųjų. Trečdalis respondentų nuolatinės gyvenamosios vietos neturi iki 2-ųjų metų ir yra pradinėje tapsmo benamiu proceso fazėje, taip pat, ketvirtadalis respondentų nuolatinės gyvenamosios vietos neturi nuo 6-rių iki 10-ties metų ir yra chroniškoje tapsmo benamiu fazėje. Taip pat, patikrinus hipotezes, tyrimo rezultatai atskleidė, jog laikino apnakvindinimo ir laikino

apgyvendinimo nakvynės namų vyrų gaunamų socialinių paslaugų poreikiai yra dalinai vienodi; laikino apnakvindinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrų jaučiami poreikiai socialinėms paslaugoms yra vienodi; Laikino apnakvindinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrai Nakvynės namų veiklą vertina nevienodai.

TURINYS

Pagrindinės sąvokos.....	8
ĮVADAS.....	9
1. TEORINIS TYRIMO PAGRINDIMAS.....	12
1. 1. Poreikių svarba individui.....	12
1. 1. 1. Poreikių samprata.....	12
1. 1. 2. Socialinių poreikių kaip žmogaus teisių samprata.....	14
1. 1. 3. Poreikius aiškinančios teorijos.....	16
1. 2. Laikino apnakvindinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrų benamystės formavimosi procesas.....	18
1. 2. 1. Teorinė benamystės samprata.....	19
1. 2. 2. Benamystės formavimosi priežastys.....	21
1. 2. 3. Tapsmo benamiu procesas.....	25
1. 3. Pagalbos galimybės laikino apnakvindinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrams.....	27
1. 3. 1. Teisiniai aspektai asmenims, neturintiems nuolatinės gyvenamosios vietos.....	27
1. 3. 2. Socialinės paslaugos kaip pagalba benamiams atsidūrus socialinėje rizikoje.....	30
1. 3. 3. Pagalba, kuri suteikiama asmeniui neturinčiam nuolatinės gyvenamosios vietos.....	31
1. 3. 4. Socialinio darbo pagalbos galimybės Nakvynės namų vyrams.....	34
2. TYRIMO METODOLOGIJA.....	37
2. 1. Tyrimo ontologija.....	37
2. 2. Tyrimo epistemologija.....	38
2. 3. Tyrimo operacionalizacija.....	39
2. 4. Tyrimo metodas ir instrumentas.....	40
2. 5. Tyrimo imtis.....	41
2. 6. Tyrimo duomenų analizės metodai.....	41
2. 7. Tyrimo etiniai principai.....	42
3. LAIKINO APNAKVINDINIMO IR LAIKINO APGYVENDINIMO NAKVYNĖS NAMŲ VYRŲ SOCIALINIŲ PASLAUGŲ POREIKIŲ TYRIMO REZULTATŲ PRISTATYMAS.....	43
3. 1. Socialinis – demografinis, ekonominis respondentų pristatymas.....	43
3. 2. Respondentų gyvenimo sąlygos.....	47
3. 2. 1. Respondentų pragyvenimo lygis.....	47
3. 2. 2. Respondentų naudojimosi Nakvynės namuose teikiamomis socialinėmis paslaugomis trukmė.....	48
3. 3. Respondentų naudojimas socialinėmis paslaugomis Nakvynės namuose.....	49
3. 4. Respondentų Nakvynės namuose teikiamų socialinių paslaugų vertinimas.....	51
3. 5. Respondentų socialinių paslaugų poreikiai.....	55
DISKUSIJA.....	58
IŠVADOS.....	60
REKOMENDACIJOS.....	62
LITERATŪRA.....	63
PRIEDAI.....	67

ILIUSTRACIJŲ SĄRAŠAS

Lentelės:

1 lentelė. Respondentų pasiskirstymas, pagal amžių.....	43
2 lentelė. Respondentų pasiskirstymas, pagal benamystės trukmę.....	43
3 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal šeimyninę padėtį.....	44
4 lentelė. Respondentų pasiskirstymas, pagal išsilavinimą.....	44
5 lentelė. Respondentų atsakymų pasiskirstymas į klausimą ar turi įgiję profesiją.....	45
6 lentelė. Respondentų pasiskirstymas, pagal pagrindinę priežastį, įtakojusią nuolatinės gyvenamosios vietos praradimą.....	45
7 lentelė. Respondentų pasiskirstymas, pagal veiksnius įtakojančius besitęsiančią benamystę.....	46
8 lentelė. Respondentų pasiskirstymas, pagal pragyvenimo šaltinį.....	47
9 lentelė. Respondentų pasiskirstymas, pagal gaunamų mėnesinių pajamų dydį.....	48
10 lentelė. Respondentų pasiskirstymas, pagal kartą kuri naudojasi Nakvynės namų teikiamomis socialinėmis paslaugomis.....	48
11 lentelė. Respondentų pasiskirstymas, pagal kiek laiko naudojasi Nakvynės namų teikiamomis socialinėmis paslaugomis.....	49
12 lentelė. Duomenys apie respondentų naudojimąsi socialinėmis paslaugomis Nakvynės namuose....	50
13 lentelė. Respondentų atsakymų pasiskirstymas į klausimą, kaip socialinės paslaugos teikiamos Nakvynės namuose patenkina jų poreikius.....	51
14 lentelė. Respondentų atsakymų pasiskirstymas į klausimą, ar žino kokiomis socialinėmis paslaugomis bei lengvatomis jie turi teisę naudotis.....	51
15 lentelė. Respondentų atsakymų pasiskirstymas į klausimą, ar pakanka informacijos apie Nakvynės namuose jiems teikiamas socialines paslaugas.....	52
16 lentelė. Respondentų atsakymų pasiskirstymas į klausimą, ar pakanka informacijos apie X mieste jiems teikiamas socialines paslaugas.....	52
17 lentelė. Respondentų atsakymų pasiskirstymas į klausimą, kas paskutiniu metu labiausiai padėjo...52	
18 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal atsakymus į klausimą, kaip vertina Nakvynės namuose teikiamas socialines paslaugas.....	53
19 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal atsakymus į klausimą, ar rekomenduotų kitam žmogui be nuolatinės gyvenamosios vietos, naudotis Nakvynės namuose teikiamomis socialinėmis paslaugomis.....	53
20 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal atsakymus į klausimą, kaip dažnai bendraujate su Nakvynės namų socialiniais darbuotojais.....	54
21 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal atsakymus į klausimą, kaip vertinate Nakvynės namų socialinių darbuotojų darbą.....	54
22 lentelė. Respondentų atsakymų pasiskirstymas į klausimą, kokios socialinės paslaugos tyrimo atlikimo dieną labiausiai reikia.....	55
23 lentelė. Duomenys apie respondentų bendrųjų socialinių paslaugų poreikius Nakvynės namuose....	56

PAGRINDINĖS SAŲOKOS

Benamis - žmogus neturintis nuolatinės gyvenamosios vietos arba laikinai negalintis ja naudotis, nakvojantis atsitiktinėse vietose arba laikino apgyvendinimo įstaigose ir neturintis lėšų būstui nusipirkti arba išsinuomoti (Kanopienė V., Mikulionienė S., 2004).

Benamystė - tai socialinis reiškinys, susijęs su žmogaus teisių nebuvimu į nuolatinę gyvenamąją vietą, kurioje jis galėtų gyventi ar apsisototi bei deklaruoti gyvenamąją vietą (Карлинский И., 2004).

Nakvynės namai (laikino gyvenimo namai) - tai socialinės globos įstaiga, teikianti trumpalaikę socialinę globą gyvenamosios vietos neturintiems, laikinai negalintiems ja naudotis asmenims. Taip pat, teikianti įvairiapusę socialinę pagalbą, padedanti spręsti iškilusias problemas (LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos įsakymas „Dėl socialinių paslaugų katalogo patvirtinimo“, 2006)

Poreikis - tai yra, ko reikia žmogui arba socialinei sistemai pagrįstai funkcionuoti tam tikroje situacijoje. Tai nėra noras kažką turėti ar gauti, bet trūkumas, kuris kliudo žmogui ar sistemai vystytis arba tobulėti (Johnson L. C., 2001).

Socialinis darbas - tai veikla, padedanti asmeniui, šeimai spręsti savo socialines problemas pagal jų galimybes ir jiems dalyvaujant, nežeidžiant žmogiškojo orumo ir didinant jų atsakomybę, pagrįstą asmens, šeimos ir visuomenės bendradarbiavimu (Socialinės apsaugos ir darbo ministerija).

Socialinės paslaugos - tai paslaugos, kuriomis suteikiama pagalba asmeniui, dėl amžiaus, neįgalumo, socialinių problemų iš dalies ar visiškai neturinčiam, neįgijusiam arba praradusiam gebėjimus ar galimybes savarankiškai rūpintis asmeniniu, gyvenimu ir dalyvauti visuomenės gyvenime. Socialinių paslaugų tikslas - sudaryti sąlygas asmeniui ugdyti ar stiprinti gebėjimus ir galimybes savarankiškai spręsti savo socialines problemas, palaikyti socialinius ryšius su visuomene, taip pat padėti įveikti socialinę atskirtį. Socialinės paslaugos teikiamos siekiant užkirsti kelią asmens, šeimos, bendruomenės socialinėms problemoms kilti, taip pat visuomenės socialiniam saugumui užtikrinti (LR Socialinių paslaugų įstatymas, 2006).

Socializacija - tai procesas, kurio metu asmuo, perimdamas visuomenės vertybes, nuostatas, normas ir kitą socialinį patyrimą, tampa tos visuomenės nariu (Leonavičius V., 2004).

IVADAS

Visose pasaulio šalyse benamių skaičius sparčiai auga, taip pat, ir Lietuvoje benamystės problema nėra išimtis. Didelį benamių žmonių skaičiaus augimą visuomenėje sąlygoja sparti globalizacija, ilgalaikis nedarbas, turtinė žmonių diferenciacija, skurdas, dalies gyventojų dorovinė ir psichinė degradacija. Šis sluoksnis nuolat didėja, sukeldamas visuomenės dezorganizaciją ir skatindamas benamio asmens psichosocialinę, o ne retai ir visišką izoliaciją. Benamystė skatina gebėjimų ir gabumų mažėjimą, susijusį su socialinio statuso pasikeitimu. Benamiai atsidūrę krizinėje situacijoje, dažnai yra paliekami likimo valiai. Dažniausiai lieka nepatenkinami jų socialiniai poreikiai: savęs išreiškimo, pripažinimo ir apsaugos siekimo, o tai yra būtinos sąlygos žmogaus vystymuisi ir tobulėjimui, kaip teigia Diurkheim (1995), jog „kiekvienas gyvas organizmas gali egzistuoti ir jaustis laimingas tik tada, kai yra pilnai patenkinami jo poreikiai“. Tad, yra svarbu suprasti benamystės reiškinių ir susimąstyti, ką kiekvienas iš mūsų visuomenės narių, galėtų padaryti, kad bent minimaliai būtų palengvinta benamio žmogaus dalia ir vargai, ir pradėdami nuo nuostatos į benamystę keitimo, kad būtų sumažinta šių žmonių socialinė atskirtis ir izoliacija, nes kaip teigia Diurkheim (1995), „tik visuomenė gali nustatyti galimybių ribas benamiui asmeniui tenkinat poreikius“, tame tarpe, ir spręsti su benamyste atsiradusias asmens problemas (Дюркгейм, 1995).

Lietuvoje pirmieji oficialūs duomenys apie benamystę buvo paskelbti 2001 m., įvykus visuotiniam šalies gyventojų surašymui. Surašymo duomenimis, buvo teigiama, kad šalyje yra 1250 benamių, tačiau, šie duomenys neatspindėjo realios situacijos, nes surašant gyventojus remtasi pačia siauriausia benamio sąvoka - jais buvo laikomi tik tie asmenys, kurie nakvojo po atviru dangumi ir neturėjo net laikinos pastogės, tuo tarpu, žmonės, kurie surašymo metu naudojosi nakvynės namuose teikiamomis bendrosiomis bei specialiosiomis socialinėmis paslaugomis, net nebuvo įtraukti į benamių kategoriją (Kanopienė, Mikulionienė, 2004).

Nakvynės namai yra nestacionari socialinių paslaugų įstaiga, pavaldį savivaldybių administracijos Socialinių reikalų departamento Socialinių paslaugų skyriams, kurių pagrindinis tikslas - nuosekli ir kompleksiška suaugusių socialinės rizikos asmenų, atsidūrusių socialinėje atskirtyje, socialinė adaptacija, rehabilitacija ir integracija į visuomenę. Nakvynės namuose yra teikiamos specialiosios socialinės paslaugos: socialinė priežiūra (laikinas apnakvindinimas), t.y. visuma paslaugų, kuriomis asmeniui teikiama kompleksinė, bet nuolatinės specialistų priežiūros nereikalaujanti pagalba ir trumpalaikė socialinė globa (laikinas apgyvendinimas), t.y. visuma paslaugų, kuriomis asmeniui teikiama kompleksinė, nuolatinės specialistų priežiūros reikalaujanti pagalba krizių atvejais bei bendrosios socialinės paslaugos, kurios yra atskiros, be nuolatinės specialistų priežiūros teikiamos

paslaugos. Šiai dienai, Lietuvoje yra įsteigti ir iš savivaldybių biudžeto lėšų išlaikoma 22 nakvynės namai, t. y. 1138 laikino apgyvendinimo ir 238 laikino apnakvandinimo vietos. Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenimis, 2008 m. nakvynės namuose teikiama laikino apgyvendinimo specialiąją socialine paslauga naudojosi 1890 benamių žmonių, iš jų: 421 moterys ir 1469 vyrų (Lietuvos statistikos departamentas prie LR Vyriausybės, 2010).

Taigi, siekiant kryptingai formuoti socialinės politikos priemones, ieškant būdų, kaip spręsti benamystės problemą, reintegruoti benamius į visuomenę, sumažinti jų skaičių arba palengvinti jų būvį, socialiniame darbe, tampa aktualu kryptingai formuoti socialinės pagalbos priemones ir formas ieškant būdų, kaip spręsti benamystės problemas. Šiuo tikslu naudinga atskleisti, kokias bendrąsias socialines paslaugas gauna benamiai nakvynės namuose: laikino apnakvandinimo ir laikino apgyvendinimo padaliniuose, bei kokie yra šių socialinių paslaugų poreikiai. Taip pat, norint profesionaliai padėti, būtina suvokti, kas yra benamystė ir kokie asmenys priskiriami benamių grupei, kaip vyksta tapsmo benamiu procesas, kokiomis aplinkybėmis žmonės netenka savo būsto.

Lietuvoje benamių problemoms skirtų mokslinių darbų yra nedaug. Susipažinus su Vytauto Didžiojo universiteto Smalakytės (2000) magistriniu tyrimu apie benamių galimybes įsigyti būstą, Socialinės politikos grupės (2003) tyrimu apie benamių asmenų gyvenimo sąlygas, Kocai (2007) apginta disertacija „Socialin⁴ benami⁷ atskirtis ir jos formavimosi veiksniai“, galima teigti, kad tiriamieji darbai atlikti siekiant išsiaiškinti benamystės sampratą, jos formas, dėl to kylančias socialines problemas. Tačiau mažai yra tyrinėtas laikino apnakvandinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrų socialinių paslaugų poreikiai socialinio darbo aspektu. Į Nakvynės namų teikiamų socialinių paslaugų poreikį yra žiūrima tik per statistikos rinkimo prizmę, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ataskaitoms, apie suteiktas socialines paslaugas, pateikti.

Socialinė pagalba, benamystės atžvilgiu, šiandien yra nepakankamai veiksminga, mažai yra išplėtotas socialinių įstaigų ir paslaugų tinklas, nekompetentingai, be specialaus pasiruošimo yra organizuojamas socialinis darbas žmonėms ištiktiems krizės ir atsidūrusiems „dugne“. Todėl buvo atliekamas socialinio darbo tyrimas laikino apnakvandinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrų bendrųjų socialinių paslaugų poreikiams atskleisti ir įvertinti. Manoma, kad laikino apnakvandinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrų bendrųjų socialinių paslaugų poreikių atskleidimas ir įvertinimas, turės ne tik teorinę, bet ir praktinę vertę: tai leis pamatyti ir susidaryti platesnį vaizdą - kokią socialinę pagalbą benamiai gauna laikino apnakvandinimo ir kokią socialinę pagalbą benamiai gauna laikino apgyvendinimo nakvynės namuose bei kokių socialinių paslaugų didžiausią poreikį benamiai jaučia. Ir šiuo aspektu, tai galėtų leisti, bei įtakoti efektyvesnę socialinės

pagalbos (socialinių paslaugų, socialinio darbo) organizavimą, tobulinimą, kad būtų atliepti benamių asmenų socialiniai poreikiai.

Tyrimo tikslas - atskleisti ir įvertinti laikino apnakvindinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrų socialinių paslaugų poreikius.

Tyrimo klausimas - kokių bendrųjų socialinių paslaugų didžiausią poreikį jaučia laikino apnakvindinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrai.

Tyrimo uždaviniai:

- Atskleisti laikino apnakvindinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrų socialines – demografines, ekonomines charakteristikas.
- Atskleisti ir palyginti laikino apnakvindinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrų gaunamų bendrųjų socialinių paslaugų poreikius.
- Atskleisti ir palyginti laikino apnakvindinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrų pageidaujamų bendrųjų socialinių paslaugų poreikius.
- Atskleisti ir įvertinti ryšį tarp laikino apnakvindinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrų gaunamų ir pageidaujamų bendrųjų socialinių paslaugų poreikių.
- Atskleisti ir palyginti kaip laikino apnakvindinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrai vertina Nakvynės namų veiklą (t.y., teikiamas socialines paslaugas ir socialinių darbuotojų darbą).

Tyrimo hipotezės:

1. Laikino apnakvindinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrų gaunamų socialinių paslaugų poreikiai yra vienodi.
2. Laikino apnakvindinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrų jaučiami poreikiai socialinėms paslaugoms yra nevienodi.
3. Egzistuoja ryšys tarp laikino apnakvindinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrų gaunamų ir pageidaujamų bendrųjų socialinių paslaugų poreikių.
4. Laikino apnakvindinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrai Nakvynės namų veiklą vertina vienodai.

Tyrimo objektas - laikino apnakvindinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrų socialinių paslaugų poreikiai.

1. TEORINIS TYRIMO PAGRINDIMAS

1. 1 Poreikių svarba individui

1. 1. 1. Poreikių samprata

Skirtingoje literatūroje galima rasti skirtingus „poreikio“ sąvokos apibūdinimus. Johnson (2001) teigia, kad poreikis yra tai, ko reikia žmogui ar socialinei sistemai pagrįstai funkcionuoti tam tikroje situacijoje. Poreikis nėra tik noras kažką turėti arba gauti. Tai yra trūkumas, kuris trukdo žmogui ar sistemai vystytis arba tobulėti (Johnson, 2001). „Poreikis – individo būseną, nervinę psichinę įtampą, kurią sukelia jo egzistavimui būtinų dalykų stygius, trūkumas“ (Kučinskas, 2000). Poreikių sąvoka yra suvokiama kaip kompleksinė, kuri atspindi žmogaus ir aplinkos sąveiką (Mitkuvienė, Skridlaitė, 2002).

Johnson (2001) išskiria dvi poreikių kategorijas pagal tai, kas nustato ar nurodo poreikį, t.y., reikia - poreikis, kurį nustato kiti, todėl toks poreikis dirbant socialinį darbą dažnai būna dėmesio centre. Juntamas poreikis - tai poreikis, kurį nurodo pats asmuo. Kartais socialinio darbuotojo nustatytas poreikis skiriasi nuo to, kurį jaučia ir nurodo pats asmuo, todėl socialinis darbuotojas turi atsižvelgti į visus veiksnius turinčius įtakos žmogaus vystymuisi užtikrinti. (Johnson, 2001).

Pagal Towle (1945) tokiems veiksniams gali būti priskiriama: fizinė gerovė (maistas, pastogė, sveikatos priežiūra); galimybė žmogui vystytis tiek emocionaliai, tiek protišškai; žmogaus santykius su kitais žmonėmis; dvasinių poreikių tenkinimą (Johnson, 2001).

Taip pat, svarbu neužmiršti, jog žmogaus poreikiai priklauso nuo to, koks jo amžiaus tarpsnis ir kokia jo esama situacija, pavyzdžiui, suaugusiam žmogui labai svarbu maistas, apranga, pastogė, bet priešingai nei vaikui ankstyvojoje vaikystėje, suaugusiam nereikalinga fizinė priežiūra, o santykiai su kitais žmonėmis būtini, bet gali būti labai įvairūs ir sudėtingi.

Yra išskiriama tokie poreikiai, kurie turi skirtingas pasekmes paslaugų kūrimui bei jų plėtrai, tai:

- Normatyviniai poreikiai, kuriuos apibrėžia ekspertai bei profesionalai;
- Juntami poreikiai, kurie yra panašūs į norus;
- Išreikšti poreikiai, kurie yra paverčiami veiksmu, skirtu juos atliepti;
- Palyginamieji poreikiai, kai žmonės, esantys tam tikroje situacijoje kenčia, o kiti - su kuriais yra lyginama – gauna paslaugas (Mitkuvienė, Skridlaitė, 2002).

Bunge (2005) socialinius poreikius sieja su asmeniu ir jo socialine aplinka (Kanišauskaitė, 2005). Fisher (1982) socialinius poreikius apibūdina kaip tokius, kurie gali būti patenkinami tik tiesiogiai ar netiesiogiai dalyvaujant kitiems žmonėms (Almonaitienė, 2007).

Plačiai yra paplitus bei žinoma Maslow (1970) - poreikių hierarchijos piramidė. Poreikių hierarchijos piramidės: apačioje - pagrindiniai poreikiai, kuriuos reikia patenkinti pirmiausiai. Tai fiziologiniai poreikiai - numalšinti alkį ir troškulį. Vėliau seka saugumo poreikiai - poreikis jausti, kad pasaulis yra tvarkingas ir numatomas bei poreikis jausti saugumą ir pastovumą. Aukštesnio lygio poreikiams priklauso priklausymo ir meilės poreikiai bei pagarbos poreikis. Priklausymo bei meilės poreikiai - tai poreikis mylėti ir būti mylimam, priklausyti ir būti priimtam, poreikis išvengti vienatvės bei vienišumo. Pagarbos poreikiui priklauso savigarbos, laimėjimų, išmanymo bei savarankiškumo poreikiai bei pripažinimo ir kitų pagarbos poreikiai. Aukščiausio lygio poreikiams priskirti saviraiškos poreikiai. Jie yra piramidės viršūnėje ir paaiškinamas kaip poreikis įgyvendinti savo unikalias galimybes. Maslow (1970) teigimu, tik tada, kai žemesnio lygio poreikiai patenkinami, atsiranda motyvų tenkinti aukštesnio lygio poreikius, nors ir Myers (2008) nesutinka su šia poreikių hierarchija ir vadina ją netgi šiek tiek savavališka, tačiau pripažįsta tai, kad nepatenkinus vieno poreikių, kiti tarsi nustumiami į šalį (Myers, 2008).

Johnson (2001) teigia, kad „Maslow (1954), išdėstęs poreikius pagal tam tikrą hierarchiją papildo Towle (1945) ir praplečia poreikio sampratą, kad Maslow (1954) poreikiai išdėstyti labai dėsningai, ir norint patenkinti kiekvieną poreikį reikia prieš tai patenkinti kitus poreikius (Johnson, 2001).

Kitokią poreikių klasifikaciją pateikia Bunge (2005), kuris išskiria tris pagrindines žmogaus poreikių grupes: fizinius (kuriais išreiškiamas žmogaus fizinis funkcionavimas, šiems poreikiams priskiriami tokie poreikiai kaip švarus oras ir vanduo, pakankama mityba, būstas, apranga, saugumas, fizinis aktyvumas ir, pasak Bunge (2005), fiziniai poreikiai išreiškia tuos elementus, kurie yra organizmo išorėje), psichinius (kurie iš dalies susiję su gyvenimo prasme, tai - mylėti ir būti mylimam, poilsio poreikis, jaustis reikalingam, poreikis troškėti (norėti) bei mokymosi poreikis) bei socialinius poreikius (jiems priskirtas mobilumo, draugų, savitarpio pagalbos, veiklos ir laisvalaikio poreikiai socialinius poreikiai labiau yra siejami su asmeniu ir jo socialine aplinka) (Kanišauskaitė, 2005).

Almonaitienė (2007) kalbėdama apie socialinius poreikius vadovaudamasi Maslow (1970), Fisher (1982) autorių darbais, išskiria šiuos socialinius poreikius: bendrumo arba priklausymo (poreikis jausti, kad esi kokios nors grupės ar bendruomenės narys, kad esi jiems reikalingas, šis poreikis patenkinamas, kai individas turi šeimą, kurios narius sieja šilti jausmai, bendramokslis ar bendradarbius, kuriuos mėgsta, kai priklauso kokioms organizacijoms ar kitaip susiranda bendraminčių); saugumo (poreikis patenkinamas tada, kai žmogus iš aplinkinių nejaučia grėsmės fiziniam ir psichiniam saugumui); laimėjimų (tai siekis pirmauti, įveikti iššūkius, atitikti kuo aukštesnius standartus, šis poreikis, taip pat, ir pasitikėjimas savimi); Savęs įvertinimo poreikis (siekimasis rasti savo vietą visuomenėje); savigarbos ir savo vertės jautimo poreikis (tai siekis nebūti kitų žeminamam, niekinamam, taip pat užimti deramą

vieta tarp kitų); dominavimo ir pripažinimo poreikis (noras kontroliuoti kitus, vadovauti, daryti aplinkiniams įtaką), pranašumo poreikis (noras jaustis kuo nors pranašesniu nei kiti, užimti išskirtinę padėtį); saviaktualizacijos bei saviraiškos poreikis (apimantis norą realizuoti potencialias savo galimybes, tapti tuo, kuo nori ir gali tapti, atskleisti savo galimybes); afiliacijos poreikis (turėti artimų draugų, rūpintis kitais ir sulaukti iš jų to paties, mylėti, būti mylimiems bei reikalingiems); prieraišumo ir meilės poreikis; poreikis palaikyti kontaktą (tai noras su kuo nors dalytis emocijomis bei užmegzti ryšį) (Almonaitienė, 2007).

Apibendrinant galima teigti, kad poreikiai tai yra ne noras kažką turėti ar įgyti, bet trūkumas, be kurio žmogaus funkcionavimui kyla problemų. Nėra visuotinai priimta vieningos poreikių sistemos ar klasifikacijos, skirtingi autoriai poreikius apibūdina, skirsto bei klasifikuoja skirtingai, tačiau prieita vieningos nuomonės, jog žmogaus poreikiai bei jų tenkinimas yra glaudžiai susiję ir priklausomi tiek nuo jų supančios aplinkos, tiek ir nuo aplinkinių žmonių, taip pat, jog dvasiniai poreikiai visaverčiam žmogaus funkcionavimui yra tiek pat reikšmingi kiek ir fiziologiniai.

1. 1. 2. Socialinių poreikių kaip žmogaus teisių samprata

Ryškiausia ir būdingiausia šiuolaikinės visuomenės sąmonės ir kultūros savybė yra žmogaus intereso į visavertį gyvenimą pripažinimas. Tiesa, asmens interesas į visavertį gyvenimą dažniau vadinamas asmens interesu į tinkamą gyvenimą. Pasak Fabre (2000), šitas interesas yra itin kompleksinis, jam užtikrinti būtinos dvi sąlygos: 1) asmens autonomija ir 2) asmens gerovė (Spruogis, 2004).

Asmens autonomijos sąvoka yra daugialypė ir nevienareikšmė, tačiau iš esmės ji reiškia tai, jog individai patys sprendžia jiems svarbius klausimus, patys mąsto apie savo gyvenimą, apie tai, ką ir kaip jame jie norėtų pakeisti. Kitaip tariant, būti autonomiškam – tai „galėti“ (turėti galimybes) kurti ir keisti savo gerovę. „Galėjimas“ apima asmeninius sugebėjimus, galimybių, esančių visuomenėje, visumą ir priėjimą prie šių galimybių. Pirma, kad galėtų kurti ir keisti savo gerovę, asmuo turi būti pajėgus ne tik fiziškai, bet ir protiška. Antra, asmuo turi turėti ne tik asmeninius sugebėjimus, bet ir galimybes. Trečia, reikia, kad asmuo turėtų priėjimą prie šių galimybių. Pasak Fabre (2000), visi šie trys „galėjimo“ komponentai yra neatsiejamai susiję. Jeigu turime galimybes ir galima naudotis tomis galimybėmis, tai galime vystyti savo asmeninius fizinius ar psichinius (protinius) sugebėjimus (Spruogis, 2004).

Asmens gerovės koncepcija yra tokia pat sudėtinga, kaip ir asmens autonomijos koncepcija. Pasak Gewirth'o (1982), gerovė apima įvairias sąlygas, kurios būtinos veikti ar įgyti tam tikroms

galimybėms, būtinoms siekti tam tikros sėkmės. Seno (1982) nuomone, pagrindinis asmens gerovės požymis – kaip tas asmuo gali funkcionuoti (Spruogis, 2004).

Intereso į tinkamą gyvenimą samprata siejama su asmens poreikiais. Jeigu asmuo nepatenkina tam tikrų poreikių, jis neturi tinkamų gyvenimo sąlygų, nėra autonomiškas ir pasiekęs tinkamą gerovės lygį. Buvimas gyvu yra būtina prielaida asmeniui būti autonomiškam ir siekti tam tikro gerovės lygio. Pagrindiniai poreikiai yra maistas, būstas, sveikata, išsilavinimas; mat norint būti gyvam, reikia maisto, gėrimo ir, ligos atveju, medicinos priežiūros. Kita vertus, pažymėtina, kad siekdamas autonomijos ir tam tikro gerovės lygio, asmuo turi tenkinti poreikius, o ne norus ar užgaidas. Valstybė, remdamasi teise, negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kad būtų sudarytos prielaidos tenkinti ne asmens poreikius, o norus ar užgaidas, kad dėl didesnės faktinės lygybės turi būti perskirstomi materialiniai ištekliai. Tai reiškia, kad atsidūrę žemiau tam tikros materialinės ir socialinės gerovės, taip pat išsilavinimo ribos, žmonės paprasčiausiai negali dalyvauti visuomenės gyvenime kaip piliečiai, juo labiau kaip lygūs piliečiai. Kaip turi būti apibrėžiama ši riba, nustato ne politinė koncepcija. Šią ribą lemia konkrečios visuomenės išsivystymo ekonominis, socialinis ir kultūrinis lygis (Rawls, 2002). Kitaip tariant, poreikių lygis ir struktūra, taip pat jų tenkinimo būdas yra visuomenės istorinės raidos pasekmė ir negali būti vertinama tais pačiais rodikliais. Kiekvienoje konkrečioje visuomenėje ir valstybėje egzistuoja tam tikra normalaus gyvenimo lygio, kuris priklauso nuo jos ekonominio išsivystymo lygio, kultūros ir tradicijų, samprata.

Pumpučio (2000) teigimu, žmogaus teisių kūrimo pagrindas yra poreikis, o žmogaus teisių sistemą lemia poreikių sistema. Kitaip tariant, žmogaus teisių tipologiją lemia žmogaus poreikių tipologija; individo poreikiai yra realiausias kriterijus formuojantis žmogaus teisėms. Be to, daugelis individo poreikių egzistuoja kaip kultūros poreikis. Todėl visuomenės sąmonė ir kultūra faktiškai lemia ir šiuolaikines žmogaus teises, jų turinį.

Asmens interesas į tinkamą arba visavertį gyvenimą koreliuoja prigimtu jo orumu, t. y. asmens savęs vertinimu, kaip jis atrodo visuomenės akyse, su savo asmenybės pasaulyje įvertinimu (Jovaišas, 2004) Tačiau orumas nėra subjektyvus asmens savęs vertinimas, jį lemia visuomeninis vertinimas – visuomenė nustato, kokie elgesio standartai yra teigiami, kokie neigiami. Todėl žmogaus orumas, jo vientisumas turi būti visuomenės, kurioje jis gyvena, rūpinimosi objektas, realiai pripažįstant kiekvieno žmogaus vertybes, sukuriant tam reikiamas sąlygas.

Socialinių teisių paskirtis - užtikrinti normalų, visavertį asmens gyvenimą, t. y. asmeniui patekus į sunkią padėtį visuomenė ir valstybė įpareigotos jam padėti. Švedijos teisės sociologijos profesorius Hyden (1999), kalbėdamas apie žmogaus teisių pasaulinę perspektyvą, pabrėžia orientaciją į žmogų, kuri suponuoja žmogaus teisių, kaip tam tikrų demokratinių priemonių, orientuotų į labiausiai

pažeidžiamas visuomenės grupės, samprata (Pumputis, 2000). Šiandien dar neužtikrintos sąlygos visiems piliečiams pasinaudoti pagrindinėmis socialinėmis ekonominėmis teisėmis: teise į minimalias pajamas, teise į darbą, teise į būstą, teise į visavertį socialinį aprūpinimą senatvėje

Taigi, socialinių asmens teisių pagrindu būtų galima laikyti asmens interesą į tinkamą (orų) gyvenimą. Šitas interesas yra itin kompleksinis, jam užtikrinti būtinos dvi sąlygos: 1) asmens autonomija ir 2) asmens gerovė.

Asmens autonomija reiškia tai, jog individai patys sprendžia jiems svarbius klausimus, patys mąsto apie savo gyvenimą, apie tai, ką ir kaip jame jie norėtų pakeisti. Būtent asmens autonomija yra ta sąlyga, kuri neleidžia pamiršti, kad asmuo, turėdamas socialines teises, yra atsakingas už savo likimą, kad jis nepasikliautų vien valstybės laiduojama socialine apsauga. Socialinės teisės konceptualiai yra universalios teisės, kurias turi kiekvienas žmogus. Tačiau jų įgyvendinimas prasideda tuomet, kai asmuo patenka į nepalankią jam padėtį, kai visuomenei ir valstybei kyla pareiga užtikrinti jo interesą į tinkamą gyvenimą.

1. 1. 3. Poreikius aiškinančios teorijos

Johnson (2001) mano, kad norint nustatyti bei suprasti individo poreikius skirtingose situacijose, reikia žinoti tris dalykus: žmogaus raidos vystymosi etapus, žmonių skirtumus bei socialinių sistemų teoriją. Taip pat autorius teigia, kad skirtingos teorijos nagrinėja žmonių poreikius iš skirtingų pozicijų (Johnson, 2001).

Pagal vystymosi teoriją, individo poreikį įmanoma nustatyti dviem skirtingais būdais: pirmasis būdas rodo, kad žmogus kiekvienu gyvenimo tarpsniu turi vystytis tam tarpsniui būdingu būdu, taigi, tam reikalingos tam tikros sąlygos. Pavyzdžiui, kūdikiams reikalinga meilė, fizinė priežiūra bei sensorinis skatinimas. Mokyklinio amžiaus vaikams jau nebereikia tokios didelės fizinės priežiūros kaip kūdikiams, bet reikia saugumo, laisvės, galimybės lavinti savo įgūdžius ir kūrybiškumą. Paaugliams svarbu sudaryti palankias sąlygas spręsti augimo konfliktus, žinoti ir suprasti, kas jie yra, galėti spręsti lytinius klausimus bei priimti su profesija susijusius sprendimus. Suaugusiajam reikalingos sąlygos, kuriomis jis galėtų jaustis visavertis, atliktų auklėjimo uždavinius, galėtų dalyvauti visuomeniniame gyvenime. Vyresnio amžiaus žmonėms yra būtina užsitikrinti ekonominį saugumą: tenkinti sveikatos poreikius, susikurti palankias sąlygas spręsti problemas, išskylančias išėjus į pensiją, pablogėjus sveikatos būklei bei artėjant mirčiai. Pagal antrąjį būdą žmogaus poreikius galima nustatyti, pagal vystymąsi, kuris nors dar nėra pasiektas, bet jį pasiekti tikimasi. Tai apjungia poreikius, kurie nebuvo patenkinti praeityje ir neigiamai atsiliepia dabartiniam individo socialiniam funkcionavimui. Taip pat apima atsilikusį vystymąsi arba situacijas, kurioms susidarius kyla pavojus,

kad nebus pasiektas pageidaujamas išsivystymo laipsnis. Taigi, kaip Johnson (2001) teigia, pagal vystymosi teoriją, atsakas į poreikį yra reikalingų vystymuisi sąlygų suteikimas ir nepalankių sąlygų pašalinimas. Šios sąlygos yra priklausomos nuo socialinės žmogaus sąveikos su jį supančia aplinka, kadangi problemos dažniausiai kyla dėl palankios aplinkos nebuvimo.

Nors daugelis poreikių yra bendrų žmonėms, bet jie yra tenkinami skirtingais būdais. Tam įtakos turi žmonių skirtybės: kultūra, socialiniai - ekonominiai veiksniai, negalia, lytis bei visuomenės diskriminacija. Žmogaus skirtybių sąvoka suprantama, kaip kultūros įtaka žmogaus vystymuisi bei funkcionavimui. Taip pat nagrinėja socialinių institucijų įtaką žmogaus elgesiui. Federico (1979) pastebi, kad žmogaus elgesį lemia keturi veiksniai: genetinis (fizinis bei protinis augimas), kultūrinis (gyvenimo tikslai, elgsena, sumanumas, savęs suvokimas, požiūrio formavimas bei įvykių vertinimo būdai), visuomeninis (socializacija, socialinė kontrolė, socialinis pasitenkinimas ir socialinis pokytis), gamtinės sąlygos (Johnson, 2001). Norton (1978) kiekvieną individą nagrinėja kaip dviejų skirtingų sistemų dalį: ugdymo sistemos (šeima bei žmogaus aplinka, kultūra) ir galiojančios sistemos (prekių ir paslaugų organizavimas, politinės jėgos, ekonominiai ištekliai, švietimo sistema ir bet kuri kita didesnė visuomenės sistema). Individai susiduria su sunkumais, kai šios dvi sistemos yra labai nesuderinamos, skirtingos. Susidarius tokiai situacijai, individams atsiranda specifinių poreikių. Norint suprasti žmogaus poreikius, reikia žinoti apie aplinkos veiksnių (socialinių, ekonominių, klimato, geografinių sąlygų) įtaką žmogaus vystymuisi ir funkcionavimui (Johnson, 2001). Visi šie išvardinti veiksniai veikia žmogaus elgesį. Norint suprasti minėtus aplinkos veiksnius, reikia turėti žinių apie tos grupės (pavyzdžiui, etninės ar rasinės) kultūrą (tos grupės istorija, vertybės, papročiai, šeimos ir bendruomenės modeliai, požiūris į religiją, vaikų auklėjimą, naujoves pokyčius). Svarbus ir tos grupės santykis su dominuojančia kultūra.

Pagal socialinių sistemų teoriją, žmogaus poreikio negalima atskirti nuo tų didesnių sistemų, kurių dalis jis yra: šeima, maža grupė, bendruomenė, mokykla, bažnyčia ir kt. Žmonės priklauso iš karto kelioms sistemoms, kurios reikalauja tarpusavyje nesuderinamų dalykų. Hartman (1970) (Johnson, 2001) sistemą apibūdina kaip visumą, sudarytais tarpusavyje susijusių dalių ir turinčią ribas. Kiekviena sistema turi ryšių su kitomis sistemomis. Aplinka turi įtakos sistemai. Socialinių sistemų požiūris – tai mąstymas, kai kreipiamas dėmesys dalims, visumai, aplinkos santykiams, kurie tarp jų egzistuoja. Socialinių sistemų teorija padeda sprendžiant asmenines problemas, visuomeninius reikalus, vertinti situaciją, pateikdama sistemų klasifikavimo skirtumus ir panašumus. Sistema gali būti atvira arba uždara. Tai priklauso nuo to, kaip lengvai žmonės, informacija ar ištekliai gali įeiti į tą sistemą ar iš jos išeiti. Su sistemos dalių subalansavimu siejami pastovaus būvio, pusiausvyros ir homeostazės terminai. Šis balansas kinta, bet privalo išlaikyti tam tikras ribas, kad sistema galėtų

sėkmingai funkcionuoti. Kalbant apie tai, kaip sistema siekia savo tikslų, panaudodama energiją, vartojami terminai įvestis, išvestis, kanalo laidumas, grįžtamasis ryšys. Taip pat ir ekvifinališkumas (dviejų sistemų sugebėjimas pasiekti vienodo tikslo, esant skirtingoms situacijoms) ir daugiafinališkumas (esant vienodoms sąlygoms pasiekama skirtingų rezultatų). Sistemos poreikiai tenkinami per sistemos dalių bendravimą viduje arba už jos ribų, priimant sprendimus, naudojant išteklius, turint užduočių atlikimo tikslą, kurios galėtų garantuoti sistemos funkcionavimą. Kiekviena sistema yra progresuojanti, nes priešingu atveju ji nebebus pajėgi atlikti savo funkcijų. Tai vadinama entropija. Ji būna neigiama, kai sistema efektyviai panaudoja turimą energiją ir jos ieško už sistemos ribų. Norint, kad socialinė sistema atliktų savo funkciją, sistemos dalys turi koreguoti savo funkcionavimą, kad galėtų patenkinti didesnių sistemų poreikius. Kai tas koregavimas atitinka paties individo poreikį, problemų nekyla, bet tai būna labai retai. Tokiu atveju reikia spręsti ir asmeninę problemą (individo poreikį), ir visuomeninę (sistemos poreikį). Siekiama, kad visi galėtų funkcionuoti taip, kad būtų patenkinti visų poreikiai.

Apibendrinant galima teigti, jog žinios apie žmogaus vystymąsi, žmonių skirtybes bei socialinių sistemų teorija leidžia suprasti poreikio ir individo funkcionavimo kompleksškumą bei nustatyti paties poreikio sudėtinės dalis: bendrus žmogaus poreikius, poreikį, kuris kyla iš žmogaus skirtybių ir visos socialinės sistemos poreikį. Pagal vystymosi teoriją skirtingais žmogaus gyvenimo tarpsniais skiriasi ir individo poreikiai. Nepatenkinus tam tarpsniui būdingų poreikių, tai gali neigiamai atsiliiepti tolimesniam žmogaus funkcionavimui. Daugelis žmonių bendrų poreikių yra tenkinami skirtingais būdais, dėl žmonių skirtybių, priklausomai nuo individo kultūrinių, socialinių - ekonominių ir kitokių ypatybių. Pagal socialinių sistemų teoriją, individo poreikis yra susijęs su didesnės sistemos, kuriai jis priklauso, poreikiais. Norint, kad nekiltų tiek individui, tiek sistemai problemų, būtina stengtis patenkinti tiek asmeninius, tiek visuomeninius poreikius.

1. 2. Laikino apnakvandinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrų benamystės formavimosi procesas

Benamystė - tai viena socialinės atskirties formų, į kurią patekę, žmonės dažnai atsiduria už pilietinės visuomenės ribų. Socialinės - ekonominės ir teisinės priežastys skirtingais istorijos laikotarpiais, sudarė puikias sąlygas ir mechanizmus benamystės atsiradimui ir formavimuisi. Siekiant kryptingai formuoti socialinės politikos priemones, ieškant būdų, kaip spręsti benamystės problemą būtina pažinti šį reiškinį, suvokti kas yra benamystė ir kokie asmenys priskiriami benamių grupei, kaip vyksta tapsmo benamiu procesas, kodėl ir kaip jie netenka savo būsto.

1. 2. 1. Teorinė benamystės samprata

Benamystės sąvokos interpretavimas ir suvokimas gali būti labai įvairus. 2001 m. Statistikos departamento prie LR Vyriausybės pateiktas oficialus benamystės apibrėžimas yra gana siauras, čia benamiais buvo laikomi žmonės, neturintys nuolatinės gyvenamosios vietos ir lėšų bent minimaliam būstui išsinuomoti ar nusipirkti (Lietuvos statistikos departamentas prie LR Vyriausybės, 2008). Kanopienė (2004). ir Mikulionienė (2004), pateikia kiek platesnę šio reiškinio sampratą: „benamiais gali būti įvardijami asmenys, neturintys nuolatinio būsto, nepaisant to, ar jie tikrai neturi jokio stogo, ar turi bent svetimą, laikiną stogą virš galvos“ (Kanopienė, Mikulionienė, 2004, p. 53). Kocai (2006) kalbant apie benamystę Lietuvoje, siūlo vadovautis ne siaurąja, o platesniąja benamystės samprata: „benamiais gali būti laikomi žmonės, neturintys nuolatinės gyvenamosios vietos arba laikinai negalintys ja naudotis, nakvojantys atsitiktinėse vietose arba laikino apgyvendinimo įstaigose, neturintys lėšų būstui nusipirkti arba išsinuomoti“ (Kocai, 2006, p.53). Kai kuriose Europos ir Amerikos šalyse benamystė apibrėžiama labai plačiai. Čia benamiais laikomi žmonės gyvenantys gatvėse, apleistuose pastatuose, automobiliuose, prieglaudose, nakvynės namuose, t. y. vietose neatitinkančiose saugių ir tinkamų gyvenimui sąlygų, ir tie asmenys (dažniausiai jaunos šeimos), kurie gyvena savarankiškai, bet neturi nuosavo būsto ir priversti gyventi su giminėmis.

Didžiojoje Britanijoje, kur benamystės tyrimai pasižymi tam tikromis mokslinėmis tradicijomis, mokslininkai Fitzpatrick, Kemp, Klinker (2000) savo darbuose pateikia išsamią sisteminę benamystės sampratą, suskirstydami ją į 5 kategorijas neturinčius stogo virš galvos (šiai kategorijai priskiriami asmenys, neturintys jokio būsto, pvz., nakvojantys po atviru dangumi, potvynių ir gaisrų aukos); neturinčius namų (priskiriami asmenys neįstengiantys įsigyti arba išlaikyti nuosavo minimalias sąlygas atitinkančio būsto arba neturi teisės į jį); turinčius nesaugų arba nenuolatinį būstą (tai asmenys, laikinai apsistoję pas draugus, gimines, nuomininkai įpareigoti išsikelti); turinčius netinkamas būsto sąlygas (asmenys, gyvenantys perpildytuose, minimalių higienos normų neatitinkančiuose būstuose, taip pat, ir asmenys, kurie savo gyvenamojoje vietoje jaučia grėsmę asmeniniam saugumui ir psichologinei gerovei); priverstus ilgą laiką dalytis būstu (priskiriami asmenys, kurie ne savo noru ilgą laiką dalijasi bendru būstu, nes jie nepajėgia įsigyti arba išlaikyti atskiro būsto). Taigi, benamystės reiškinio daugiaprasmiškumas leidžia kalbėti apie įvairias benamystės formas, kurias gali būti išskiriamos ir klasifikuojamos remiantis tam tikrais kriterijais: benamystės raiška, laikotarpiu, apimtimi ir erdve (Kanopienė, Mikulionienė, 2004).

Raiškos požiūriu benamystė mokslinėje literatūroje išskiriama akivaizdi arba latentinė (Kocai, 2006). Akivaizdžią benamystę atspindi „neturinčių stogo virš galvos“ ir „neturinčių namų“ benamystės kategorijos. Čia yra kalbama apie tikruosius benamius, tai yra, žmones, kurie neturi stogo virš galvos ir

yra priversti nuolat galvoti, kur jiems apsistoti ir pernaktoti. Tuo tarpu, kitas tris benamių kategorijas: „turinčius nesaugų arba nenuolatinį būstą“, „turinčius netinkamas būsto sąlygas“ ir „priverstus ilgą laiką dalytis būstu“ galima priskirti prie latentinės benamystės. Šiuo atveju, yra kalbama apie potencialius benamius, tai yra, asmenis, neturinčius nuolatinio, saugaus, normalias gyvenimo sąlygas atitinkančio būsto.

Daugelyje Europos, Afrikos ir Amerikos šalių yra plačiai paplitęs savanorių benamių tipas, kai žmonės sąmoningai pasirenka bastymąsi gatvėmis, gyvenimą be suvaržymų, atsakomybės ir pareigų, miega be jokių patogumų. Jie galėtų dirbti, bet nenori. Galėtų grįžti į šeimas, bet jų atsisako. Retai naudojami specialiai benamiams skirtomis nakvynės vietomis. Šie jie apibūdina kaip „laisvais paukščiais“ - kurie gali daryti viską, ko trokšta siela ir kūnas, ir nuo nieko nepriklausyti (Jazukevičiūtė, 2002). Taip pat, yra išskiriami priverstiniai ir trumpalaikiai benamių tipai. Priverstine benamyste laikoma, kuomet būstas prarandamas dėl įvairių priežasčių, nepriklausančių nuo žmogaus valios ar sąmonės ir kai žmogus neturi nei sąlygų, ir galimybių sugrįžti į visuomenėje priimtą normalų gyvenimą (Kocai, 2006). Tuo tarpu, trumpalaikė benamyste laikoma, kuomet būstas prarandamas dėl atsitiktinių priežasčių, nepriklausančių nuo žmogaus valios ar sąmonės, tačiau žmogus turi visas sąlygas ir galimybes grįžti į normalų gyvenimą. Šiam benamių tipui gali būti priskiriami benamiai, kurie nuolatinės gyvenamosios vietos neteko dėl gaisro ar potvynio, tačiau turi galimybę laikinai apsistoti pas giminaičius, kol bus remontuojamas jų būstas.

Kalbant apie benamystės laikotarpius, priklausomai nuo jos trukmės dažniausiai minimos trumpalaikė ir ilgalaikė benamystė. Trumpalaikė benamystės forma apima benamius, kurie neturėjo būsto iki 12 mėnesių. Ilgalaikė benamystė įtraukia asmenis, kurių benamystė trunka ilgiau nei 12 mėnesių. Kai kurie sociologai, laiko požiūriu išskiria ir kitas formas. Stankiewicz. (2002) dar nurodo periodinę arba ciklinę benamystę, tai yra, kuomet žmogus praranda būstą tik tam tikrais laikotarpiais (Kocai, 2006).

Benamystės apimties požiūriu, sociologė Aleksejeva (2003) išskiria visišką ir dalinę benamystę. Visiška benamyste laikoma tada, kai žmonės išties neturi kur gyventi. Dalinė jos forma apima benamius, kurie kažkur gyvena, bet neturėdami savo pastovios gyvenamosios vietos, dažnai priversti keisti savo buveinę. Panašų skirstymą taiko ir lenkų sociologas Stankiewicz (2002) išskirdamas visišką, dalinę ir situacinę benamystės formas. Situacine benamyste laikoma tada, kai asmuo turi namus, bet dėl įvairių priežasčių negali arba nenori juose gyventi (Kocai, 2006).

Atsižvelgdamas į konkrečias benamystės išraiškas, amerikiečių sociologas Jencks (1994) kalbant apie benamystės erdvę siūlo išskirti „gatvės“ (street homeless) ir „prieglaudų“ (shelter homeless) benamius. Tačiau, pasak autoriaus, griežtos ribos tarp jų nėra, nes benamio žmogaus buvimo vieta

paprastai yra nepastovi: vieną dieną jis neturi stogo virš galvos, o kitą dieną, gali ieškoti prieglaudos nakvynės namuose (Kocai, 2006).

Benamystės sąvokos interpretavimas ir suvokimas gali būti labai įvairus, tačiau galima išskirti keletą pagrindinių bruožų, kurie kartojasi daugumoje benamystės apibrėžimuose. Daugumoje sąvokų minima, kad benamiais laikomi asmenys neturintys nuolatinės gyvenamosios vietos, todėl dėl šios priežasties nakvojantys atsitiktinėse vietose arba laikino apgyvendinimo įstaigose. Kaip teigia Kocai (2006) toks benamystės traktavimas atspindi daugelyje valstybių egzistuojančią benamystės bei būsto problemą. Apžvelgus benamių tipus, galima daryti prielaidą, jog mūsų šalyje, labiau paplitusi yra priverstinė benamystė. Šie žmonės yra priversti prisitaikyti prie benamio statuso ir laikui bėgant įpranta prie benamiško gyvenimo, susikuria savitą gyvenimo būdą ir subkultūrą. Kaip teigia, Kocai (2004) tarp benamių retai sutinkama asmenų, bandančių atlaikyti asocialaus gyvenimo iššūkius ir išsaugoti žmogiškąją savastį. Iš jų formuojasi ir stiprėja socialinis dugnas, į kurį patekus, vėliau labai sunku pakilti

1. 2. 2. Benamystės formavimosi priežastys

Kalbant apie benamystės priežastis, reikia pabrėžti esminį faktą, kad benamystė - tai polideterminuotas reiškinys, kuriam formuojantis sąveikauja įvairių priežasčių grupės (Valickas, 1997). Ieškodami benamystės priežasčių atsakymo atskiruose gyvenimo pavyzdžiuose arba bendrame valstybės gyvenimo kontekste, mokslininkai išskiria mikro ir makro lygmenų veiksnius, kurie yra pakankamai autonomiški, bet struktūriškai susiję. Šie veiksniai neretai įvardijami kaip subjektyvūs tai yra susiję su individualiomis žmogaus savybėmis ir kaip objektyvūs, tai yra, susiję su bendrąja visuomenės raida (Kocai, 2006).

Analizuojant benamystės priežastis mikrolygiu, tyrinėtojai daug dėmesio skiria asmenybės socializacijos ypatumams. Socializaciją lemiančių veiksnių įvairovė leidžia kalbėti apie tai, jog atsižvelgiant į šių veiksnių tarpusavio sąveikos ypatumus asmenybė gali perimti (išmokti) pačias įvairiausias elgesio formas - tiek prosocialias, tiek asocialias (Valickas, 1997), todėl Giddens (2005) teigimu, „socializaciją reikia laikyti visą gyvenimą trunkančiu procesu, kurio metu žmogaus elgseną nuolatos formuoja socialinės sąveikos, kurios ir atlieka socializacijos funkciją“ (Giddens, 2005, p. 312). Sutrikus asmenybės socializacijai, susiduriame su nepageidautinu socializacijos variantu - resocializacija (Leonavičius, 2004). Kaip teigia Beličeva (1993), esant desocializacijai, žmogus laipsniškai perima asocialaus elgesio vertybes, jo savęs kūrimo procesas virsta savęs socialiniu naikinimu, kurio pasekmė - fizinė, moralinė ir socialinė degradacija. Tiesioginius desocializuojančius poveikius asmenybė patiria aplinkoje, kur yra demonstruojamas asocialus elgesys, vyrauja asocialios elgesio normos ir vertybės, tai yra, kur asocialūs poelgiai pastiprinami, o prosocialūs - ignoruojami arba

smerkiami (Valickas, 1997). Pavyzdžiui, yra keliama prielaida, kad ankstyvojoje vaikystėje atsiradęs kitų žmonių vengimas vėliau gali nulemti valkatavimo formavimąsi, tai yra, nuolatinį išoriškai nemotyvuotą gyvenimo vietos keitimą. Benamis vengia bet kokių artimesnių ryšių su kitais žmonėmis, ir kai tik tokie ryšiai pradeda formuotis, atsiradusį nerimą jis pašalina pasitraukimu – gyvenamosios vietos pakeitimu (Valickas, 1997).

Aptariant benamystės priežastis mikrolygiu, taip pat teigiama, kad nuolatinio būsto neturėjimas yra tam tikras paties žmogaus asmeninių psichologinių savybių ir elgsenos padarinys (Kanopienė, Mikulionienė, 2004). Kai kurie tyrinėtojai benamystę aiškina kaip pačių benamių sąmoningą tokios gyvenamosios pasirinkimą, kadangi ilgalaikiai benamiai iš tiesų priversti prisitaikyti prie savo statuso ir sukuria savitą subkultūrą. Taip pat, benamystę gali lemti ir neigiamos aplinkybės arba įvykiai šeimoje – skyrybos, smurtas, sutuoktinio mirtis.

Aptariant benamystę makrolygiu, ji suvokiama kaip visuomenės raidos padarinys, jos priežastimis paprastai įvardijami ekonominiai, socialiniai, politiniai visuomenės pertvarkymai ir su jais susiję neigiami padariniai – nedarbas (ypač ilgalaikis), žemas gyventojų pajamų ir darbo apmokėjimo lygis, skurdas, nusikalstamumas, infliacija, kainų augimas, ekonominės krizės, gyventojų būsto problema, socialinio būsto trūkumas, socialinė valstybės politika (Kocai E. 2006).

Sociologinėje literatūroje yra išskiriamos įvairios benamystės priežasčių klasifikacijos, kurios priklauso nuo to, kokiais kriterijais vadovaujamosi, nustatant būsto praradimo priežastis. Plėtojant benamystės priežasčių tipologizavimą Karlinkij (2004) pateikia šiuos benamystę lemiančius veiksnius: socialinius – ekonominius (žemas gyvenimo lygis ir vartojimas, ilgalaikis nedarbas ir skurdas, socialinių būstų trūkumas vaikų namų, internatų auklėtiniais, kurie sulaukę pilnametystės turi palikti globos įstaigas, pagyvenusių žmonių priežiūros ir globos namų, internatų, ligoninių stygius, žmonių su psichine negalia skaičiaus augimas ir jų gydymo sąlygų nebuvimas); susijusius su patologijomis ir ligomis (konfliktai ir smurtas šeimoje, skyrybos, priklausomybės (alkoholizmas, narkomanija), psichinės ligos ir atminties sutrikimas, neįgalumas, nusikalstamumas); psichologinius (būtent paties žmogaus savanoriškas benamiško gyvenimo vertybių ir elgsenos pasirinkimas, atsisakymas ankstesnių socialinių ryšių ir santykių (šeimos, darbo, draugų), kitaip tariant, asmens asocialumas); teisinius administracinius (teistumas, būsto praradimas dėl finansinių įsipareigojimų ir skolų, išskeldinimas iš būsto teismo nutartimi, turtinio sukčiavimo atvejai, migracija) ir atsitiktinės priežastys (stichinės nelaimės, gaisrai, kariniai konfliktai) (Карлинский, 2004).

Pastaraisiais metais, atliktų apklausų įvairiose pasaulio šalyse (JAV, Jungtinėje Karalystėje, Vokietijoje, Ispanijoje, Danijoje, Lenkijoje, Ukrainoje, Rusijoje) duomenimis, galima išskirti šias konkrečias benamystės priežastis (Kocai, 2006): ilgalaikį nedarbą ir skurdą; skyrybos su sutuoktiniu/

sugyventiniu dėl smurto ir konfliktų šeimoje kylančių dažniausiai dėl priklausomybių nuo alkoholio ar narkotikų; išėjimas iš vaikų namų ir kitų auklėjimo įstaigų; grįžimas iš įkalinimo vietų; psichinės ligos, neįgalumas; machinacijos nekilnojamoju turtu; stichinės nelaimės ir kitos priežastys, kaip pavyzdžiui, mirus tikriesiems būsto savininkams ir pan.

Taigi, kalbant apie benamystės priežastis, būtina pabrėžti esminį faktą, kad benamystė - tai polideterminuotas reiškinys, kuriam formuojantis sąveikauja įvairių priežasčių grupės. Analizuojant benamystės priežastis mikrolygiu, tyrinėtojai daug dėmesio skiria asmenybės socializacijos ypatumams, taip pat, teigiama, kad nuolatinio būsto neturėjimas yra tam tikras paties žmogaus asmeninių psichologinių savybių ir elgsenos padarinys, tuo tarpu, aptariant benamystę makrolygiu, ji suvokiama kaip visuomenės raidos padarinys, kurio priežastimis paprastai įvardijami ekonominiai, socialiniai, politiniai visuomenės pertvarkymai ir su jais susiję neigiami padariniai. Bene opiausias šių dienų veiksnys formuojantis „puikias sąlygas“ benamystės formavimuisi ir plitimas yra pasaulinė ekonomikos krizė, todėl toliau tikslinga apžvelgti ilgalaikės bedarbytės ir skurdo kaip benamystės atsiradimo priežastys.

Ilgalaikė bedarbystė kaip benamystės atsiradimo priežastis: Nedarbas - sudėtinga ekonominė ir socialinė problema, tiesiogiai ir stipriai veikianti tiek atskirus asmenis, tiek ir visą šalį (Beržinskienė, Martinkus, 2001). Remiantis Statistikos departamento prie LR Vyriausybės „Lietuvos ekonominės ir socialinės raidos 2010 m.“ katalogo duomenimis, Lietuvoje nedarbo lygis yra ženkliai padidėjęs ir siekia 13,9 proc., kai tuo tarpu 2007 m. nedarbo lygis tesiekia iki 3,9 proc. 2010 m. kovo mėnesio pabaigoje, darbo biržoje buvo įregistruota 307,1 tūkst. bedarbių. Vyrų bedarbių įregistruota 178,0 tūkst. ženkliai daugiau nei moterų 129,1 tūkst. Bedarbių skaičius 2010 m. kovo mėn., palyginti su 2009 m. kovo mėn., (175,3 tūkst.) padidėjo 131,8 tūkst., arba 2,3 karto. 2010 m. vasario 1 d. darbo neturėjo 13,3 procento darbingo amžiaus gyventojų (Lietuvos darbo birža, 2010).

Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenimis nedarbo lygis Lietuvoje ir sparčiai didėja, taigi, bedarbystės plitimas, ypač benamių tarpe, sukelia daug socialinių, demografinių, kriminogeninių, psichologinių problemų, kadangi darbas - laikomas svarbia ar net esmine žmogaus veikla, o darbinės veiklos pobūdis, pokyčiai, bedarbystė veikia asmens ir visuomenės gyvenimą. Pasak Leonavičiaus (2004) nepasitenkinimas darbu yra svarbus socialinis – psichologinis bruožas, kyląs iš darbinės ekonominės asmens situacijos, bei stipriai veikia visos visuomenės gyvenimą. Dauguma žmonių savo padėtį ir reikšmę visuomenėje apibrėžia pagal savo profesiją, t. y. darbo esmė ir reikšmė suaugusio žmogaus gyvenime turi didelę reikšmę, nes nuo to priklauso savimonė, savivoka ir savigarba (Leonavičiaus, 2004).

Apibendrinant galima teigti, jog ypatingai nedarbas skaudžiai pasireiškia socialinės rizikos suaugusiems asmenims, tokiems kaip benamiai, kurie turi žalingų įpročių, linę dažnai nusikalsti, kurie nesugeba ir neturi arba yra praradę įgūdžius greitai persiorientuoti, pakeisti turimą kvalifikaciją ar įgyti naują, perspektyvesnę, susirasti darbą būna itin sunku, todėl sumažėja jų disponuojamų pajamų dydis, neturintys darbo patiria daug stresų, nervinės įtampos, dar labiau padažnėja alkoholizmo atvejų. Jiems būdingi menki materialiniai, kultūriniai, socialiniai ištekčiai, vis labiau ryškėjantis skurdas – socialine atskirtis.

Skurdas kaip benamystės atsiradimo priežastis: Skurdas - tai būklė, kai trūksta materialinių, kultūrinių bei socialinių išteklių net mažiausiam gyvenimo lygiui laiduoti (Socialinės apsaugos terminų žodynas).

Sociologas Rowntree (1954) aiškindamas skurdo sampratą rėmėsi skurdo ribos sąvoka, anot jo, skurdo riba yra tas lygis, kuris žmogui leidžia išgyventi fiziškai – „tai pinigų suma, kuri yra oficialiai nustatoma ir leidžia individui įsigyti tik būtinus produktus, rūbus“ (Leonavičius, 2004).

Anot, Darbo santykių instituto Gyvenimo lygio ir žmogiškųjų išteklių plėtros probleminės grupės vadovo Šileikos, absoliutaus skurdo lygis prieš keletą metų Lietuvoje buvo 450, praėjusių 2009 metų pradžioje - 975, o šiemet - jau 1092 litai. Teoriškai skurdas siejamas su minimaliu asmeninių poreikių patenkinimo lygiu. Jei žmogus už savo pajamas nebeišgali patenkinti jau ir minimalių poreikių, jis laikomas skurdžiumi. Darbo santykių instituto Gyvenimo lygio ir žmogiškųjų išteklių plėtros probleminės grupės vadovo duomenimis, 2005-2007 m. skurdo lygis Lietuvoje padidėjo nuo 18 iki 21,7 proc. Didžiausias skurdo lygis buvo kaime ir siekė 25,1 proc. Didžiuosiuose miestuose žemiau skurdo ribos gyveno 19,5 proc. gyventojų, kituose šalies miestuose - 20,5 proc. 2007 m. ypač išaugo skurdas didžiuosiuose miestuose. Tai daugiausiai lėmė maisto, būsto, komunalinių ir transporto paslaugų kainų augimas. Tuo tarpu, pernai apie 672 tūkst. šalies gyventojų gyveno žemiau skurdo rizikos ribos. Pasak sociologo Rowntree (1954), „skurdo riba yra lygis, kuriame tiesiog įmanoma egzistuoti“ (Leonavičius, 2004). Pasak Statistikos departamento, pajamų ir gyvenimo sąlygų tyrimo duomenimis, skurdo rizikos lygis Lietuvoje 2008 m. buvo 20 proc. palyginti su 2007 m., jis padidėjo 0,9 procentinio punkto. Apie 80 procentų Lietuvos gyventojų skurdą laiko didžiausia šalies problema (Penkaitis, 2007).

Skurdas sąveikauja beveik su visomis socialinėmis problemomis - emocinėmis problemomis, alkoholizmu, nedarbu, lyčių diskriminacija, medicininėmis problemomis, kriminališkumu. Ši sąveika yra sudėtinga, nes kitos problemos gali būti skurdo priežastimi, tačiau kai kurių skurdas, taip pat, yra priežastimi. Skurdo sąlygos lemia, kad atsiranda socialinė atskirtis, kuri gali būti suprantama kaip visuomenės atsisakymas savo narių, jeigu jų gyvenimo būdas neatitinka visuomenės nuostatų arba jie negali palaikyti įprastos socialinės sąveikos, neturėdami tam reikalingų materialinių išteklių,

išsilavinimo. Didžiausią poveikį socialinės atskirties didėjimui turi socialiniai ekonominiai faktoriai, tokie kaip vartojimo lygis, švietimas, darbas, užimtumas, amžius, lytis. Pasak Kuitniausko (2003) šiuo atveju prasideda marginalizacijos ir izoliacijos procesas, kurį lemia tam tikrų priklausymo sistemų, laikomų visuomenės funkcionavimo pagrindu, žlugimas.

Apibendrinant, galima teigti, jog benamystė - tai polideterminuotas reiškinys, kuriam formuojantis sąveikauja įvairių priežasčių grupės. Aptariant benamystės priežastis mikrolygiu, tyrinėtojai daug dėmesio skiria asmenybės socializacijos ypatumams, kai kurie tyrinėtojai teigia, kad nuolatinio būsto neturėjimas yra tam tikras paties žmogaus asmeninių psichologinių savybių ir elgsenos padarinys, kurį įtakoti gali neigiamos aplinkybės arba įvykiai šeimoje - skyrybos, smurtas, sutuoktinio mirtis. Analizuojant benamystę makrolygiu, ji suvokiama kaip visuomenės raidos padarinys, kurio priežastimis paprastai įvardijami ekonominiai, socialiniai, politiniai visuomenės pertvarkymai ir su jais susiję neigiami socialiniai padariniai – nedarbas (ypač ilgalaikis), žemas gyventojų pajamų ir darbo apmokėjimo lygis, skurdas, nusikalstamumas, infliacija, kainų augimas, gyventojų būsto problema, socialinio būsto trūkumas.

1. 2. 3. Tapsmo benamiu procesas

Benamystė - tai ne tik statinė gyvenimo situacija, bet ir ilgas, kompliktuotas dinamiškas procesas, kurį sąlygoja įvairūs objektyvūs ir subjektyvūs veiksniai. Žytaus anglų sociologo Giddens (2005) teigimu, benamiu retai tampama dėl vieno tiesioginio priežastinio ir pasekminio ryšio. Žmogų gali ištikti kelios nelaimės viena po kitos, taip suformuodamos galingą, žemyn krintančią spiralę. Pavyzdžiui, vyras gali išsiskirti su šeima ir, tuo pat metu, prarasti ne tik namus, bet ir darbą. Jaunuolis gali turėti problemų šeimoje, mokykloje, tarp draugų - tai paskatina jį be jokios paramos išvykti į kitą miestą, šalį, kur jo niekas nelaukia (Giddens, 2005).

Analizuojant tapsmo benamiu procesą laiko aspektu, kaip siūlo Jazdzikowski (2000) ir Kocai. (2006) galima išskirti penkias raidos fazes, kurias grafiškai galima pavaizduoti tokia tvarka: pradinė → įspėjamoji → adaptacinė → chroniška → ilgalaikė (Jazdzikowski, 2000; Kocai, 2006).

Pradinei fazei, kuri trunka iki 1 metų, būdinga tai, kad žmogus neturi nuolatinės gyvenamosios vietos, dėl tokios susiklosčiusios situacijos žmogus savęs benamiu dar nelaiko, kadangi palaiko bent minimalius ryšius su šeima, artimaisiais, pro retą gali apsistoti ar pernaktuoti pas juos. Žmogus dažniausiai vengia kreiptis nakvynės ir pagalbos į nakvynės namus ar kitas įstaigas teikiančias socialines paslaugas, kadangi mano, jog naudojimasis jų teikiamomis paslaugomis, pastato jį į benamio padėtį, todėl ateina toks metas, kai žmogui tenka apsistoti laiptinėse, apleistuose pastatuose. Siekiant išvengti kaltės, gėdos, pralaimėjimo jausmo prieš save ir artimuosius, kurie pažeidžia asmens savivertę ir orumą, visa esybe ir jėgomis prieštarauja savęs suvokimui kaip benamis. Šioje fazėje benamis savo

situaciją interpretuoja kaip laikiną. Dažniausiai mano, kad jei gautų gerai apmokamą darbą, galėtų grįžti į šeimą, tačiau nesusitaikydamas su mintimi, jog yra benamis ir nesikreipdamas pagalbos, žmogus vis labiau nutolsta nuo jam artimų žmonių. Ir to viena iš priežasčių yra alkoholis, kuris malšina skausmo, kaltės, gėdos jausmus, dar giliau įklampindamas žmogų į neviltį. Lygiai taip pat, mažo ir asmenys priklausomi nuo alkoholio ar narkotikų, kurie nepripažįsta sau, kad yra priklausomi ir vengia pradėti gydytis, nes mano, kad tik tada pradės skaitytis alkoholiku, kai pradės gydytis.

Po pradinės fazės einančiai įspėjamajai fazei - trunkančiai nuo 2 iki 4 metų, būdinga tai, kad žmogus savo situaciją vertina dar kaip laikiną ir dar pilnai nesutapatina savęs su benamystės aplinka, yra įsitikinęs, kad dar gali pakeisti savo gyvenimą, nors ir negrįš į šeimą su kuria ryšiai yra visai jau nutrūkę, taigi, palaipsniui ima formuotis benamiško gyvenimo įpročiai, pradeda artimiau bendrauti su kitais benamiais. Svarbu tai, kad šiame benamystės etape žmogus vis dar nepraranda vilties išsiveržti iš benamystės gniaužtų ir viešai nepripažįsta savęs esant benamiu.

Adaptacinei fazei trunkančiai nuo 4 iki 6 metų būdinga, tai kad po tiek metų bandymų išsivaduoti iš benamystės gniaužtų, žmogus jau pilnai yra pritapęs prie benamių aplinkos ir yra jos struktūros dalis. Jis pažįsta daugelį panašaus likimo asmenų, benamių hierarchijos sistemą, įsisąmonina elgesio taisykles. Žino, kur galima pernaktuoti, gauti maisto ir drabužių. Šioje fazėje jau pastebimas savęs identifikavimas su benamio statusu, priimamas valkatos, „bomžo“ vaidmuo. Išgyvenant šį benamystės etapą, žmogus beveik neturi realių galimybių savarankiškai rasti išeitį iš esamos situacijos. Norint tai padaryti, būtina psichologų, socialinių darbuotojų ir kitų specialistų pagalba.

Chroniškai fazei, kuri trunka nuo 6 iki 10 metų, būdinga tai, kad asmuo yra visiškai prisitaikęs prie benamiško gyvenimo sąlygų. Šiame etape benamiai stengiasi patogiausiu būdu sutvarkyti savo buitį, ieško pragyvenimo šaltinių, kad galėtų išgyventi, susimokėti už nakvynę. Dėl savo skaudaus likimo jie nieko nekaltina. Vieninteliai likę draugai - tai tokie patys benamiai ir juos lydintys svaigalai. Chroniška benamystė neigiamai veikia benamių fizinę būklę. Jie serga įvairiomis odos, skrandžio, sąnarių ligomis, žiemą nušąla kojas, rankas.

Paskutiniajai - ilgalaikiai fazei, trunkančiai daugiau nei 10 metų, būdinga tai, kad benamiai yra praradę bet kokią motyvaciją bandyti keisti savo gyvenimą. Šioje benamystės raidos fazėje žmogus jau nebesugeba savarankiškai funkcionuoti visuomenėje, kadangi benamių aplinka, kuri yra skurdi, suprimityvinta, apribota elementariausių poreikių per daugelį benamystės metų sumažino benamio žmogaus reakcijas ir sugebėjimus.

Remiantis lenkų sociologo Stankiewicz (2002) duomenimis, benamystės tapimą kokybiniu aspektu galima iliustruoti penkiais etapais: gyvenimo planų žlugimas ir šeimos iširimas (kuriam būdinga emocinė, asmeninė, gyvenimo vertybių krizė (saugumo jausmo praradimas), ankstesnių

socialinių santykių nutraukimas, užsidarymas savyje ir saviizoliacija, sveikatos praradimas ir neįgalumas, patologinis elgesys (polinkis į žalingus įpročius), nedarbas (kvalifikacinių ir profesinių įgūdžių praradimas), finansinės problemos), skurdas (materialinių ir finansinių išteklių neturėjimas patenkinti pagrindiniams poreikiams, skolos valstybei ir privatiems asmenims, gyvenimo šansų ir galimybių apribojimas), įvairūs tapsmo benamiu aspektai (kultūriniai, egzistenciniai, psichologiniai, etiniai moraliniai)(kuriems būdinga, sąmoningas ir emocinis gyvenamosios vietos netekimo pripažinimas, naujų įpročių susiformavimas, nauja kultūrinė benamystės aplinka, siejanti panašaus likimo žmones, susitaikymas su sunkia materialine ir finansine padėtimi, patologijos ir deviacija, kitokio gyvenimo atsisakymas (perspektyvų ir planų)), pripratimas prie benamystės (sąmoningas ir emocinis susitaikymas su benamyste, benamiams būdingų tradicinių įpročių įsisavinimas (maitinimosi, higienos, aprangos, nakvynės vietos paieškos ir kt.), adaptacija prie benamių kultūrinės aplinkos, patologijos ir deviacija), tikroji benamystė (kuriai būdinga, benamio savitumas ir šio vaidmens atlikimas, priėmimas arba visiškas susitaikymas su benamio padėtimi ir benamiško gyvenimo būdu, patologijos ir deviacija, „išstūmimas“ į visuomenės gyvenimo užribį) (Kocai, 2006).

Žinoma, pateikti tapsmo benamiu etapai gali būti pagrįsti remiantis ir kitais veiksniais bei kriterijais, kurių pasirinkimas priklauso nuo atskiros šalies socialinių, ekonominių, kultūrinių, etinių santykių savitumų bei konkrečių istorinių visuomenės raidos sąlygų. Tačiau, svarbu paminėti, kad žmogus, būdamas ilgą laiką benamių negali pats pradėti normalaus gyvenimo dėl įgūdžių ir galimybių neturėjimo ir todėl, jam tiesiog yra būtina profesionali, kompleksinė pagalba.

1. 3. Pagalbos galimybės laikino apnakvindinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrams

1. 3. 1. Teisiniai aspektai asmenims, neturintiems nuolatinės gyvenamosios vietos

Kalbant apie benamių žmonių teisinę situaciją, svarbu pabrėžti, kad kaip ir visiems, Lietuvos Respublikos piliečiams, taip ir šiems žmonėms, kurie dažnai yra nurašomi, ir vadinami „paribio“ žmonėmis, galioja tie patys Lietuvos Respublikoje priimti įstatymai, tos pačios laisvės ir teisės, apie kurias, deja, dažnai yra pamirštama. Visų pirma, dėl to kad dalis visuomenės turi neigiamą bei dažnai klaidingą nuomonę apie žmones, atsidūrusius benamystėje (tai yra priežastis nulėmusias šį reiškinį), suveda viską į pačio asmens pasirinkimą dėl asocialaus elgesio, gyvenimo būdo. Antra, dažnai yra lengviau ignoruoti ir apsimesti, nepastebėti, kad ši problema egzistuoja mūsų visuomenėje nuo kurios, niekas nėra apsaugotas ir apdraustas, ir būnant šaltais, abejingais žeminti, smerkti, įžeidinėti, ir jau net nekalbu apie humanišką pareigą padėti, kurią dažnai (labai dažnai) pamiršta žmonės dirbantys sveikatos priežiūros bei socialinės apsaugos (socialinės paslaugas teikiančios institucijos) sistemose.

Tad svarbu yra glaustai aptarti Lietuvos Respublikos Konstituciją bei Lietuvoje ratifikuotus tarptautinius teisės aktus, kurie atspindi benamio žmogaus situaciją bei asmens tapatybę įrodančio dokumento gavimo tvarka, asmenų neturinčių gyvenamosios vietos – gyvenamosios vietos deklaravimo tvarka.

Visuotinės Žmogaus teisių deklaracijos (1948) 1 str., skelbia, jog: „visi žmonės gimsta laisvi ir lygūs savo orumu ir teisėmis“, ir 5 str. „<...>niekas neturi patirti nežmonišką ar žeminantį asmens orumą elgesį“. 17 str. reglamentuoja, jog „<...> kiekvienas turi teisę turėti savo nuosavybę ir iš nieko nuosavybė negali būti atimta <...>“ (neretai pasitaiko praktikoje su benamiais žmonėmis, kad šio principo nėra paisoma, vykdomos didžiulės aferos: suaugę vaikai iš tėvų apgaulės būdu pasisavina būtus, juos išvarydami į gatvę, nors pagal *Lietuvos Respublikos Konstituciją* (1992) 38 str. „<...>Tėvų teisė ir pareiga – auklėti savo vaikus dorais žmonėmis ir ištikimais piliečiais, iki pilnametystės juos išlaikyti. Vaikų pareiga – gerbti tėvus, globoti juos senatvėje ir tausoti jų palikimą“. Toliau *Visuotinės Žmogaus teisių deklaracijos* (1948) 22 str. kalba „<...> apie žmonių teisę į socialinę apsaugą, kad būtų įgyvendinamos jų orumui ir laisvam asmenybės vystymuisi būtinos ekonominės, socialinės ir kultūrinės teisės <...>“, 25 str. skelbia „<...> žmogaus teisę į pakankamą gyvenimo lygį, įskaitant maistą, drabužius, būstą ir sveikatos priežiūrą bei būtinas socialines paslaugas netekus pragyvenimo šaltinio“.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos (1992) 18; 21; 29 str., reglamentuoja, jog kiekvieno žmogaus teisės ir laisvės yra prigimtines, žmogaus orumą gina įstatymas ir, kas labai svarbu žmogui atsidūrusiam benamystėje kreipiantis ir gaunant pagalbą, tai jog: „Įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs“, neatsižvelgiant į socialinę padėtį.

Lietuva 1997 m. pasirašiusi *Europos socialinę chartiją (pataisyta)* (1988), skelbiančią svarbiausias ekonomines, socialines ir kultūrinės žmogaus teises, įsipareigojo vykdyti: 10 str. „<...> teisę į profesinį rengimą <...>“ tai yra, sukurti sąlygas visų asmenų techniniam ir profesiniam rengimui (sukurti suaugusiųjų mokymo programas, suteikti specialias galimybes suaugusiems darbuotojams ir ilgai nedirbusiems asmenims persikvalifikuoti bei reintegruoti juos į darbinę veiklą), 11 str. „<...> teisę į sveikatos apsaugą <...>“ (šalinti prastos sveikatos priežastis, propaguoti sveiką gyvenseną, užkirsti kelią epideminėms ir kitoms ligoms bei nelaimingiems atsitikimams), 12 str. 1;3;4 punktus „<...> teisę į socialinę apsaugą <...>“, kad socialinės apsaugos sistema nuolat tobulėtų, pasiektų geresnį lygį, 13 str. 1-3 punktus „<...> teisę į socialinę paramą ir medicininę pagalbą <...>“, kad kiekvienas asmuo neturintis pakankamai lėšų pragyvenimui gautų reikiamą paramą iš socialinės apsaugos sistemos, o susirgęs – būtiną pagalbą pagal jo sveikatos būklę ir imtis priemonių asmens nepritekliui pašalinti ar jį

palengvinti ir 31 str. 1-2 punktus reglamentuoja „<...> teisę į būstą <...>“, kur įsipareigojo neleisti plisti benamystei ir ją mažinti, kol palaiapsniui ji bus panaikinta“.

Pagalbą asmeniui praradusiam nuolatinę gyvenamąją vietą reglamentuoja *Lietuvos Respublikos Socialinių paslaugų įstatymas* (2006) bei susiję poįstatyminiai teisės aktai.

Praktika rodo, kad didžioji dalis benamių asmenų norintys laikinai apsigyventi, ar gauti laikiną apnakvindinimą Nakvynės namuose, dėl įvairiausių priežasčių yra netekę asmens tapatybę įrodančio dokumento, o tai yra, kaip ir atliekant kitus juridinius veiksmus būtinas dokumentas. Asmens tapatybę įrodančio dokumento egzistavimą reglamentuoja *Lietuvos Respublikos Asmens tapatybės kortelės įstatymas* (2001), kuris kalba apie asmens tapatybės kortelės išdavimą ir keitimą. Pagal *LR Vidaus reikalų ministro Asmens tapatybės kortelės išdavimo, keitimo, paskelbimo negaliojančia ir naikinimo tvarkos įsakymo* (2002), 9 dalį „<...> jeigu gyventojų registre neįrašyta piliečio gyvenamoji vieta ir pilietis negali nustatyta tvarka deklaruoti gyvenamosios vietos, asmens tapatybės kortelę piliečio atskiru raštišku prašymu išduoda ir keičia migracijos tarnyba, kurios aptarnaujamoje teritorijoje pilietis gyvena“ (jei benamis nori apsistoti Nakvynės namuose, turi kreiptis į to rajono, kuriame yra Nakvynės namai, pasų poskyrį). Pagal šio įsakymo 10 dalį asmens tapatybės kortelei gauti pilietis turi pateikti nustatytos formos prašymą, tris piliečio amžių atitinkančias nuotraukas (viename lape), kurios turi būti tapačios (padarytos iš to paties negatyvo) ir atitikti LR Vidaus reikalų ministro patvirtintus nuotraukų asmens dokumentams reikalavimus, sumokėtos nustatyto dydžio valstybės rinkliavos už asmens tapatybės kortelės išdavimą ar keitimą kvitą, o jeigu teisės aktų nustatyta tvarka atleidžiamas nuo valstybės rinkliavos – dokumentą, patvirtinantį atleidimo aplinkybes.

Asmenų neturinčių nuolatinės gyvenamosios vietos ir tame tarpe, deklaruotos gyvenamosios vietos, padėtį reglamentuoja LR Vidaus reikalų ministro įsakymas „Dėl gyvenamosios vietos deklaravimo ir duomenų tvarkymo taisyklių ir gyvenamosios vietos neturinčių asmenų apskaitos taisyklių patvirtinimo“ (2007) pagal kurią asmenys gyvenamąją vietą deklaruoja seniūnijoje, aptarnaujančioje tą savivaldybės teritorijos dalį, kurioje jie gyvena (benamių atveju, toje seniūnijoje, kurioje yra Nakvynės namai).

Apibendrinant galima teigti, jog Lietuvoje yra nemažai ratifikuota teisės aktų, kurie reglamentuoja žmogaus teises į socialinę apsaugą, žmogaus orumą nežeminantį elgesį, tačiau tenka konstatuoti, jog Lietuvos teisinė bazė turi ir trūkumų, kadangi Lietuva ratifikuodama Europos socialinę chartiją (pataisyta) neįsipareigojo laikytis tokių nuostatų, kaip: 30 str. „teisę į apsaugą nuo skurdo ir socialinės atskirties“ ir 31 str. 1 dalies 3 punkto: „<...> Padaryti būsto kainą prieinama tiems, kurie neturi pakankamai lėšų“ ir tai tik parodo, kad benamystė yra, vis dar, pačio asmens problema, tačiau ne visuomenės, valstybės.

1. 3. 2. Socialinės paslaugos kaip pagalba benamiams atsidūrus socialinėje rizikoje

Socialinės paslaugos yra valstybės pagalba žmogui, dėl socialinių problemų, amžiaus, neįgalumo iš dalies ar visiškai praradusiam gebėjimus ir galimybes savarankiškai rūpintis asmeniniu gyvenimu ir dalyvauti visuomenės gyvenime ir, kurių pagrindinis tikslas - sudaryti sąlygas asmeniui ugdyti ir stiprinti gebėjimus, galimybes savarankiškai spręsti savo socialines problemas, palaikyti socialinius ryšius su visuomene padedant įveikti socialinę atskirtį (LR Socialinių paslaugų įstatymas, 2006).

Pagal savo turinį paslaugų, kaip nematerialinių gėrybių, sistema apima daug įvairaus pobūdžio paslaugų grupių. Socialinės paslaugos, kaip viena iš paslaugų grupių, pagal savo pobūdį, taip pat, yra gana skirtingos ir apima daug paslaugų rūšių. Taigi, socialines paslaugas tikslinga klasifikuoti pagal tris pagrindinius požymius: 1) pagal tai, kokiai klientų grupei paslaugos skirtos (pagyvenusių, senų žmonių, suaugusių neįgalių, neįgalių vaikų, socialinės rizikos šeimų, vaikų, socialinės rizikos suaugusių asmenų ir kitoms (etninėms mažumoms, pabėgėliams, emigrantams) klientų grupėms). Išvardintos klientų grupės atspindi pagrindines problemas, kurioms spręsti būtinas socialinių paslaugų tinklas, tačiau toli gražu, neparodo visos socialinių paslaugų klientų struktūros, kiekvienoje grupėje individualizuojant pagalbos teikimą, gali atsirasti dar daugiau klientų pogrupių. 2) Pagal tai, kas yra steigėjas, jo statusas (socialinių paslaugų įstaigų steigėjais gali būti valstybė, savivaldybės, NVO (nevyriausybinių organizacijų) ir religinės bendruomenės, kurių steigiamos socialinių paslaugų įstaigos gali turėti skirtingą juridinį statusą: biudžetinės arba viešosios įstaigos); 3) pagal teikiamų paslaugų rūšį (bendrosios arba specialiosios socialinės paslaugos) (Žalimienė, 2003).

Bendrosios socialinės paslaugos teikiamos asmeniui, kurio gebėjimai savarankiškai rūpintis asmeniniu gyvenimu ir dalyvauti visuomenės gyvenime gali būti ugdomi ar kompensuojami atskiromis, be nuolatinės specialistų pagalbos teikiamomis paslaugomis, kurių trukmė/ dažnumas priklauso nuo asmens socialinių paslaugų poreikio. Bendrosioms socialinėms paslaugoms priskiriamos informavimo, konsultavimo, tarpininkavimo ir atstovavimo, sociokultūrinės paslaugos, transporto organizavimo, maitinimo organizavimo, aprūpinimo būtiniaisiais drabužiais ir avalyne bei kitos paslaugos (Socialinių paslaugų katalogas, 2006).

Tuo tarpu, specialiosios socialinės paslaugos yra visuma paslaugų, teikiamų asmeniui, kurio gebėjimams savarankiškai rūpintis asmeniniu gyvenimu ir dalyvauti visuomenės gyvenime ugdyti ar kompensuoti bendrųjų socialinių paslaugų nepakanka. Specialiųjų socialinių paslaugų tikslas – grąžinti asmens gebėjimus pasirūpinti savimi ir integruotis į visuomenę ar tenkinti asmens gyvybinius poreikius teikiant kompleksinę pagalbą, kurios teikimo trukmė/ dažnumas, taip pat, priklauso nuo asmens socialinių paslaugų poreikio (Socialinių paslaugų katalogas, 2006).

Specialiosios socialinės paslaugos yra skirstomos į socialinę priežiūrą ir socialinę globą:

- Socialinė priežiūra vadinama visuma paslaugų, kuriomis asmeniui teikiama kompleksinė, bet nuolatinės specialistų priežiūros nereikalaujanti pagalba (socialinė priežiūra gali būti teikiama socialinių paslaugų įstaigose ar asmens namuose, kurios teikimo dažnumas priklauso nuo konkrečios paslaugos ir nuo individualaus asmens tos paslaugos poreikio).
- Socialinė globa yra visuma paslaugų, kuriomis asmeniui teikiama kompleksinė, nuolatinės specialistų priežiūros reikalaujanti pagalba (socialinė globa gali būti teikiama socialinės globos įstaigoje ar asmens namuose, kurios teikimo trukmė priklauso nuo asmens, jo poreikio paslaugoms ir nuo įstaigos tipo) (Socialinių paslaugų katalogas, 2006).

Tais atvejais, kai asmeniui bendrąsias socialines paslaugas ir socialinę priežiūrą veiksmingiau organizuoti pinigine forma - skiriami pagalbos pinigai/ piniginė išmoka, kurios mokėjimo atvejus, tvarką ir paslaugų teikimo trukmę nustato savivaldybė (Socialinių paslaugų įstatymas, 2006).

Tad apžvelgus socialinių paslaugų sampratą pastebime, kad jas patikslina išskirtas socialinių paslaugų tikslas, kuris siekia sudaryti sąlygas asmeniui ugdyti ar stiprinti gebėjimus ir galimybes savarankiškai spręsti savo socialines problemas, palaikyti socialinius ryšius su visuomene, taip pat padėti įveikti socialinę atskirtį, taip pat, prevencijos tikslais, siekiant užkirsti kelią asmens socialinėms problemoms kilti ir visuomenės socialiniam saugumui užtikrinti.

1. 3. 3. Pagalba, kuri suteikiama asmeniui neturinčiam nuolatinės gyvenamosios vietos

Asmenims, neturintiems nuolatinės gyvenamosios vietos siekiant suteikti socialinę pagalbą bei padėti jiems išspręsti problemas, dėl kurių jie neteko būsto ir tapo benamiais, yra įsteigtos laikino gyvenimo įstaigos - nakvynės namai (socialinės globos įstaiga).

Lietuvoje veikia 22 nakvynės namai, t. y. 1138 laikino apgyvendinimo vietos ir 238 laikino prieglobsčio vietos. Statistikos departamento prie LR Vyriausybės (2009) duomenimis, Lietuvoje 2008 metais, nakvynės namuose gyveno 1890 asmenys, iš jų: 421 moterys ir 1469 vyrų (Lietuvos statistikos departamentas prie LR Vyriausybės, 2010). Pagal Statistikos departamento prie LR Vyriausybės (2008) duomenimis iš visų miestų (Alytaus, Kauno, Klaipėdos, Marijampolės, Panevėžio, Šiaulių, Tauragės, Telšių, Utenos, Vilniaus), kuriuose yra nakvynės namai, labiausiai išsiskiria pagal poreikį apsigyventi nakvynės namuose - Kauno miestas. Kauno miesto nakvynės namai, 2009 m., gavo 211 prašymus apsigyventi laikino gyvenimo namuose, iš kurių tik 171 prašymas buvo patenkintas ir 245 prašymai laikinam apnakvindinimui gauti, kurie visi buvo patenkinti (Lietuvos statistikos departamentas prie LR Vyriausybės, 2008).

X miesto Nakvynės namai – tai vienintelė biudžetinė nestacionari socialinių paslaugų įstaiga X mieste, teikianti laikino apnakvindinimo ir laikino apgyvendinimo specialiąsias socialines paslaugas

asmenims, netekusiems gyvenamosios vietos ir kurių tikslas - nuosekli ir kompleksiška suaugusių socialinės rizikos asmenų, atsidūrusių socialinėje atskirtyje, socialinė adaptacija, rehabilitacija ir integracija į visuomenę.

Šiuos Nakvynės namus sudaro 3 padaliniai: Vyrų nakvynės namai, teikiantys laikino apgyvendinimo specialiąją socialinę paslaugą (88 vietos), Benamių nakvynės namai, teikiantys laikino apnakvindinimo specialiąją socialinę paslaugą (50 vietų) ir Moterų nakvynės namai, teikiantys laikino apgyvendinimo ir intensyvios krizių įveikimo pagalbos specialiąsias socialines paslaugas (20 vietų) ir, kurių žmogiškąjį kapitalą sudaro: direktorė, direktorės pavaduotoja socialiniam darbui, 1 vyr. buhalterė, 3 vyr. socialiniai darbuotojai (turintys aukštąjį universitetinį išsilavinimą) ir 1 socialinis darbuotojas (kurie tik ir dirba socialinį darbą su visais Nakvynės namų klientais), 15 socialinio darbuotojo padėjėjų – budinčių (kurie prižiūri tvarką nakties metu) ir 3 valytojos.

Nakvynės namuose yra teikiamos bendrosios socialinės paslaugos, kurios yra atskiros, be nuolatinės specialistų priežiūros teikiamos paslaugos, kurių teikimo trukmė/ dažnumas priklauso nuo asmens socialinių paslaugų poreikio ir, kurios yra teikiamos visiems Nakvynės namų padalinių klientams, nemokamai. Bei, taip pat, Nakvynės namuose yra teikiamos specialiosios socialinės paslaugos:

- laikinas apnakvindinimas (arba socialinė priežiūra) - visuma paslaugų, kuriomis asmeniui teikiama kompleksinė, bet nuolatinės specialistų priežiūros nereikalaujanti pagalba. Laikino apnakvindinimo paslaugos teikiamos nemokamai Benamių nakvynės namų padalinyje ir krizių atveju - Moterų namų padalinyje (smurtą patyrusioms moterims su vaikais);
- laikinas apgyvendinimas (trumpalaikė socialinė globa) - visuma paslaugų, kuriomis asmeniui teikiama kompleksinė, nuolatinės specialistų priežiūros reikalaujanti pagalba krizių atvejais. Trumpalaikės socialinės globos paslaugos teikiamos Vyrų nakvynės namų padalinyje ir Moterų nakvynės namų padalinyje pagal poreikį, bet ne ilgiau kaip 18 mėn. Laikinas apgyvendinimas yra mokamas: pirmas mėnuo - nemokamai, 2 - 6 mėnuo - 26 Lt/mėn, 7 - 18 mėnuo - 78 Lt/mėn.

Kauno nakvynės namai teikdami socialines paslaugas nakvynės namų klientams, remiasi Socialinės globos normų aprašo 7 priedu „Socialinės rizikos suaugusių asmenų trumpalaikės socialinės globos normomis, taikomomis laikino gyvenimo namams (išskyrus psichologinės ir socialinės rehabilitacijos įstaigas)“ (žr. Priedas 3)

Nakvynės namuose priimami tik X miesto gyventojai (pilnamečiai). Benamis, besikreipiantis dėl socialinių paslaugų gavimo privalo pateikti asmens tapatybę įrodantį dokumentą, gyvenamosios vietos deklaraciją ir pažymą iš gydymo įstaigos, kad neserga atvira tuberkulioze (TBC). Neapgyvendinami benamiai, sergantys atvira tuberkulioze (TBC), psichinėmis ligomis.

Kadangi, mano magistro darbo tikslas - atskleisti ir įvertinti laikino apnakvindinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrų socialinių paslaugų poreikius todėl, manau, toliau yra tikslinga, pristatyti tik du šiuos Nakvynės namų padalinius, kad išryškėtų esminiai šių Namų skirtumai (tai padės toliau geriau suvokti, kokių tikslų yra išskirtos dvi respondentų grupės, t.y., benamiai vyrai suskirstyti į dvi grupes, ir kodėl yra lyginami benamių vyrų iš tų grupių, bendrųjų socialinių paslaugų poreikiai).

Laikino apgyvendinimo (arba Vyrų) nakvynės namai buvo įsteigti X miesto valdybos 1992 m. liepos 14 d. potvarkiu Nr. 664-v, asmenims grįžusiems iš Pataisos įkalinimo įstaigų, kuriuose buvo 72 vietos vyrams, 1998 metais įstaigoje dar papildomai įrengta 16 vietų. Apgyvendinimas (trumpalaikė socialinė globa) teikiamas pagal poreikį, bet ne ilgiau kaip 18 mėn., išimties tvarka, gali būti pratęsta ir ilgiau, pvz., benamis turi negalią ir yra X miesto Socialinių reikalų skyriuje įtrauktas į sąrašą dėl apsigyvenimo pensionate, tokiu atveju, benamis Nakvynės namuose gyvena iki tos dienos, kai persikels į pensionatą. Laikino apgyvendinimo nakvynės namuose benamiai gali būti ir dieną, ir naktį.

Laikino apgyvendinimo nakvynės namai yra įsikūrę 3 aukštų pastato antrajame ir trečiajame aukštuose, benamiai čia gyvena vienviečiuose, dviviečiuose ir triviečiuose kambariuose. Kambariuose stovi tik lovos, spintelės prie lovos ir viena spinta. Dėl vietos stygiaus, visą savo „užgyventą turtą“, dažnas benamis saugo ant lovos ir po lova. Kiekviename aukšte yra įrengta po 8 dušus (kuriuose karštas vanduo, taupymo sumetimais, atsukamas tik savaitgaliais) ir tualetus. Pirmajame Namų aukšte įrengta virtuvė, kurioje stovi dvi viryklės. Maistą Nakvynės namų klientai gali pasidėti saugoti budėtojų kabinete specialiai jiems nupirktame šaldytuve. Savo kambarius, dušus ir tualetus vyrai tvarkosi patys, vieną kartą į mėnesį jiems yra pakeičiama patalynė. Taigi, apibendrinant, galima pridurti, jog laikino apnakvindinimo nakvynės namų „nuotaika“ yra slogi, kaip niekur kitur, jaučiamas skurdas ir ne tik, dėl benamių socialinės - ekonominės padėties, bet ir, dėl Nakvynės namų aplinkos: visur pilka, niūru, aplink netvarka, pastatui tiek iš išorės, tiek ir iš vidaus reikalingas kapitalinis remontas.

Laikino apnakvindinimo (arba Benamių) nakvynės namai buvo įsteigti 2001 m. bendradarbiaujant X miesto savivaldybei ir Lietuvos „Caritas“ vykdamą bendrą projektą - „Benamių nakvynės namai“. Šį projektą rėmė Nyderlandų labdaros fondas ir Oldenburgo (Vokietija) „Caritas“. Juose įrengtos 34 vietos, skirtos pernakti žmonėms, neturintiems gyvenamosios vietos ar patekusiems į krizinę situaciją. 2008 metais buvo vykdytas socialinių paslaugų infrastruktūros plėtros programos projektas „Apnakvindinimo paslaugų plėtra Nakvynės namuose“, kuris skirtas suaugusių rizikos grupių asmenų apnakvindinimo paslaugų plėtrai, todėl papildomai įrengta dar 16 nakvojimo vietų. Laikino apnakvindinimo nakvynės namai veikia kiekvieną dieną nuo 19 val. iki 8 val, čia benamiai įleidžiami tik nakčiai - pernakti.

Laikino apnakvandinimo nakvynės namai yra įsikūrę laikino apgyvendinimo nakvynės namų kieme, pirmajame dviejų aukštų pastato aukšte. Benamiai apnakvandinami triviečiuose, šešiviečiuose kambariuose, kuriuose stovi tik lovos ir naktiniai staliukai. Kol benamiai turi leidimą (t.y., nenusižengia vidaus tvarkos taisyklėms ir nėra pašalinamas) nakvoti Nakvynės namuose, tol naktiniame staliuke gali saugoti svarbiausius savo daiktus. Namuose įrengta keli dušai ir tualetas, čia karštu vandeniu gali naudotis kiekvieną dieną. Taip pat, yra įrengta virtuvė, kurioje stovi viena viryklė, skalbimo mašina (tačiau svarbu pabrėžti, jog tiek laikino apgyvendinimo, tiek laikino apnakvandinimo namuose nei indai, nei higienos priemonės nėra suteikiamos), valgomajame stovi televizorius. Čia patalpas išėjus klientams dienos metu išvalo valytojos, tačiau kitaip, nei laikino apgyvendinimo namuose - patalynė čia nėra duodama.

Apibendrinant, svarbu pabrėžti, kad tiek laikino apgyvendinimo, tiek laikino apnakvandinimo nakvynės namų klientai yra benamiai vyrai, tačiau skirtumas tarp dviejų šių Nakvynės namų klientų grupių yra tas, jog laikino apgyvendinimo nakvynės namuose teikiama specialiaja socialine paslauga naudojasi tie benamiai vyrai, kurie išgali už ją susimokėti ir yra motyvuoti keisti savo gyvenimo būdą, laikosi vidaus tvarkos taisyklių, tuo tarpu, laikino apnakvandinimo nakvynės namuose apnakvandinami tie benamiai vyrai, kurie neišgali susimokėti už pragyvenimą laikino apgyvendinimo nakvynės namuose, nemotyvuoti keisti savo gyvenimo būdą, mažiau linkę laikytis vidaus tvarkos taisyklių.

1. 3. 4. Socialinio darbo pagalbos galimybės su benamiais asmenimis

Svarbiausias vaidmuo, šalinant benamystės padarinius tenka socialiniam darbui, kurio pagrindinis tikslas - grąžinti klientui sugebėjimą savarankiškai veikti tam tikrame socialiniame kontekste. Dirbant su benamiais asmenimis svarbu suvokti, jog šie žmonės - ne beviltiškos aukos, nereikalingos visuomenėje, o žmonės, dėl vienokių ar kitokių priežasčių nesugebantys tinkamai atskleisti savo sugebėjimų. Dirbdamas su benamiais socialinis darbuotojas tampa socialinės rizikos asmenų grupės ir visuomenės tarpininku, kurio pagrindinis uždavinys - suderinti benamių bei visuomenės tikslus ir lūkesčius padedant socialinėje atskirtyje esantiems žmonėms tapti visateisiais, lygiaverčiais visuomenės nariais. Socialiniame darbe svarbu su benamiais elgtis kaip su individualybėmis ir vengti bet kokių asmeninių savybių, charakterio klasifikacijų, kad dar labiau nepaskatintume, šios socialinės grupės esančios socialinėje atskirtyje, socialinės izoliacijos. Socialinis darbuotojas turėtų būti empatiškas atrasti kliento stiprybes, norint skatinti, kliento dalyvavimą, jo problemos sprendimo procese (Sutton, 1999). Šiame procese, kai yra skatinama klientą imtis veiksmų, kad būtų pagerintas jo gyvenimas, svarbų vaidmenį, vaidina kliento įgalinimas, tai yra, individo asmeninės galios didinimas, motyvavimas, mokymas, įtikinimas, jog jis turi įgūdžių, reikalingų integruojantis į visuomenę ir turi teisę naudotis visuomenės ištekliais, reikalingais normaliai socialiai

funkcionuoti. (Johnson, 2001). Siekiant suteikti klientui veiksmingesnę pagalbą, socialinis darbuotojas įvertinęs situaciją, kartu su žmogumi ieško problemos sprendimo galimybių, padeda gauti institucijų paramą bei pasinaudoti esamais ištekliais, kitaip tariant, tarpininkauja siekiant gauti reikiamas paslaugas. Kadangi socialinis darbuotojas yra visuomenės ir už visuomenės ribų atsidūrusio žmogaus tarpininkas, informacijos teikimas yra abipusis: socialinis darbuotojas dirba su benamiais, todėl gali suteikti informaciją visuomenei ir jos institucijoms apie šią socialinės rizikos grupę, jų poreikius ir reikalingą paramą, o benamiams - socialinis darbuotojas suteikia informaciją apie visuomenės išteklius, padedančius reintegrotis į visuomenę.

Nakvynės namai savo darbe su benamiais, pagrinde taiko subsidiarumo principą, kurio pagrindas - globalus požiūris į asmenį, pabrėžiant jo orumą ir vertingumą. Subsidiarumo principo esminė idėja - kad kiekvienas asmuo ar organizacija, turinti didesnę galią, turi padėti silpnesniems taip, kad neužgožtų jo laisvės ir skatintų savarankiškumą. Subsidiarumo taikymas užtikrina demokratijos įgyvendinimą, ugdo pilietinę visuomenę, neleidžia susikurti aprūpinimo mentalitetui, skatina iniciatyvumą, savarankiškumą, atsakomybę. Jį taikant problemos sprendžiamos individualiai, taip išvengiama sumasavimo ir anonimiškumo, į klientą yra žiūrima kaip į visumą, neišskiriant jo iš artimiausios jam aplinkos ir svarbiausia - subsidiarumas užtikrina asmens orumo ir prigimtinių teisių apsauga. Siekiant produktyvaus socialinio darbo su benamiu, pirmiausia svarbu, kad būtų užmegztas abipusio pasitikėjimo ryšys, kuris turi kilti iš pagarbos kitam ir sugebėjimo pripažinti kito vertę. Antra, klientas turi būti suvokiamas kaip asmuo, nepaisant jo socialinio statuso, taip pat, turi būti pripažįstamas jo vertingumas, orumas, kompetentingumas, būtina, kad socialinis darbuotojas su juo bendraudamas atsisakytų „visažinio statuso“. Darbuotojai, dirbantys pagal subsidiarumo principą, turi stengtis priimti kitą žmogų tokį, koks jis yra, pripažinti jo pilnatvę, ne tik matyti, suprasti jo problemas, bet ir sugebėti išvelgti jo galias, jo jėgą. Tuomet darbuotojo ir kliento santykis tampa bendradarbiavimo santykiu. Į klientą kreipiamasi kaip į lygiavertį ir, tai stiprina abipusio pasitikėjimą ir tarpusavio ryšius, jaučiama empatija, kuri skatina klientą atskleisti ir realizuoti savo galias bei tokiu būdu spręsti savo problemas.

Kaip siūlo autorės Petružytė, Girdzijauskienė, Gvaldaitė (2004) subsidiarumo principas socialiniame darbe sąveikaujant su klientu gali apimti šiuos pagalbos proceso etapus: susipažinimo ir prašymo priėmimo etapas (šiam etape svarbu atsisakyti išankstinių nuostatų ir priimti klientą tokį, (priėmimas išlaisvina juos keistis), ši priėmimo nuostata, pagarba klientui, jo kaip asmens vertinimas leidžia augti kliento savigarbai ir kompetencijos jausmui, o tai ir yra vienas iš pagrindinių tikslų motyvuojant benamį imtis veiksmų sprendžiant iškilusias problemas); problemos apibrėžimas ir darbo pradžia (žmogus esantis socialinėje atskirtyje dažniausiai jaučiasi visiškai pralaimėjęs, jaučiasi esąs

visiškoje sumaištyje ir mano, kad tik kokios nors įstaigos valdininkas gali viską sutvarkyti., tad socialiniui darbuotojui, šiame etape, iškyla uždavinys padėti klientui pamatyti tą sumaištį, kaip kontroliuojamą problemą ir išskaidyti ją į įvykdomus pagal benamio asmens kompetenciją darbus, taip pat, šiame etape, labai svarbu, suprasti benamio galimybes); tikslu formulavimas ir planavimas (šiame etape, socialinis darbuotojas turėtų teikti pirmenybę kliento tikslams, suderinant juos su institucijos galimybėmis, esamais ištekliais); intervencija (šiame etape, socialinis darbuotojas, turėtų padėti klientui ir kitiems pagalbos proceso dalyviams išlaikyti išipareigojimą, įgyvendinti tai, dėl ko buvo susitarta, intervencijos metu socialinis darbuotojas turi organizuoti darbą tai, kad klientui neatsirastų priklausomybė nuo „padėjėjo“, tai yra, siekti išlaikyti kliento savarankiškumą ir galiausiai klientas turi atsidurti tokioje situacijoje, kad jis pats toliau galėtų vystyti savipagalbos procesą, kita vertus, socialinis darbuotojas taip pat turi teikti pagalbą davimo prasme - duoti tai, ko asmuo neturi, daryti kartu su juo tai, kas nepavyksta, kad išmoktų ir kitą kartą galėtų pats tai padaryti.; pagalbos proceso įvertinimas (šiame etape darbuotojas kartu su klientu ne tik įvertina atliktą darbą, bet taip pat turi užbaigti procesą).

Apibendrinant galima teigti, kad svarbiausias pagalbos benamiui asmeniui proceso bruožas, dirbant pagal subsidarumo principą, yra aktyvus kliento dalyvavimas jame, leidžiant pačiam benamiui padėti sau bei tapti aktyviu keitimosi proceso dalyviu, kylantis iš socialinio darbuotojo nuostatos, kad ne jis, o pats klientas turi spręsti savo problemas. Socialinis darbuotojas yra tas, kuris „palengvina“, palydi, padeda klientui pradėti, palaiko procesą ir užbaigia kartu su klientu, ne sukurdamas jo priklausomybę, bet padėdamas jam pereiti prie savarankiškesnio gyvenimo.

2. TYRIMO METODOLOGIJA

2. 1. Tyrimo ontologija

Kiekvienas pažinimo modelis apibrėžia savitą santykį su tiesa. Vienos pažinimo kryptys pabrėžia argumentavimo svarbą, formuluodamos daugiau ar mažiau pagrįstus diskursyviuosius kriterijus, kitos kryptys siekia empiriškai tikrinti teorinius teiginius, trečioms yra svarbūs reflektyvūs įgūdžiai, o ketvirtoms - patyrimas/ gebėjimas spręsti praktines problemas ir t.t.

Tad, savo darbe, remiuosi pozityvizmo paradigma, kurios atstovai teigė, kad mokslinis žinojimas yra vienintelė galima žinojimo forma ir kuris turi neatsiejamą reikšmę žmonijos pažangai. Pozityvizmo atstovų požiūriu, mokslinio žinojimo šaltinis yra patyrimas (šiuo atžvilgiu pozityvizmas yra empirizmo filosofijos forma), aiškinama žmogaus vieta pasaulyje ir į jį žiūrima kaip į visuomenės narį, taigi, pozityviojo žinojimo paskirtis - tarnauti žmonių poreikiams.

Pozityvizmas remiasi tiksliais matavimais ir nustato teisingus, pasikartojančius priklausomybių ryšius tarp kintamų dydžių, o tai leidžia daryti apibendrinimus, kurie panašūs į dėsnius. Pirmoji taisyklė - vieninteliai pagrįsti mokslo duomenys yra tie reiškiniai, kuriuos tiesiogiai perduoda juslės. Dar nuo Comte laikų „žinoma“, jei kiti mokslai tik daliniai, tai pozityvizmas yra visuotinis, apimantis visų pagrindinių mokslų pasiekimus (Nekrašas, 2002). Svarbiausias pozityviosios filosofijos bruožas yra pripažinimas, kad visi reiškiniai yra pavaldūs nekintamiems gamtos dėsniams, kuriuos atskleisti yra visų mūsų pastangų tikslas, nors ieškoti pirminių ar galutinių priežasčių yra netikslinga ir beprasmiška.

Tikint, jog mokslinis žinojimas yra būtinas ir svarbiausias socialinės pažangos veiksnys, buvo galima teigti, jog pozityvioji filosofija, turi suvaidinti pagrindinį vaidmenį racionaliai sutvarkant žmonių ir visuomenės gyvenimą bei atskirų jos narių elgesį. Comte kalbėdamas apie visuomenę padaro išvadą, kad nei ankstesnės ir tuometinės karinės priemonės, nei įprasti tvarkos palaikymo būdai, nei socialinės revoliucijos negali pagerinti visuomenės tvarkos. Jis mato vienintelę priemonę - mokslą ir pozityviają politiką. Remiantis socialinio determinizmo ir visuomenės pažangos idėjomis konstatuojama, kad progresuojantis žmonijos mąstymas priverčia tobulėti visą visuomenę. Kadangi vienas iš pagrindinių visuomenės reiškinų bruožų, pagal Comte, yra pavienių individų ir visos visuomenės vystymasis ir tobulėjimas, žmonės, pamatę savo metafizinių vaizdinių nerealumą, atsisakę jų, „<...> ima kurti tikrai žmogiškus žmonių tarpusavio santykius, kurių esmė yra nebe tarnavimas sau, nebe tarnavimas idėjai, o kito žmogaus gerbimas, tarsi jis būtų tu pats. Iš šio santykio turi išsivystyti visuotinė žmogaus meilė žmogui“ (Ozolas, 1988). Ši žmonių meilė ir tarpusavio pagarba turės sudaryti

naujos žmonių religijos pagrindą, mat krikščioniškąją moralę pozityvistai atmetė kaip anarchistinį individualizmą - ji visą žmogaus dėmesį telkianti tik į asmeninį išganymą.

Durkheimas (2001), tirdamas religinio gyvenimo faktus, aptinka vidinio pobūdžio tikrovę, ypač moralines taisykles, kontroliuojančias žmonių elgesį tik tada, kai jas internalizuoja (priima) patys individai. Socialiniai suvaržymai jau nėra vien išorinės kontrolės priemonės, o labiau vidiniai moraliniai individų įsipareigojimai vadovautis visuomenės gyvenimo taisyklėmis, esančioje juose pačiuose, o ne už jų. Taigi, Durkheimas (2001) parodo socialinės aplinkos įtaką konkrečios visuomenės mentalitetui ir veiklos būdams .

2. 2. Tyrimo epistemologija

Vaizdo lyginimas su tikrove nėra tik paprastas palyginimo procesas, kurio tariami rezultatai - tikėtinai tikslūs ir pagrįsti empiriniai duomenys, todėl svarbu nepamiršti, kad egzistuoja nepriklausoma nuo proto tikrovė - objektyvizmas, kad žmonės kontaktuoja su ta tikrove sensoriniais jūtimais, kad jie gauna objektyvias žinias per išmatavimo suvokimą ir formuoja pagrįstas matavimų paklaidų koncepcijas. Gyvenimo moraliniu tikslu yra asmeninės laimės siekis arba „racionalusis egoizmas“, vienintelė teisinga socialinė sistema yra visapusiškas žmogaus teisių gerbimas, įtvirtintas griežtame kapitalizmo nesikišime į asmenybės reikalus.

Objektyvizmas laiko, kad žmonės, skirtingai nei kiti organizmai, negali išgyventi tiesiog elgdamiesi pagal instinktus. Žmogui tenka remtis integruota jūtimų ir proto visuma. Rand (1993) apibrėžia vertybę, kaip „kažką, ką siekiama gauti ar turėti“. Protujančio individo vertybių pasirinkimui vadovauja jo poreikis palaikyti ir pagerinti gyvenimą. Rand (1993) nelaiko vertybių „vidinėmis“, t.y. nepriklausomų nuo asmens pasirinkimų, arba tų, kurių reikia laikytis paliepus (imperatyvu) – nes „protas nepripažįsta vadovavimo“. Taip pat, nelaiko vertybių „subjektyviomis“, kurių reikia laikytis vien todėl, kad jas pats pasirenki. Tikros vertybės yra „objektyvios“, ta prasme, kad yra identifikuojamos kaip pasitarnaujančios gyvenimo palaikymui ir pagerinimui. Kai kurios vertybės yra specifinės kiekvieno individo prigimčiai, tačiau yra ir universalių žmogiškųjų vertybių, tame tarpe ir asmens asmeninių teisių apsaugojimas, kas yra būtina jo tikrajam išgyvenimui. Objektyvizmas laiko, kad individas gauna neginčijamas teises: gyvenimui, laisvei, nuosavybei ir savo laimės siekiui. Žmogus turi teisę elgtis kaip nori tol, kol nepažeidžia kitų asmenų teisės. Jis gerbia kitų teisės iš naudos sau, nes kiti asmenys yra potencialūs bendravimo ir prekybos partneriai. Rand (1993) apibrėžia socializmą kaip sistemą, kurioje asmens teisės, tame tarpe ir nuosavybės, nėra teisiškai apsaugotos.

Taigi, vaizdo lyginimas su tikrove nėra tik paprastas palyginimo procesas, kurio tariami rezultatai – tikėtinai tikslūs ir pagrįsti empiriniai duomenys. Socialiniai mokslai susiduria ne tik su fiziniu pasauliu, bet ir su kintančiomis socialinėmis sąveikomis (žmonių motyvais, lūkesčiais, veiksmais,

pasirinkimais, atsitiktinumais, nenumatomais padariniai). Tai svyruojantys socialinės sąveikos principai, kurie neišskaidomi į statinius elementus. Todėl išryškėja dirbtinis ir visai nerealus (dualistinis) abstraktus empirizmo modelis, skiriantis neutralų stebėtoją-mokslininką ir objektyvius stebėjimo duomenis.

Tad, savo tyrimui atlikti - pasirinktas kiekybinis aprašomasis tyrimo tipas. „Kiekybinis tyrimas – struktūruotas, besiremiantis iš mokslinės problemos išplaukiančia hipoteze, (kuria siekiama patvirtinti) tyrimas, taikant matematinės statistinės analizės būdu tyrimo duomenims – skaičiams sutvarkyti“ (Kardelis, 2002). Šis tyrimo tipas suteikia galimybę gauti aiškia tiriamosios respondentų grupės nuomonę į tyrinėjamą reiškinį - laikino apnakvindinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrų socialinių paslaugų poreikius.

2. 3. Tyrimo operacionalizacija

Žmogaus poreikiai yra individualūs, kiekvienam mūsų saviti, kurie yra brandinami visuomenėje, žmogui bendraujant su kitais žmonėmis, yra socializuoti. Poreikiai yra pagrindiniai žmogaus aktyvumo šaltiniai, t.y. nepatenkinus poreikių, kyla įtampa dėl reikalingų objektų trūkumo, skatinanti žmogų veikti, ieškoti aplinkoje būdų kaip tiems trūkumams pašalinti. Žmogaus poreikiai atspindi priklausomybę nuo aplinkos.

Atliekant tyrimą apie laikino apnakvindinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrų socialinių paslaugų poreikius, t.y., tyrinėjant benamių vyrų socialinių paslaugų teikiamų nakvynės namuose poreikius, buvo remtasi, amerikiečių psichologo A. Maslow žmogaus poreikių piramide (1 pav.), kuri atspindi įvairių žmogaus poreikių ryšius. Autoriaus nuomone, „kiekvienas žmogus gimsta, turėdamas penkių rūšių poreikius, kurie išsidėstę pagal tam tikrą hierarchiją, egzistuojančią kiekviename žmoguje“ (Psichologija studentui, 2004).

1 pav. Žmogaus poreikių piramidė (pagal A. Maslow)

Kai patenkinami žemesnieji poreikiai, tampa efektyvūs esantys aukščiau, keičia motyvacija ir skatina veikti.

Taigi, laikino apnakvindinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrų socialinių paslaugų poreikiai buvo „matuojami“, remiantis A. Maslow žmogaus poreikių piramide:

Atskleisti fiziologiniams poreikiams ir pažiūrėti kaip jie priklauso nuo asmeninių socialinių - demografinių charakteristikų, buvo užduoti tyrimo anketos: 1; 2; 3; 4; 5.7; 5.8; 5.9; 5.11; 7.7; 7.8; 7.9; 7.11; 11; 17; 18; 19; 20; 21; 22; 23; 24 klausimai (žr.priedas 1).

Atskleisti saugumo poreikiams buvo naudojami tyrimo anketos: 5.1; 5.2; 5.3; 5.4; 6; 7.1; 7.2; 7.3; 7.4; 8; 9; 10; 12; 13; 14; 15; klausimai (priedas 1).

Atskleisti meilės poreikius buvo naudojami tyrimo anketos: 5.6; 7.6; 16 (priedas 1).

Atskleisti pripažinimo poreikius buvo naudojami tyrimo anketos: 5.5; 7.5 klausimai (priedas 1).

Atskleisti saviraiškos poreikius buvo naudojama tyrimo anketos: 5.10; 7.10 klausimai (priedas 1).

2. 4. Tyrimo metodas ir instrumentas

Pasirinktas tyrimo metodas yra *struktūruotas interviu*, kuriame klausimai ir visa procedūra numatyta iš anksto, tačiau situacija atvira, galinti keistis: iškilus reikalui, pavyzdžiui, respondentui nesupratus klausimo, galima jį užduoti kitaip, patikslinti ir t.t. Tai yra lankstesnė pokalbio forma, kuomet kalbama pagal iš anksto paruoštą planą, suformulavus klausimus bei galimus atsakymų variantus, remiantis tyrimo literatūros apžvalga. Be to, šis tyrimo metodas dažnai naudojamas socialiniuose tyrimuose. Šio metodo privalumas yra tas, kad suteikiama galimybė pasitikslinti respondento atsakymus, užduodant papildomus klausimus, taip pat suteikia papildomos informacijos, kurios nenumato tyrimo planas, tačiau, kuri yra svarbi tyrimui. Kita vertus, reikia įvertinti tai, kad tyrimo dalyviai – dauguma pagyvenę žmonės, jie yra mažiau raštingi, kas įtakoja jų suvokimą, todėl jiems sunkiau suprasti vieną ar kitą klausimą: ta pati mintis gali būti suprasta visiškai skirtingai, todėl respondentui atsakant į klausimus, jam suteikta galimybė pasitikslinti, perklausti.

Apklausoje naudojama tyrimo autorės sudaryta anketa. Parengus klausimus, buvo atliktas žvalgomas tyrimas keturiems atvejams, kuris padėjo patikrinti klausimų kokybę. Anketa sudaro 24 klausimai, iš jų - 15 mišrių (respondentui suteikiama galimybė pasirinkti patį tinkamiausią variantą arba paliktoje eilutėje įrašyti savo nuomonę), 8 uždari (respondentui palikta galimybė iš pateiktų atsakymų pasirinkti patį tinkamiausią variantą) ir 1 klausimas yra pateiktas atviras (respondentui suteikiama galimybė paliktoje eilutėje įrašyti savo atsakymą).

Tiriamieji buvo apklausiami jų gyvenamosiose patalpose tiesiogiai apklausoje dalyvaujant tyrėjai.

2. 5. Tiriamoji imtis

Teorinė tyrimo populiaciją sudaro benamiai vyrai, gaunantys specialiąsias ir bendrąsias socialines paslaugas Vši X nakvynės namuose. Pagrindiniai tiriamųjų atrankos kriterijai:

1. Asmenys neturintys nuolatinės gyvenamosios vietos ir besinaudojantys nestacionarios socialinių paslaugų Vši X nakvynės namų teikiamomis bendrosiomis bei specialiosiomis – trumpalaikė socialine priežiūra (tai yra, laikinas apnakvindinimas Benamių nakvynės namuose) ir trumpalaikė socialine globa (tai yra, laikinas apgyvendinimas Vyrų nakvynės namuose) ir kt. – socialinėmis paslaugomis.
2. Vyriška lytis.

Kiekybinio tyrimo būdu iširta X miesto benamių vyrų populiacija, gaunanti bendrąsias bei specialiąsias socialines paslaugas - trumpalaikę socialinę priežiūrą (t. y., laikino apnakvindinimo nakvynės namų padalinyje) ir trumpalaikę socialinę globą (t. y., laikino apgyvendinimo nakvynės namų padalinyje) Vši X nakvynės namuose.

Tiriamoji imtis - 109 benamiai, surinkti pagal laikino apnakvindinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų padalinių klientų lankomumo sąrašą. Anketas užpildė 41 tiriamasis iš laikino apgyvendinimo nakvynės namų padalinio ir 68 tiriamieji iš laikino apgyvendinimo nakvynės namų padalinio.

Tyrimas buvo atliekamas 2010 metų, balandžio 12 - 21 dienomis X nakvynės namuose, iš anksto gavus Nakvynės namų direktorės žodinį sutikimą, remiantis Nakvynės namų klientų lankomumo sąrašu su tikslu išsiaiškinti kiek tyrimo metu Nakvynės namuose yra apsistojusių benamių siekiant iširti generalinę imtį.

2. 6. Tyrimo duomenų analizės metodai

Tyrimo duomenų analizei buvo naudojama aprašomoji statistika - statistinių duomenų skaitinis pateikimo metodas: dažnių lentelės, statistinių charakteristikų skaičiavimas. Dažnai tenka lyginti skirtingas nominaliųjų kintamųjų ir ranginių kintamųjų stebėjimų arba reikšmių grupes. Tokiu atveju sudaromos požymių dažnių lentelės. Taigi, anketos nominaliesiems ir ranginiams kintamiesiems buvo sudaromos požymių dažnių lentelės: Analyze → Descriptive statistics → Crosstabs .

Statistinė analizė neapsiriboja vien tik aprašomojo pobūdžio operacijomis, bet apima vienokius ar kitokius analitinius metodus, kuriais remiantis priimamos arba atmetamos hipotezės pasirinktu reikšmingumo lygmeniu. Hipotezių dviejų nepriklausomų imčių palyginimui ranginiams kintamiesiems, neturintiems normaliojo skirstinio buvo naudojama Mann'o Whitney U-testas: Nonparametric tests → 2 independent samples → Mann-Whitney U Test.

Vieno kintamojo homogeniškumui keliose populiacijose tikrinti buvo taikytas χ^2 kriterijus, kuris yra vienas populiariausių ir plačiausiai taikomų neparimetrinių kriterijų: Analyze → Descriptive statistics → Crosstabs → Chi-square Test.

Klausimyno skalės vidiniam nuoseklumui įvertinti buvo naudojama dažniausiai naudojama Cronbach's alpha koeficientas (0,557), kuris tikrina ar visi skalės klausimai pakankamai atspindi tiriamąjį dydį Scale → Reliability Analysis → Alpha.

Duomenų apdorojimui pasirinktas $\alpha = 0,05$ reikšmingumo lygmuo, kuris reiškia, jog klaidos tikimybė yra 1 šansas iš 20 žymi statistinio reikšmingumo reikšmės (p) ribą, žemiau kurios tikrinamas skirtumas vadinamas statistiškai reikšmingu.

2. 7. Etiniai tyrimo principai

Tyrimo metu buvo laikomasi etinių tyrimo principų bei socialinio darbo vertybių. Visų pirma, siekiant užtikrinti pagarbą asmens orumui, su respondentais buvo bendraujama pagarbiai, empatiškai nusiteikus. Į respondentus buvo žiūrima be išankstinio nusistatymo, smerkimo ar teisimo. Kiekvienas tiriamasis buvo informuotas apie atliekamo tyrimo tikslą bei atliekamo tyrimo naudą, taip pat, respondentai buvo perspėti, jog dalyvavimas tyrime neturi jiems kelti nepasitenkinimo, nėra prievartos dalyvauti tyrime, todėl jie turi teisę atsisakyti dalyvauti tyrime arba, bet kada, patys nutraukti dalyvavimą tyrime, kai tik nenorės pateikti asmeninės informacijos apie save, kuri yra jiems labai „intymi“ ar skaudi, o iškilus klausimams - klausti tyrėjo išsamaus paaiškinimo kam renkama informacija bus reikalinga. Taip pat, kad nepažeisti tiriamųjų garbės ir orumo, apaugoti tiriamuosius nuo psichologinio pažeidžiamumo, buvo gerai apmąstytos ir parinktos sąvokos, frazės, kurios bus naudojamos užduodant klausimą, pvz., vietoj žodžių „benamystė“, „benamis“ klausimyne - vartojama šių žodžių sinonimai - „neturėjimas nuolatinės gyvenamosios vietos“, „asmuo neturintis nuolatinės gyvenamosios vietos“.

Tiriamiesiems buvo užtikrinamas jų anonimiškumas, nes kiekybinio tyrimo metu tiriamojo vardo, pavardės nebuvo prašoma pateikti ir konfidencialumas, kadangi gauti tyrimo duomenys skelbiami tik apibendrinti, kad iš pateikto aprašo nebūtų galima susieti tiriamųjų pateiktos informacijos su jų asmenybe.

3. LAIKINO APNAKVINDINIMO IR LAIKINO APGYVENDINIMO NAKVYNĖS NAMŲ VYRŲ SOCIALINIŲ PASLAUGŲ POREIKIŲ TYRIMO REZULTATŲ PRISTATYMAS

3. 1. Socialinis - demografinis laikino apnakvandinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrų pristatymas

Tyrimo dalyvavusių visų respondentų (N=109) amžiaus vidurkis yra 53 metai, jauniausio respondento amžius 30 metų, vyriausio - 74 metai. Respondentų gaunančių laikino apnakvandinimo specialiąją socialinę paslaugą, amžiaus vidurkis - 52 metai, o gaunančių laikino apgyvendinimo specialiąją socialinę paslaugą, amžiaus vidurkis - 53 metai. Jauniausiam respondentui, iš gaunančių laikino apnakvandinimo specialiąją socialinę paslaugą yra 30 metų, vyriausiam - 70 metų, tuo tarpu, gaunančiam laikino apgyvendinimo specialiąją socialinę paslaugą, jauniausiam respondentui yra, taip pat, 30 metų, tačiau vyriausiam - 74 metai.

1 lentelė

Respondentų pasiskirstymas, pagal amžių

Amžius	laikinas apnakvandinimas (%)	laikinas apgyvendinimas (%)
nuo 30 iki 62 metų	85,4	77,9
virš 62 metų ir vyresni	14,6	22,1

Gauti tyrimo duomenys atskleidė, jog absoliuti dauguma 85,4 % respondentų, gaunančių laikino apnakvandinimo specialiąją socialinę paslaugą sudaro aktyvaus darbingo amžiaus grupę, tuo tarpu, laikiną apgyvendinimą gaunančių respondentų tarpe, kas ketvirtas sutinkamas benamiais - virš 62 metų ir vyresni.

2 lentelė

Respondentų pasiskirstymas, pagal benamystės trukmę

Benamystės trukmė	laikinas apnakvandinimas (%)	laikinas apgyvendinimas (%)
iki 2-jų metų	24,4	20,6
nuo 2-jų iki 4-erių metų	12,2	13,2
nuo 4-erių iki 6-erių metų	19,5	13,2
nuo 6-rių iki 10-ties metų	31,7	38,4
kita	12,2	14,7

Respondentų buvo klausiama kaip ilgai jie neturi nuolatinės gyvenamosios vietos (2 lentelė). Iš gautų tyrimo rezultatų matyti, jog dauguma respondentų iš laikino apnakvandinimo ir laikino apgyvendinimo grupių: 31,7 % ir 38,4 % , nuolatinę gyvenamąją vietą prarado prieš šešis - dešimt

metų. Kas ketvirtas ir kas penktas benamis, atitinkamai grupėse, nuolatinės gyvenamosios vietos neturi iki dviejų metų.

12,2 % respondentų gaunančių laikiną apnakvindinimą, pasirinko atsakymą „kita“, kur nurodė, kad nuolatinės gyvenamosios vietos neturi „savaitę“, „niekada neturėjau“, „nuo pilnametystės“, „virš 10 metų“, „virš 15 metų“, „virš 20 metų“.

Tuo tarpu, 14,7 % respondentų gaunančių laikiną apgyvendinimą, pasirinko atsakymą „kita“, kur nurodė, kad nuolatinės gyvenamosios vietos neturi „nuo 1998“, „15 metų“, „14 metų“, „17 metų“, „mažiausiai 15 metų“, „nuo 1996“.

3 lentelė

Respondentų pasiskirstymas pagal šeimyninę padėtį

Šeimyninė padėtis	laikinas apnakvindinimas (%)	laikinas apgyvendinimas (%)
nevedęs	24,4	20,6
vedęs	-	7,4
išsituokęs	63,4	69,1
gyvenau nesusituokęs	2,4	-
našlys	9,8	2,9

Tiriant respondentų pasiskirstymą pagal šeimyninę padėtį (3 lentelė) iš gautų tyrimo rezultatų matyti, jog tarp gaunančių laikino apnakvindinimo ir laikino apgyvendinimo specialiausias socialines paslaugas respondentų grupių, dominuoja išsituokę benamiai: 63,4 % ir 69,1 %. Taip pat, svarbu akcentuoti, jog 7,4 % respondentų, gaunančių laikiną apgyvendinimą yra susituokę, tačiau dėl tam tikrų šeimyninių aplinkybių, negalintys gyventi šeimoje.

4 lentelė

Respondentų pasiskirstymas, pagal išsilavinimą

Išsilavinimas	laikinas apnakvindinimas (%)	laikinas apgyvendinimas (%)
pradinis	17,1	10,3
pagrindinis	22,2	27,9
vidurinis	24,4	39,7
profesinis	22,2	7,4
aukštasis (neuniversitetinis)	-	4,4
aukštasis (universitetinis)	9,8	5,9
kita	4,9	4,4

Tiriant respondentų pasiskirstymą pagal išsilavinimą (4 lentelė) iš gautų tyrimo rezultatų matyti, jog laikiną apnakvindinimą gaunančių respondentų išsilavinimas yra žemesnis: 17,1 % respondentų

teturi pradinį, 22,2 % - pagrindinį išsilavinimą. Tarp gaunančių laikiną apgyvendinimą daugiausia benamių (57,4 %) turi vidurinį ir aukštesnį išsilavinimą. Tačiau svarbų akcentuoti, jog gaunantys laikiną apnakvandinimą benamiai labiau pasižymi profesiniu pasirengimu 22,2 %.

4,9 % respondentų, gaunančių laikiną apnakvandinimą, pasirinko atsakymą „kita“, kur nurodė, jog „baigė technikumą“ ir „nebaigtas aukštasis“.

Tuo tarpu, 4,4 % respondentų, gaunančių laikiną apgyvendinimą pasirinko atsakymą „kita“ kur nurodė „spec.vidurinis“, „nebaigtas aukštasis“.

5 lentelė

Respondentų atsakymų pasiskirstymas į klausimą ar turi įgiję profesiją

ar turite įgiję profesiją	laikinas apnakvandinimas (%)	laikinas apgyvendinimas (%)
taip	75,6	77,9
ne	24,4	22,1

Respondentų buvo klausama ar turi įgiję profesiją (5 lentelė) tyrimo rezultatai atskleidė, kad 75,6 % respondentų, gaunančių laikino apnakvandinimo specialiąją paslaugą ir 77,9 % respondentų, gaunančių laikino apgyvendinimo specialiąją socialinę paslaugą turi įgiję profesijas.

6 lentelė

Respondentų pasiskirstymas, pagal pagrindinę priežastį, įtakojusią nuolatinės gyvenamosios vietos praradimą

Pagrindinė priežastis	laikinas apnakvandinimas (%)	laikinas apgyvendinimas (%)
nuolatinę gyvenamąją vietą prarado dėl įsiskolinimų	7,3	20,6
nuolatinę gyvenamąją vietą prarado po skyrybų	9,8	41,2
nuolatinę gyvenamąją vietą prarado grįžę iš įkalinimo vietos	29,3	10,3
nuolatinės gyvenamosios vietos niekada neturėjo	17,1	10,3
kita	36,6	17,6

Siekiant atskleisti benamystės priežastis, respondentų buvo paprašyta nurodyti, kokia pagrindinė priežastis, jų požiūriu, nulėmė tai, kad prarado nuolatinę gyvenamąją vietą (6 lentelė). Tyrimo rezultatai atskleidė, kad kas trečias respondentas, gaunantis laikiną apnakvandinimą, nuolatinę gyvenamąją vietą prarado grįžę iš įkalinimo vietos, tuo tarpu, kas antras respondentas, gaunantis laikiną apgyvendinimą, nuolatinę gyvenamąją vietą prarado po skyrybų. Atitinkamai grupėse, 17,1 % nuolatinės gyvenamosios vietos niekada neturėjo ir 20,6 % nuolatinę gyvenamąją vietą prarado dėl įsiskolinimų.

36,6 % respondentų, gaunančių laikino apnakvindinimo specialiąją socialinę paslaugą, pasirinko atsakymą „kita“, kur įvardino tokias priežastis, kaip „*apgavo boba*“ , „*pragėriau*“, „*padovanojau dukrai*“, „*pralošiau viską kazino*“, „*apgavo*“, „*pardavus butą*“, „*išvarė vaikai*“, „*palikau vaikams*“, „*užstačiau*“, „*išvarė sugyventinė*“.

Tuo tarpu, 17,6 % respondentų, gaunančių laikiną apgyvendinimą pasirinko atsakymą „kitas“, kur nurodė, jog nuolatinės gyvenamosios vietos neteko dėl: „*esu vaikų namų auklėtinis*“, „*apgavo*“, „*alkoholis*“, „*buto pardavimas*“.

7 lentelė

Respondentų pasiskirstymas, pagal veiksnius įtakojančius besitęsiančią benamystę

Išsislavinimas	laikinas apnakvindinimas (%)	laikinas apgyvendinimas (%)
neturėjimas šeimos narių, artimųjų	17,1	26,3
ilgalaikis nedarbas	24,4	19,1
teistumas	24,4	16,2
neįgalumas	9,8	14,7
priklausomybė nuo alkoholio	17,1	8,8
priklausomybė nuo narkotikų	-	10,3
kita	7,3	4,4

Siekiant atskleisti veiksnius įtakojančius respondentų besitęsiančią benamystę (7 lentelė), iš gautų tyrimo rezultatų matyti, jog po 24,4 % respondentų, gaunančių laikiną apnakvindinimą, kaip pagrindinius veiksnius, įtakojančius jų besitęsiančią benamystę, nurodė ilgalaikį nedarbą ir teistumą. 26,3 % respondentų, gaunančių laikiną apgyvendinimą, kaip pagrindinį veiksni, įtakojančią jų besitęsiančią benamystę, nurodė - neturėjimą šeimos narių, artimųjų. Taip, pat iš gautų tyrimo rezultatų matyti, jog respondentų besitęsiančiai benamystei įtakos turi priklausomybės nuo alkoholio ar narkotikų, atitinkamai grupėse: 17,1 % (tik nuo alkoholio) ir 19,1 % (14,7 % nuo alkoholio ir 8,8 % nuo narkotikų).

7,3 % respondentų, gaunančių laikiną apnakvindinimą, pasirinko atsakymą „kita“, kur nurodė, kad įtakos besitęsiančiai benamystei turi „*neturėjimas už ko griebtis*“, „*žmona išvarė ir neleidžia užėiti*“, „*neturėjimas pakankamai pajamų*“.

Tuo tarpu, 4,4 % respondentų, gaunančių laikiną apgyvendinimą pasirinko atsakymą „kita“, kur nurodė, kad besitęsiančią benamystę įtakoja „*mažos pajamos*“, „*neturėjimas pakankamai pajamų*“, „*sveikata*“.

3. 2. Laikino apnakvindinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrų gyvenimo sąlygos

3. 2. 1. Laikino apnakvindinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrų pragyvenimo lygis

Siekiant įvertinti benamių gyvenimo sąlygas, respondentų buvo prašoma nurodyti pagrindinį jų pragyvenimo šaltinį (8 lentelė).

8 lentelė

Respondentų pasiskirstymas, pagal pragyvenimo šaltinį

Pragyvenimo šaltinis	laikinas apnakvindinimas (%)	laikinas apgyvendinimas (%)
pastovus darbas	-	11,8
atsitiktiniai darbai	22,0	17,6
gaunama senatvės pensija	9,8	14,7
gaunama pensija dėl neįgalumo	12,2	36,8
gaunama vienkartinė pašalpa	-	-
pajamos gautos pardavus antrines žaliavas	19,5	7,4
pragyvenimas iš labdaros	17,1	7,4
kita	19,5	4,4

Iš gautų tyrimo rezultatų matyti, jog daugumos respondentų (58,6 %), gaunančių laikiną apnakvindinimą pagrindinis pragyvenimo šaltinis - atsitiktinės pajamos gaunamos už atsitiktinius darbus ar už parduotas antrines žaliavas, labdaros (aukos). Tuo tarpu, dauguma respondentų (51,5 %), gaunančių laikiną apgyvendinimą, yra išlaikomi valstybės per valstybinio socialinio draudimo pensijų sistemą, t. y., gauna neįgalumo ar senatvės pensijas.

19,5 % respondentų, gaunančių laikiną apnakvindinimą pasirinko atsakymą „kita“, kur nurodė, jog pagrindinis jų pragyvenimo šaltinis yra „*gaunama bedarbio pašalpa*“, „*vagia*“, „*ubagauja*“, „*neturiu jokio*“, „*draugai padeda*“, „*iš draugų*“.

Tuo tarpu, 4,4 % respondentų, gaunančių laikiną apgyvendinimą pasirinko atsakymą „kita“, kur nurodė, jog pagrindinis jų pragyvenimo šaltinis yra „*dukra paremia*“, „*giminaičiai sušelpia*“, „*neturiu jokio*“.

Respondentų pasiskirstymas, pagal gaunamų mėnesinių pajamų dydį

Pajamų dydis	laikinas apnakvandinimas (%)	laikinas apgyvendinimas (%)
iki 130Lt/mėn	17,1	7,4
nuo 130 Lt/mėn iki 350 Lt/mėn	22,0	44,1
nuo 350 Lt/mėn iki 800 Lt/mėn	4,9	20,6
virš 800 Lt/mėn	2,4	19,1
kita	53,7	8,8

Taip pat, respondentų buvo klausama koks jų gaunamų mėnesinių pajamų dydis (9 lentelė). Iš tyrimo rezultatų matyti, jog kas ketvirto respondento, gaunančio laikiną apnakvandinimą ir kas antro respondento, gaunančio laikiną apgyvendinimą, gaunamos mėnesinės pajamos yra nuo 130 Lt iki 350 Lt. Tačiau tenka konstatuoti, jog virš 800 Lt per mėnesį gauna vienas respondentas iš laikino apnakvandinimo grupės kai, tuo tarpu, iš laikino apgyvendinimo tiek gauna, kas penktas respondentas.

53,7 % respondentų, gaunančių laikiną apnakvandinimą pasirinko atsakymą „kita“, kur nurodė, kad gaunamos jų pajamos per mėnesį yra „*kiek pavagiu*“, „*1-2 litai per dieną*“, „*jokių pajamų neturi*“, „*keli litai, būna kad ir nieko*“, „*iki 50 Lt/mėn*“.

Tuo tarpu, 8,8 % respondentų, gaunančių laikiną apgyvendinimą pasirinko atsakymą „kita“, kur nurodė, kad „*gaunamų pajamų jokių neturi*“, „*kiek giminaičiai pašelpia*“, „*kiek dukra paremia*“ ir 7,4 proc. gaunamos pajamos yra iki 130Lt/mėn.

3. 2. 2. Laikino apnakvandinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrų naudojimosi Nakvynės namuose teikiamomis socialinėmis paslaugomis trukmė

Respondentų buvo klausama kelintą kartą naudojasi Nakvynės namuose teikiamomis bendrosiomis bei specialiosiomis socialinėmis paslaugomis (10 lentelė).

Respondentų pasiskirstymas, pagal kartą kurį naudojasi Nakvynės namų teikiamomis socialinėmis paslaugomis

Kartas	laikinas apnakvandinimas (%)	laikinas apgyvendinimas (%)
1-ą kartą	24,4	60,3
2-ą kartą	24,4	16,2
3-ią kartą	22,0	16,2
kita	29,3	7,4

Iš gautų tyrimo rezultatų matyti, jog dauguma laikino apnakvindinimo respondentų (46,4 %), Nakvynės namuose teikiamomis socialinėmis paslaugomis naudojasi nebe pirmą kartą kai, tuo tarpu, kas antras respondentas, iš laikino apgyvendinimo, Nakvynės namuose teikiamomis socialinėmis paslaugomis naudojasi tik pirmą kartą.

29,3 % respondentų, gaunančių laikino apnakvindinimo specialiąją socialinę paslaugą, pasirinko atsakymą „kita“, kur nurodė, jog „daugiau nei 15“, „daugiau nei 3“, „daugiau nei 5“, „daugiau nei 10“, „5 kartą“, „daug daugiau“, „6 kartą“, „10 ir daugiau“.

7,4 % respondentų, gaunančių laikiną apgyvendinimą pasirinko atsakymą „kita“, kur nurodė, jog „daug daugiau tiksliai neprisimena“, „gerokai virš 3“, „neskaičiuoju jau“, „5 kartą“.

11 lentelė

Respondentų pasiskirstymas, pagal kiek laiko naudojasi Nakvynės namų teikiamomis socialinėmis paslaugomis

Laikas	laikinas apnakvindinimas (%)	laikinas apgyvendinimas (%)
pirmą dieną/naktį	14,6	11,8
nuo 2 dienų/naktų iki 1 mėnesio	31,7	30,9
nuo 2-jų iki 6-ių mėnesių	19,5	33,8
nuo 7-ių iki 18-os mėnesių	34,1	23,5

Respondentų buvo prašoma nurodyti kaip ilgai jie naudojasi Nakvynės namuose teikiamomis bendrosiomis bei specialiosiomis socialinėmis paslaugomis nuo paskutinio atvykimo pradžios (11 lentelė). Iš gautų tyrimo rezultatų matyti, jog 46,3 % laikino apnakvindinimo respondentų ir 45,6 % laikino apgyvendinimo respondentų Nakvynės namuose teikiamomis socialinėmis paslaugomis naudojasi iki vieno mėnesio.

3. 3. Laikino apnakvindinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrų naudojimas bendrosiomis socialinėmis paslaugomis Nakvynės namuose

Respondentų buvo prašoma nurodyti kokiomis bendrosiomis socialinėmis paslaugomis naudojasi Nakvynės namuose (12 lentelė).

Duomenys apie respondentų naudojamą bendrosiomis socialinėmis paslaugomis Nakvynės namuose

Bendrosios socialinės paslaugos	laikinas apnakvindinimas (%)	laikinas apgyvendinimas (%)	laikinas apnakvindinimas (%)	laikinas apgyvendinimas (%)
	TAIP		NE	
Informacijos suteikimo apie socialinio būsto nuomą	61,0	88,2	39,0	11,8
Konsultavimo sprendžiant asmenines problemas	43,9	60,3	56,1	39,7
Dokumentų sutvarkymo	65,9	58,8	34,1	41,2
Tarpininkavimo su kitomis institucijomis gaunant paslaugas	29,3	48,5	70,7	51,5
Tarpininkavimo įsidarbinimo klausimais	4,9	14,7	95,1	85,3
Socialinės psichologinės paramos	14,6	35,3	85,4	64,7
Slaugos organizavimo	-	16,2	100,0	83,8
Aprūpinimo drabužiais ir avalyne	58,5	35,3	41,5	64,7
Maitinimo organizavimo	-	7,4	100,0	92,6
Laisvalaikio organizavimo	-	-	100,0	100,0
Asmens higienos (galimybės išsimaudyti, išsiskalbti ir kt.)	100,0	100,0	-	-

Iš gautų tyrimo rezultatų matyti, jog absoliučiai visi Nakvynės namų klientai naudojami asmens higienos bendrąja socialine paslauga. Nei vienas Nakvynės namų klientas negauna laisvalaikio organizavimo bendrosios socialinės paslaugos. Tenka konstatuoti, jog nei vienas laikino apnakvindinimo nakvynės namų klientas negauna slaugos ir maitinimo organizavimo bendrųjų socialinių paslaugų, tuo tarpu, kai laikino apgyvendinimo nakvynės namų respondentai šiomis paslaugomis naudojami: kas šeštas - slaugos ir kas keturioliktas - maitinimo organizavimo bendrosiomis socialinėmis paslaugomis. Taip pat, tenka konstatuoti, jog informacijos suteikimo apie socialinio būsto nuomą, konsultavimo sprendžiant asmenines problemas, tarpininkavimo su kitomis institucijomis gaunant apsaugas, tarpininkavimo įsidarbinimo klausimais, socialine psichologine parama bendrosiomis socialinėmis paslaugomis labiau naudojami laikino apgyvendinimo nakvynės namų respondentai nei laikino apnakvindinimo nakvynės namų, kadangi – galima daryti prielaidą, laikino apgyvendinimo nakvynės namų respondentams šios paslaugos yra labiau prieinamos, nes visas Nakvynės namų personalas yra įsikūręs laikino apnakvindinimo nakvynės namų patalpose, todėl laikino apgyvendinimo nakvynės namų respondentai gali kreiptis pagalbos kada tik panorėję, neišeidami iš Namų, tuo tarpu, kai laikino apnakvindinimo nakvynės namų respondentai, laikino

apnakvindinimo nakvynės namų patalpas turi „atlaisvinti“ 8 val. ryte, kai visas personalas tik dar renkasi į darbą.

Gauti tyrimo duomenys paneigia hipotezę, jog „*laikino apnakvindinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrų gaunamų socialinių paslaugų poreikiai yra vienodi*“. Kadangi, nustatyta, jog laikino apnakvindinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrų gaunamos informacijos suteikimo apie socialinio būsto nuomą (Mann-Whitney U=1014,000; p=0,001); tarpininkavimo su kitomis institucijomis gaunant paslaugas (Mann-Whitney U=1125,500; p=0,049); socialinė psichologinė parama (Mann-Whitney U=1106,000; p=0,020); slaugos organizavimo (Mann-Whitney U=1168,500; p= 0,007); aprūpinimo drabužiais ir avalyne (Mann-Whitney U=1070,000; p=0,018) bendrųjų socialinių paslaugų poreikiai statistiškai reikšmingai skiriasi.

13 lentelė

Respondentų atsakymų pasiskirstymas į klausimą, kaip socialinės paslaugos teikiamos Nakvynės namuose patenkina jų poreikius

Atsakymai	laikinas apnakvindinimas (%)	laikinas apgyvendinimas (%)
labai	75,6	73,5
iš dalies	22,0	25,0
mažai	2,4	1,5

Respondentų buvo klausama kaip socialinės paslaugos teikiamos Nakvynės namuose patenkina jų poreikius (13 lentelė), iš tyrimo duomenų matyti, jog dauguma respondentų 75,6 % ir 73,5%, mano kad Nakvynės namuose teikiamos socialinės paslaugos labai patenkina jų poreikius.

3. 4. Laikino apnakvindinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrų Nakvynės namuose teikiamų socialinių paslaugų vertinimas

Respondentų buvo klausama, ar žino, kokiomis socialinėmis paslaugomis bei lengvatomis jie turi teisę naudotis (16 lentelė).

14 lentelė

Respondentų atsakymų pasiskirstymas į klausimą, ar žino kokiomis socialinėmis paslaugomis bei lengvatomis jie turi teisę naudotis

Ar žino kokiomis lengvatomis ir socialinėmis paslaugomis turi teisę naudotis	laikinas apnakvindinimas (%)	laikinas apgyvendinimas (%)
taip	24,4	55,9
ne	75,6	44,1

Iš gautų tyrimo rezultatų matyti, jog absoliuti dauguma (75,6%) laikino apnakvindinimo respondentų nežino, kokiomis lengvatomis ir socialinėmis paslaugomis turi teisę naudotis, tuo tarpu,

daugiau nei pusė (55,9%) laikino apgyvendinimo respondentų žino kokiomis lengvatomis ir socialinėmis paslaugomis turi teisę naudotis.

15 lentelė

Respondentų atsakymų pasiskirstymas į klausimą, ar pakanka informacijos apie Nakvynės namuose jiems teikiamas socialines paslaugas

Ar pakanka informacijos apie Nakvynės namuose teikiamas socialines paslaugas	laikinas apnakvindinimas (%)	laikinas apgyvendinimas (%)
taip	73,2	92,6
ne	26,8	7,4

Respondentų buvo klausama, ar jiems pakanka informacijos apie Nakvynės namuose teikiamas socialines paslaugas (17 lentelė), iš gautų tyrimo rezultatų matyti, jog absoliučiai daugumai respondentų pakanka informacijos apie Nakvynės namuose teikiamas socialines paslaugas.

16 lentelė

Respondentų atsakymų pasiskirstymas į klausimą, ar pakanka informacijos apie X mieste jiems teikiamas socialines paslaugas

Ar pakanka informacijos apie X mieste teikiamas socialines paslaugas	laikinas apnakvindinimas (%)	laikinas apgyvendinimas (%)
taip	41,5	36,8
ne	58,5	63,2

Respondentų buvo klausama, ar jiems pakanka informacijos apie X mieste jiems teikiamas socialines paslaugas (18 lentelė), iš gautų tyrimo rezultatų matyti, jog daugiau nei pusei respondentų nepakanka informacijos apie X mieste jiems teikiamas socialines paslaugas.

17 lentelė

Respondentų atsakymų pasiskirstymas į klausimą, kas paskutiniu metu labiausiai padėjo

Pagalbos šaltiniai	laikinas apnakvindinimas (%)	laikinas apgyvendinimas (%)
Darbo birža	2,4	2,9
giminės, vaikai, pažįstami.	-	1,5
padėjo Nakvynės namų socialiniai darbuotojai	56,1	67,6
niekas nepadėjo	14,6	16,2
pagalbos nereikėjo	14,6	11,8
kita	12,2	-

Respondentų buvo klausiama kas paskutiniu metu jiems labiausiai padėjo (15 lentelė), iš gautų tyrimo rezultatų matyti, jog daugumai apklaustųjų respondentų padėjo Nakvynės namuose dirbantys socialiniai darbuotojai, tačiau tenka konstatuoti, jog kas septintam laikino apnakvindinimo ir kas šeštam laikino apgyvendinimo respondentams paskutiniu metu nieks nepadėjo, atitinkamai grupėse, kas septintam ir kas aštuntam respondentams paskutiniu metu pagalbos nereikėjo.

12,2 proc. laikino apnakvindinimo respondentų, pasirinko atsakymą „kita“, kur nurodė, jog labiausiai padėjo „žmonės“, „žmonės iš gatvės“, „nakvynės namų gyventojai“, „pats sau“.

18 lentelė

Respondentų pasiskirstymas pagal atsakymus į klausimą , kaip vertina Nakvynės namuose teikiamas socialines paslaugas

Atsakymai	laikinas apnakvindinimas (%)	laikinas apgyvendinimas (%)
labai gerai	43,9	66,2
gerai	36,6	25,0
patenkinamai	14,6	7,4
blogai	4,9	1,5
labai blogai	-	-

Respondentų buvo klausiama kaip vertina socialines paslaugas teikiamas Nakvynės namuose (19 lentelė), iš gautų tyrimo rezultatų matyti, jog didžioji dauguma respondentų Nakvynės namuose teikiamas socialines paslaugas vertina, kaip labai gerai ar gerai.

19 lentelė

Respondentų pasiskirstymas pagal atsakymus į klausimą, ar rekomenduotų kitam žmogui be nuolatinės gyvenamosios vietos, naudotis Nakvynės namuose teikiamomis socialinėmis paslaugomis

Ar rekomenduotų kitam žmogui be nuolatinės gyvenamosios vietos, naudotis Nakvynės namuose teikiamomis socialinėmis paslaugomis	laikinas apnakvindinimas (%)	laikinas apgyvendinimas (%)
taip	75,6	88,2
ne	24,4	11,8

Respondentų buvo klausiama, ar rekomenduotų kitam žmogui be nuolatinės gyvenamosios vietos, naudotis Nakvynės namuose teikiamomis socialinėmis paslaugomis (20 lentelė), iš gautų tyrimo rezultatų matyti, jog absoliuti dauguma respondentų rekomenduotu kitam žmogui be nuolatinės gyvenamosios vietos, naudotis Nakvynės namuose teikiamomis socialinėmis paslaugomis.

Respondentų pasiskirstymas pagal atsakymus į klausimą, kaip dažnai bendraujate su Nakvynės namų socialiniais darbuotojais

Atsakymai	laikinas apnakvindinimas (%)	laikinas apgyvendinimas (%)
1-ą kartą ir daugiau kartų per dieną	14,6	35,3
rečiau nei 5-is kartus per savaitę	4,9	23,5
rečiau nei 5-is kartus per mėnesį	41,5	23,5
netenka bendrauti	24,4	16,2
kita	14,6	1,5

Respondentų buvo klausama kaip dažnai jie bendrauja su Nakvynės namų socialiniais darbuotojais (21 lentelė), iš gautų tyrimo rezultatų matyti, jog kas antras respondentas, gaunantis laikiną apnakvindinimą, su Nakvynės namų socialiniais darbuotojais bendrauja rečiau nei 5-is kartus per mėnesį, tuo tarpu, kai trečdalis respondentų, gaunančių laikiną apgyvendinimą, su Nakvynės namų socialiniais darbuotojais bendrauja 1-ą kartą ir daugiau kartų per dieną. Tačiau, taip pat, tenka konstatuoti, kad kas ketvirtam, gaunančiam laikino apnakvindinimo specialiąją socialinę paslaugą ir kas šeštam, gaunančiam laikino apgyvendinimo specialiąją socialinę paslaugą, netenka bendrauti su Nakvynės namų socialiniais darbuotojais.

14,6 %. Respondentų, gaunančių laikiną apnakvindinimą pasirinko atsakymą „kita“, kur nurodė, kad „*šiandien tik kreipiasi pagalbos*“ .

Tuo tarpu, 1,5 % respondentų, gaunančių laikiną apgyvendinimą pasirinko atsakymą „kita“, kur nurodė, jog su Nakvynės namų socialiniais darbuotojais bendrauja „*kada reikia*“.

Respondentų pasiskirstymas pagal atsakymus į klausimą, kaip vertinate Nakvynės namų socialinių darbuotojų darbą

Atsakymai	laikinas apnakvindinimas (%)	laikinas apgyvendinimas (%)
labai gerai	46,3	63,2
gerai	34,1	29,4
patenkinamai	14,6	7,4
blogai	2,4	-
labai blogai	2,4	-

Respondentų buvo klausama kaip vertina Nakvynės namuose dirbančių socialinių darbuotojų darbą (22 lentelė), iš gautų tyrimo rezultatų matyti, jog didžioji dauguma respondentų Nakvynės namuose dirbančių socialinių darbuotojų darbą vertina kaip labai gerai ir gerai.

Gauti tyrimo duomenys paneigia iškeltą hipotezę, jog „laikino apnakvindinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrai Nakvynės namų veiklą vertina vienodai“. Atlikus statistinę analizę dviejų nepriklausomų imčių neparametrinio palyginimo testą, gautas reikšmingumo lygmuo (Mann-Whitney $U=1108,500$; $p=0,044$), t.y., o tai reiškia, kad laikino apnakvindinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrų vertinimai, Nakvynės namuose dirbančių socialinių darbuotojų darbo, statistiškai reikšmingai skiriasi., taip pat, gautas reikšmingumo lygmuo (Mann-Whitney $U=1058,500$; $p=0,018$), kuris parodo, kad laikino apnakvindinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrų, Nakvynės namuose teikiamų socialinių paslaugų vertinimai, statistiškai reikšmingai skiriasi.

3. 5. Laikino apnakvindinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrų socialinių paslaugų poreikiai

Respondentų buvo klausama kokios socialinės paslaugos tyrimo atlikimo dieną jiems labiausiai reikia (14 lentelė).

22 lentelė

Respondentų atsakymų pasiskirstymas į klausimą, kokios socialinės paslaugos tyrimo atlikimo dieną labiausiai reikia

Socialinė paslauga	laikinas apnakvindinimas (%)	laikinas apgyvendinimas (%)
tarpininkavimo gaunant vienkartinę socialinę pašalpą	4,9	-
nemokamo maitinimo organizavimo	24,4	14,7
gydymo/slaugos organizavimo	17,1	16,2
tarpininkavimo įsidarbinant	4,9	14,7
tarpininkavimo susirandant gyvenamąją vietą	34,1	23,5
nereikia jokios	7,3	29,4
kita	7,3	1,5

Iš gautų tyrimo rezultatų matyti, jog 58,5 % laikino apnakvindinimo respondentų tyrimo atlikimo dieną labiausiai reikalingos socialinės paslaugos yra būtiniausiems fiziologiniams poreikiams patenkinti, t.y. maisto ir būsto, tuo tarpu, kas trečiam laikino apgyvendinimo respondentų, tyrimo atlikimo dieną nejaučia poreikio išvardintoms socialinėms paslaugoms.

7,3 % respondentų, gaunančių laikiną apnakvindinimą pasirinko atsakymą „kita“, kur nurodė, jog labiausiai jiems reikia „pagalbos padedant savo vaikams“, „pinigų“, „gyvenamosios vietos vasarai“.

Tuo tarpu, 1,5 % respondentų, gaunančių laikiną apgyvendinimą pasirinko atsakymą „kita“, kur nurodė, joga labiausiai reikia „pinigų“.

23 lentelė

Duomenys apie respondentų bendrųjų socialinių paslaugų poreikius Nakvynės namuose

Bendrosios socialinės paslaugos	laikinas apnakvindinimas (%)	laikinas apgyvendinimas (%)	laikinas apnakvindinimas (%)	laikinas apgyvendinimas (%)
	TAIP		NE	
Informacijos suteikimo apie socialinio būsto nuomą	26,8	2,9	73,2	97,1
Konsultavimo sprendžiant asmenines problemas	12,2	7,4	87,8	92,6
Dokumentų sutvarkymo	-	1,5	100,0	98,5
Tarpininkavimo su kitomis institucijomis gaunant paslaugas	17,1	5,9	82,9	94,1
Tarpininkavimo įsidarbinimo klausimais	19,5	14,7	80,5	85,3
Socialinės psichologinės paramos	14,6	8,8	85,4	91,2
Slaugos organizavimo	26,8	32,4	73,2	67,6
Aprūpinimo drabužiais ir avalyne	17,1	13,2	82,9	86,8
Maitinimo organizavimo	70,7	64,7	29,3	35,3
Laisvalaikio organizavimo	46,3	50,0	53,7	50,0
Asmens higienos (galimybės išsimaudyti, išsiskalbti ir kt.)	-	-	100,0	100,0

Respondentų buvo prašom nurodyti, kokių bendrųjų socialinių paslaugų poreikį, jie jaučia (23 lentelė). Iš gautų tyrimo rezultatų matyti, jog tiek laikino apnakvindinimo nakvynės namų, tiek laikino apgyvendinimo nakvynės namų respondentai didžiausia poreikį jaučia maitinimo organizavimo - atitinkamai grupėse - 70,7 % ir 64,7 %, laisvalaikio organizavimo - 46,3 % ir 50,0 %, slaugos organizavimo - 26,8 % ir 32,4 %, tarpininkavimo įsidarbinimo klausimais - 19,5 % ir 14,7 %, socialinė psichologinė parama - 14,6 % ir 8,8 %, konsultavimo sprendžiant asmenines problemas - 12,2 % ir 7,4 % bendrosioms socialinėms paslaugoms. Taip pat, iš gautų tyrimo rezultatų matyti, jog kas ketvirtas laikino apnakvindinimo nakvynės namų respondentas jaučia poreikį informacijos suteikimui apie socialinio būsto nuomą, tuo tarpu, kai laikino apgyvendinimo nakvynės namų tik du respondentai išreikė poreikį šiai paslaugai. Kas šeštas laikino apnakvindinimo nakvynės namų respondentas ir tik kas septynioliktas laikino apgyvendinimo nakvynės namų respondentas išreikė poreikį tarpininkavimo su kitomis institucijomis gaunant paslaugas bendrajai socialinei paslaugai .

Tikrinant hipotezę, jog: „*laikino apnakvindinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrų jaučiami poreikiai socialinėms paslaugoms yra nevienodi*“. Atlikus statistinę analizę dviejų nepriklausomų imčių neparametrinio palyginimo testą nustatyta, kad gautos reikšmingumo reikšmės $p > 0,05$ (t.y., pasirinktą reikšmingumo lygmenį - $\alpha = 0,05$) ir tai leidžia teigti, kad laikino apnakvindinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrų jaučiami poreikiai socialinėms paslaugoms nėra statistiškai skirtingi. Taigi, gauti dviejų nepriklausomų imčių neparametrinio palyginimo testo rezultatai paneigia iškeltą hipotezę.

Gauti tyrimo duomenys didžiaja dalimi patvirtina iškeltą prielaidą, jog egzistuoja ryšys tarp laikino apnakvindinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrų gaunamų ir pageidaujamų bendrųjų socialinių paslaugų poreikių. Nustatyta, jog egzistuoja statistiškai patikimas ryšys tarp naudojimosi informacijos suteikimo apie socialinio būsto nuomą ir jaučiamo poreikio informacijos suteikimo apie socialinio būsto nuomą (Pearson Chi-Square=33,684; $p=0,000$) bei tarpininkavimo su kitomis institucijomis gaunant paslaugas (Pearson Chi-Square=7,539; $p=0,006$); tarp naudojimosi konsultavimo sprendžiant asmenines problemas ir jaučiamo poreikio informacijos suteikimo apie socialinio būsto nuomą (Pearson Chi-Square=8,923; $p=0,003$) bei aprūpinimo drabužiais ir avalyne (Pearson Chi-Square=5,556; $p=0,018$); tarp naudojimosi dokumentų sutvarkymo ir jaučiamo poreikio slaugos organizavimo (Pearson Chi-Square=5,994; $p=0,014$), maitinimo organizavimo (Pearson Chi-Square=6,577; $p=0,010$) bei laisvalaikio organizavimo (Pearson Chi-Square=10,998; $p=0,001$); tarp naudojimosi tarpininkavimo su kitomis institucijomis gaunant paslaugas ir jaučiamo poreikio tarpininkavimo įsidarbinimo klausimais (Pearson Chi-Square=5,390; $p=0,020$), slaugos organizavimo (Pearson Chi-Square=12,579; $p=0,000$), maitinimo organizavimo (Pearson Chi-Square=5,880; $p=0,015$) ir laisvalaikio organizavimo (Pearson Chi-Square=9,987; $p=0,002$); tarp naudojimosi tarpininkavimo įsidarbinimo klausimais ir jaučiamo poreikio slaugos organizavimo (Pearson Chi-Square=5,029; $p=0,025$); tarp naudojimosi socialine psichologine parama ir jaučiamo poreikio laisvalaikio organizavimo (Pearson Chi-Square=5,394; $p=0,020$) tarp naudojimosi slaugos organizavimo ir jaučiamo poreikio slaugos organizavimo (Pearson Chi-Square=21,308; $p=0,000$); tarp naudojimosi aprūpinimo drabužiais ir avalyne ir jaučiamo poreikio maitinimo organizavimo (Pearson Chi-Square=7,904; $p=0,005$); tarp naudojimosi maitinimo organizavimo ir jaučiamo poreikio slaugos organizavimo (Pearson Chi-Square=6,138; $p=0,013$) bendrųjų socialinių paslaugų.

DISKUSIJA

Laikino apnakvindinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrų socialinių paslaugų poreikių tyrimo rezultatų aptarimas

Apžvelgus gautus tyrimo duomenis matome, kad daugiau nei pusė tyrime dalyvavusių benamių yra aktyvaus darbingo amžiaus (t.y., nuo 30 iki 62 metų). Pensinio ir senyvo amžiaus benamiai, kurių amžius virš 62 metų ir daugiau, sudaro ženkliai mažesnę Nakvynės namų klientų dalį. Tačiau iš gautų tyrimo duomenų, taip pat, matyti, jog vyriausiems Nakvynės namų klientams yra 70 ir 74 metai. Iš tyrimo duomenų taip pat matome, jog dažnas Nakvynės namų klientas yra neįgalus. Ir tada kyla klausimas ar senelių ir neįgalių vienišų asmenų, atsidūrusių socialinėje atskirtyje vieta Nakvynės namuose, ten kur, kaip anksčiau matėme, gyvenamosios patalpos yra visiškai nepritaikytos tokių žmonių poreikiams, nes kaip žinia, dažno benamio benamystės pasekmė yra žiemos metu nušalusios ir dėl to amputuotos galūnės, tad kyla klausimas, kaip tokiems asmenims turintiems judėjimo negalia, dar labiau neatsidurti socialinėje atskirtyje, netapti dar labiau izoliuotais nuo visuomenės, jei Nakvynės namų patalpos išikūrusios antrame-trečiame trijų aukštų pastato aukštuose, o į tam specializuotas įstaigas šių žmonių nepriima, kadangi jie gauna per mažas pajamas. Tad, verčia susimąstyti, kam tada yra įsteigti senelių globos namai, neįgaliųjų pensionatai, slaugos ligoninės, ar jie tik „privilegijuotiesiems“ - „išrinktiesiems“, kurie gali už jų teikiamas paslaugas susimokėti? O kas tada belieka vargšui benamiui seneliui ar neįgaliajam, kaip tik numirti iš bado - ligos patale? Matėme iš gautų tyrimo duomenų, jog didžiausią poreikį benamiai išsakė slaugos ir maitinimo organizavimo bendrosioms socialinėms paslaugoms, tad logiška būtų, kad anksčiau išvardintos įstaigos, kurios turi tam visas būtiniausias sąlygas, kompetentingą personalą ir turėtų pasirūpinti šiais žmonėmis, kadangi Nakvynės namai yra nepajėgūs patenkinti senų ir neįgalių žmonių gyvybinius poreikius, organizuoti materialinį bei buitinį aptarnavimą, suteikti jiems pagal nustatytąsias normas gyvenamąjį plotą ir reikiamą inventorių bei sudaryti orumo nežeminančias gyvenimo sąlygas ir saugoti bei ginti jų teises.

Tad, nenuostabu kodėl Nakvynės namuose tiek daug „ilgalaikių“ klientų, kurie Nakvynės namų teikiamomis socialinėmis paslaugomis naudojami jau nebe pirmą kartą. Nors LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos socialiniame pranešime pabrėžiama, jog apgyvendinimas globos įstaigoje turi būti tik tarpinė ir laikina priemonė, ieškant ilgalaikio sprendimo, t.y. nuolatinės gyvenamosios vietos suradimui ar socialinio būsto nuomai. Įkurdinimas globos įstaigoje yra mažiausiai tinkama apsaugos priemonė, ypač kai ji užsitęsia, todėl būtina užtikrinti, kad niekas neužsibūtų globos įstaigoje ilgiau

negu būtina (LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos socialinis pranešimas, 2007). Tačiau, atrodo, kad ši „taisyklė“ Nakvynės namų klientams negalioja.

Iš tyrimo duomenų, taip pat, matome, kad dauguma benamių pagal šeimyninę padėtį yra išsituokę, ši tendencija pastebima ir Rusijoje, kur 2002 metais atlikto tyrimo duomenimis 84,0 proc. benamių, taip pat, yra išsituokę (Валерьевна, 2002) bei Lietuvoje, 2003 metais atliktame benamių gyvenimo sąlygų tyrime, kur atlikto tyrimo duomenimis 46,2 proc., benamių buvo išsituokusių (Sadauskas, 2008), todėl galima daryti prielaidą, jog tapimą benamiu, dažnai galėjo nulemti nesutarimai ir konfliktai šeimoje, kaip jų pasekmė - skyrybos, teistumas, priklausomybė nuo alkoholio. Apžvelgus šiuos duomenis ir palyginus juos su 2002 metais Rusijoje atlikto tyrimo duomenimis (30,0%) galima pastebėti, kad tarp priešasčių nulėmusių nuolatinės gyvenamosios vietos praradimą, dažniausiai yra sutinkamos - skyrybos (Валерьевна, 2002). Taip pat, iš gautų tyrimo rezultatų galima pastebėti, jog didesnės dalies benamių besitęsiančią benamystę įtakoja ilgalaikis nedarbas ir priklausomybė nuo alkoholio. Kaip teigia Kralinskei (2004), tai yra antrinės priežastys (veiksniai) įtakojančios besitęsiančią benamystę, kurios yra pirminių priežasčių padariniai ir trukdo benamiui sugrįžti į turėtą ar įsigyti/ išsinuomoti naują „gyvenamąjį plotą“ - resocializuotis (Карлинский, 2004).

Kalbant apie benamystės trukmę, iš tyrimo duomenų galima pastebėti, kad dominuoja benamiai nuolatinės gyvenamosios vietos neturintys nuo 6-rių iki 10-ties metų. Lyginant su kitomis šalimis, Rusijoje 2007 metais atlikto tyrimo duomenis galima, taip pat, pastebėti, kad 24,8 proc., respondentų nuolatinės gyvenamosios vietos neturi nuo 6-rių iki 10-ties metų (Социальные и правовые аспекты проблемы бездомности в России. По материалам межрегионального исследования, 2007), tiek Lietuvoje, 2003 m. atliktame benamių gyvenimo sąlygų tyrime, tyrimo duomenimis dominuoja 29,9 proc., respondentų nuolatinės gyvenamosios vietos neturintys nuo 5 iki 9 metų (Sadauskas, 2008) ir tai leidžia teigti, kad palyginus gautus tyrimų rezultatus tiek Rusijoje, tiek Lietuvoje labiau dominuoja chroninė tapsmo benamiu fazė (t.y., nuo 6-rių iki 10-ties metų).

Dauguma Nakvynės namų vyrų yra išlaikomi valstybės per valstybinio socialinio draudimo pensijų sistemą, tai yra, gauna neįgalumo ar senatvės pensijas. Lyginant gautus tyrimo rezultatus su 2003 metais, Lietuvoje atlikto tyrimo duomenimis, pastebima tendencija, kad tik 3,0 proc., benamių turi nuolatinį darbą. Pagrindinis, absoliučios daugumos respondentų, kurie neturi nuolatinio darbo, dominuojantis pragyvenimo šaltinis – atsitiktiniai uždarbiai ir neįgalumo pensiją (Канопиенė, 2004).

Tad apibendrinus gautus tyrimo duomenis, galima teigti, jog Nakvynės namų vyrams labiausiai reikia gyvenamosios vietos, o su amžiumi šis poreikis dar labiau išauga. Taip pat, bėgant metams, vis svarbesnis tampa gydymas, nemokamas maistas bei laisvalaikio organizavimas, kad galėtų pabėgti nuo niūrios kasdienybės, per tam tikrą veiklą surasti ir išreikšti save.

IŠVADOS

1. Kas antras laikino apnakvindinimo nakvynės namų vyras išgyvena iš pajamų gautų už atsitiktinius darbus ar surinktas ir parduotas antrines žaliavas, tuo tarpu, pusė laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrų yra išlaikomi valstybės per valstybinio socialinio draudimo pensijų sistemą, tai yra, gauna neįgalumo ir senatvės pensijas. Visų Nakvynės namų klientų gaunamų mėnesinių pajamų dydis yra žemiau skurdo rizikos ribos.
2. Pusei laikino apnakvindinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrų nepakanka informacijos apie teikiamas socialines paslaugas Kauno mieste. Didesnė dalis nei pusė laikino apnakvindinimo ir kas antras laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyras nežino kokiomis lengvatomis bei socialinėmis paslaugomis turi teisę naudotis. Kas ketvirtas laikino apnakvindinimo ir kas šeštas laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyras nurodė, jog netenka bendrauti su Nakvynės namų socialiniais darbuotojais.
3. Laikino apnakvindinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrų gaunamų socialinių paslaugų poreikiai yra nevienodi, kadangi, nustatyta, jog laikino apnakvindinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrų gaunamos informacijos suteikimo apie socialinio būsto nuomą ($p=0,001$); tarpininkavimo su kitomis institucijomis gaunant paslaugas ($p=0,049$); socialinė psichologinė parama ($p=0,020$); slaugos organizavimo ($p=0,007$); aprūpinimo drabužiais ir avaline bendrosios socialinės paslaugos poreikiai statistiškai reikšmingai skiriasi ($p=0,018$).
4. Laikino apnakvindinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrų jaučiami poreikiai socialinėms paslaugoms yra vienodi.
5. Atskleidus ryšį tarp laikino apnakvindinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrų gaunamų ir pageidaujamų bendrųjų socialinių paslaugų poreikių, paaiškėjo, kad:
 - egzistuoja ryšys tarp naudojimosi informacijos suteikimo apie socialinio būsto nuomą ir jaučiamo poreikio informacijos suteikimo apie socialinio būsto nuomą ($p=0,000$) bei tarpininkavimo su kitomis institucijomis gaunant paslaugas ($p=0,006$);
 - egzistuoja ryšys tarp naudojimosi konsultavimo sprendžiant asmenines problemas ir jaučiamo poreikio informacijos suteikimo apie socialinio būsto nuomą ($p=0,003$) bei aprūpinimo drabužiais ir avalyne ($p=0,018$);
 - egzistuoja ryšys tarp naudojimosi dokumentų sutvarkymo ir jaučiamo poreikio slaugos organizavimo ($p=0,014$) bei maitinimo organizavimo ($p=0,010$);

- egzistuoja ryšys tarp naudojimosi tarpininkavimo su kitomis institucijomis gaunant paslaugas ir jaučiamo poreikio tarpininkavimo išdarbinimo klausimais ($p=0,020$), slaugos organizavimo ($p=0,000$) ir maitinimo organizavimo ($p=0,015$);
 - egzistuoja ryšys tarp naudojimosi tarpininkavimo išdarbinimo klausimais ir jaučiamo poreikio slaugos organizavimo ($p=0,025$);
 - egzistuoja ryšys tarp naudojimosi slaugos organizavimo ir jaučiamo poreikio slaugos organizavimo ($p=0,000$);
 - egzistuoja ryšys tarp naudojimosi aprūpinimo drabužiais ir avalyne ir jaučiamo poreikio maitinimo organizavimo ($p=0,005$);
 - egzistuoja ryšys tarp naudojimosi maitinimo organizavimo ir jaučiamo poreikio slaugos organizavimo ($p=0,013$) bendrųjų socialinių paslaugų.
6. Laikino apnakvindinimo ir laikino apgyvendinimo nakvynės namų vyrai Nakvynės namų veiklą vertina nevienodai.

REKOMENDACIJOS

Praktikos srityje

Atsižvelgiant į benamystės ir socialinių paslaugų poreikių ypatumus bei vadovaujantis atlikto tyrimo rezultatais ir išvadomis, galima pateikti rekomendacijas. Rekomendacijos yra skirtos Kauno miesto savivaldybei, Nakvynės namų administracijai - socialiniams darbuotojams, kitoms socialinio darbo organizacijoms bei kitų profesijų atstovams, dirbantiems su benamiais asmenimis:

- Tikslinga plėsti socialinių paslaugų tinklą Nakvynės namuose ir bendruomenėje.
- Tikslinga įsteigti daugiau socialinio darbuotojo darbo vietų Nakvynės namuose siekiant užtikrinti veiksmingą, adekvatų poreikiams individualų darbą su benamiais asmenimis.
- Tikslinga stiprinti benamių gebėjimą prisitaikant prie aplinkos, padėti sugrįžti į visuomenę bei mažinti socialinę atskirtį.
- Tikslinga surasti veiksmingą informacijos pateikimo formą apie Kauno mieste bei Nakvynės namuose benamiams asmenims teikiamas socialines paslaugas.
- Tikslinga skatinti Nakvynės namų gyventojų socialinį aktyvumą per laisvalaikio užimtumą bei edukacinę veiklą.

Tyrimų srityje

- Tikslinga toliau tęsti benamių socialinių paslaugų poreikių tyrimus, siekiant atskleisti benamių moterų socialinių paslaugų poreikius.
- Tikslinga toliau tęsti benamių socialinių paslaugų poreikių tyrimus, siekiant įvertinti socialinių paslaugų poreikio kitimą laiko aspektu.
- Tikslinga iširti benamių patirtį gyvenant Nakvynės namuose kokybinių požiūriu, siekiant suprasti kaip jie mato pagalbos sau procesą bei galimus pagalbos šaltinius.

LITERATŪRA

Literatūra lietuvių kalba

1. Almonaitienė J. Bendravimo psichologija. Technologija. Kaunas, 2007. 11-13 p.
2. Beržinskienė D., Martinkus B. Nedarbas ir ekonominės bei socialinės jo pasekmės // Inžinerinė ekonomika Nr. 2, 2001. 57-60 p.
3. Durkheim E. Sociologijos mokslo taisyklės. 2001.
4. Giddens A. Sociologija. Vilnius: Poligrafija ir informatika, 2005. 312 p.
5. Johnson L. C. Socialinio darbo praktika: bendrasis požiūris. Vilnius: VU Specialiosios psichologijos laboratorija, 2001. 21-31 p.
6. Kanišauskaitė V. Socialinio darbo galimybės su socialinę atskirtį išgyvenančiais vaikais // Konferencijos „Socialinis darbas su vaikais ir jaunimu“ pranešimų medžiaga. Kaunas, 2005.
7. Kanopienė, V.; Mikulionienė, S. Lietuvos benamiai: elgsena ir nuostatos. // Socialinis darbas 3(1), 2004. 53 p.
8. Kanopienė, V.; Mikulionienė, S. Lietuvos benamiai: gyvenimo sąlygos. // Socialinis darbas 3(1), 2004. 63–72 p.
9. Kauno nakvynės namų nuostatai. Patvirtinta Kauno miesto savivaldybės tarybos 2007 09 13 sprendimu Nr. T-484
10. Kocai E. Varguomenės būklės bruožai .Varguomenė: gyvensena ir vertybės. Vilnius, 2004.56- 66 p.
11. Kocai E. Benamystė kaip socialinis reiškiny. // Filosofija. Sociologija. Nr. 2, 2006. 53–62 p.
12. Kučinskis V., Kučinskiene R. Socialinis darbas švietimo sistemoje. Teoriniai aspektai. Studijų knyga. Klaipėda, 2000. 212 p.
13. Leonavičius V. Sociologija. Kaunas, 2004 m. 57; 101; 180 p.
14. Mitkuvienė L., Skridlaitė I. Vaiko orumas. Kaunas: VšĮ LIC „Už gyvybę“, 2002.
15. Myers D. G. Socialinė psichologija. Poligrafija ir informatika, 2008. 372-375 p.
16. Nekrašas E. Pozityvizmo samprata. // Seminarai 2001. Vilnius, 2002, p. 7–18.
17. Ozolas R. Pozityvistai: kalbėti reikia tik apie tai, kas tikra. // Romualdas Ozolas, Pasakojimai apie filosofus ir filosofiją. Vilnius: Vyturys, 1988, p. 155-160.
18. Petružytė D., Girdzijauskienė S., Gvaldaitė L.Subsidiarumo principas socialiniam darbuotojui sąveikaujant su klientu. // Socialinis darbas mokslo darbai. Mykolo Riomerio universitetas, 2004 Nr. 3(2) 24-33 p.
19. Psichologija studentui. Kaunas:Technologija, 2004, 100-105 p.
20. Rand A.Rinktinė/ Ayn Rand: [sudarytojas Degutis]A. Kaunas: Lietuvos verslininku sąjunga, 1993.

21. Pumputis A. Poreikių ir žmogaus teisių sistemos klausimu // Jurisprudencija 15 (7), 2000, p. 61-65
22. Rawls J. Politinis liberalizmas. Vilnius: Eugrimas, 2002.
23. Smalakytė L. Benamių socialinė charakteristika ir poreikių būstui įvertinimas. Magistro tezes. Vytauto Didžiojo universitetas. Kaunas, 2000.
24. Socialinės apsaugos terminų žodynas. Vilnius, 1999. 75 p.
25. Spruogis E. Socialinės asmens teisės ir jų konstitucionalizacija Lietuvoje // Jurisprudencija 59 (51), 2004. 5-16 p.
26. Sutton S. Socialinis darbas, bendruomenės veikla ir psichologija. Vilnius: VU Specialiosios psichologijos laboratorija, 1999, 71 p.
27. Urmonienė M. Marginalumo sociologinių požiūrių integravimosi į teisinę sistemą problemos. // Lietuvos sociologija amžių sandūroje : straipsnių rinkinys. Lietuvos filosofijos ir sociologijos institutas, Lietuvos sociologų draugija, Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija. Vilnius, 2002. 187-191 p.
28. Valickas G. Psichologinės asocialaus elgesio ištakos. Vilnius, 1997. 7; 14; 15; 75 p.
29. Vitkauskaitė D. Teoriniai socialinio darbo modeliai. Šiaulių universitetas, 2001 m. 5-8 p.; 22 p.; 28-31 p.
30. Žalimienė L. Socialinės paslaugos. Mokomoji knyga. Vilnius: VU Specialiosios psichologijos laboratorija, 2003. 21-26 p.

Literatūra užsienio kalba

23. Дюркгейм Э. Социология : ее предмет, метод, предназначение. Москва: Канон, 1995. 227-254 p.
24. Мудрик А.В. Социальная педагогика : учебник для студентов педагогических вузов. Москва: Academia, 2002. 27-31 p.

Internetiniai šaltiniai lietuvių kalba

25. Europos socialinė chartija (pataisyta), 1988. Prieiga per internetą:
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=42260 [žiūrėta 2010 03 17]
26. Jazukevičiūtė D. Civilizacijos atliekos maitina žmones, 2002. Prieiga per internetą:
<http://www.veidas.lt/lt/leidinys.full/3d9bf0eb6ddf2.1> [žiūrėta 2009 11 21]
27. Kuitniauskas M. Socialinė atskirtis ir susietis – skurdo ištakos. Prieiga per internetą:
<http://www.sociumas.lt/Lit/Nr21/atskirtis.asp> [žiūrėta 2010 01 14]

28. Kurpuvesas V. Teisingumo institutas siekia atitinkančio tikrovę MGL, 2006. Prieiga per internetą: http://www.elta.lt/zinute_pr.php?inf_id=614530 [žiūrėta 2010 01 14]
29. Lietuvos darbo birža. Prieiga per internetą: http://www.ldb.lt/LDB_Site/index.htm [žiūrėta 2010 02 25]
30. Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacinės sistemos duomenimis, 2008. Prieiga per internetą: www.vic.lt/ris [žiūrėta 2010 01 14]
31. LR Asmens tapatybės kortelės įstatymas, 2001 Nr. IX-577. Prieiga per internetą: http://www.skelbimas.lt/istatymai/asmens_tapatybes_kontrolės_istatymas.htm [žiūrėta 2010 03 17]
32. Lietuvos Respublikos Konstitucijos, 1992. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm> [žiūrėta 2010 03 17]
33. LR Socialinės apsaugos ir darbo ministro patvirtintas “Socialinės globos normų aprašas”, įsakymu Nr. A1-46, 7 priedas, 2007. Prieiga per internetą: <http://www.socmin.lt/index.php?2144196468> [žiūrėta 2010 03 17]
34. LR Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas „Dėl socialinių paslaugų katalogo patvirtinimo“ Nr. A1-93. Valstybės žinios 2006, Nr. 43-1570. Prieiga per internetą: <http://www.socmin.lt/index.php?-304390462> [žiūrėta 2010 02 04]
35. LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Socialinis pranešimas 2007 m. Prieiga per internetą: <http://www.socmin.lt/index.php?-1476373227> [žiūrėta 2010 04 21]
36. LR Socialinių paslaugų įstatymas Nr. X-493. Valstybės žinios, 2006, Nr. 17-589. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=270342&p_query=&p_tr2= [žiūrėta 2010 02 04]
37. LR Vidaus reikalų ministro įsakymas „Dėl asmens tapatybės kortelės išdavimo, keitimo, paskelbimo negaliojančia ir naikinimo tvarkos“, 2002 Nr. 513. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=193088 [žiūrėta 2010 03 17]
38. LR Vidaus reikalų ministro įsakymas „Dėl gyvenamosios vietos deklaravimo ir duomenų tvarkymo taisyklių ir gyvenamosios vietos neturinčių asmenų apskaitos taisyklių patvirtinimo“, 2007. Prieiga per internetą: http://zaliakalnis.kaunas.lt/informacija_norintiems_deklaruot.htm [žiūrėta 2010 03 17]
39. LR 2007 metų Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas, Nr. X-963, 2007. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=288973 [žiūrėta 2010 01 25]
40. Milnis M. Kaip išgyventi už 130 Lt? 2008. Prieiga per internetą: <http://www.infolex.lt/Portal/start.asp?act=news&Tema=1&str=20172> [žiūrėta 2010 01 14]

41. Penkaitis N. Skurdo ir socialinės atskirties scenarijus, 2007. Prieiga per internetą:
<http://www.balsas.lt/naujiena/176329> [žiūrėta 2010 01 14]
42. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Kas yra socialinis darbas? Prieiga per internetą:
<http://www.socmin.lt/index.php?1057341081> [žiūrėta 2010 05 14]
43. Socialinės apsaugos terminų žodynas. Prieiga per internetą:
http://www.sec.lt/pages/zodynas/index_.html [žiūrėta 2009 11 16]
44. Statistikos departamento prie LR Vyriausybės „Lietuvos ekonominės ir socialinės raidos 2010 m. katalogas“. Prieiga per internetą: <http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=1321> [žiūrėta 2010 02 27]
45. Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės, 2001. Prieiga per internetą:
<http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=1321> [žiūrėta 2010 02 27]
46. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, 1948. Prieiga per internetą:
<http://www.unhchr.ch/udhr/lang/lit.htm> [žiūrėta 2010 03 17]

Internetiniai šaltiniai užsienio kalba

47. Алексеева Л.С. Бездомные как объект социальной дискредитации, 2003. Prieiga per internetą:
<http://www.ecsocman.edu.ru/images/pubs/2007/10/15/0000313599/005.ALEXEEVA.pdf52>
[žiūrėta 2009 12 06]
48. Jażdżikowski M. Syndrom bezdomności, 2000. Prieiga per internetą:
<http://www.bratalbert.org.pl/bezdom/jazdzik.html> [žiūrėta 2009 11 19]
49. Карлинский И. Анализ социального и правового положения в бездомных в современной России. 2004. Prieiga per internetą:
http://homeless.ru/index.php?Itemid=201&id=94&option=com_content&task=view [žiūrėta 2009 10 27]
50. Социальные и правовые аспекты проблемы бездомности в России. По материалам межрегионального исследования, 2007. Prieiga per internetą:
http://www.homeless.ru/images/files/mib_ru.pdf [žiūrėta 2010 03 24]
51. Валерьевна Г. Социальный состав и основные проблемы Томских бездомных, 2002. prieiga per internetą: http://homeless.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=93&Itemid=201
[žiūrėta 201 02 10]

PRIEDAI

ANKETA

Gerbiamas respondente, ši anketa skirta išsiaiškinti Jūsų nuomonę apie Nakvynės namų veiklą: Jums teikiamų ir pageidaujamų socialinių paslaugų poreikį. Kiekvieno Jūsų nuomonė bei nuoširdūs atsakymai suteiks svarbios informacijos.

Tyrimą atlieka Vytauto Didžiojo Universiteto, socialinio darbo magistrantūros studijų studentė Sonata Verbauskienė. Ši anketa yra anonimiška, tyrimo duomenys bus pateikti apibendrintai, Jūsų suteiktos informacijos konfidencialumas garantuojamas.

Ačiū Jums už kantrybę ir bendradarbiavimą.

Atsakydami į klausimus pasirinkite tik vieną Jums labiausiai tinkanti atsakymą.

1. **Kaip ilgai neturite nuolatinės gyvenamosios vietos?**
 - iki 2 metų
 - nuo 2 iki 4 metų
 - nuo 4 iki 6 metų
 - nuo 6 iki 10 metų
 - Kita.....
2. **Kokia specialiaja socialine paslauga Jūs naudojotės?**
 - Laikino apnakvindinimo
 - Laikino apgyvendinimo (toliau atsakinėkite nuo 7 klausimo)
3. **Kelintą kartą naudojotės Nakvynės namuose teikiamomis specialiosiomis bei bendrosiomis socialinėmis paslaugomis?**
 - 1 kartą
 - 2 kartą
 - 3 kartą
 - Kita.....
4. **Kiek laiko naudojotės Nakvynės namuose teikiamomis specialiosiomis bei bendrosiomis socialinėmis paslaugomis?**
 - pirmą dieną/naktį
 - nuo 2 dienų/naktų iki 1 mėnesio
 - nuo 2 iki 6 mėnesių
 - nuo 7 iki 18 mėnesių
 - Kita.....

5. **Kokiomis teikiamomis bendrosiomis socialinėmis paslaugomis Jūs naudojotės Nakvynės namuose? (Į kiekvieną pateiktą klausimą atsakykite TAIP arba NE)**

Bendrosios socialinės paslaugos	TAIP	NE
5. 1. Informacijos suteikimo apie socialinio būsto nuomą		
5. 2. Konsultavimo sprendžiant asmenines problemas		
5. 3. Dokumentų sutvarkymo		
5. 4. Tarpininkavimo su kitomis institucijomis gaunant paslaugas		
5. 5. Tarpininkavimo įsidarbinimo klausimais		
5. 6. Socialinė psichologinė parama		
5. 7. Slaugos organizavimo		
5. 8. Aprūpinimo drabužiais ir avalyne		
5. 9. Maitinimo organizavimo		
5. 10. Laisvalaikio organizavimo		
5. 11. Asmens higienos (galimybės išsimaudyti, išsiskalbti rūbus ir kt.)		
5. 12. Kita (įrašykite)		

6. **Kaip šios anksčiau išvardintos bendrosios socialinės paslaugos teikiamos Nakvynės namuose patenkina Jūsų poreikius?**
 - labai
 - iš dalies
 - mažai
 - Kita.....

7. Kokių teikiamų bendrųjų socialinių paslaugų poreikį Jūs jaučiate Nakvynės namuose? (Į kiekvieną pateiktą klausimą atsakykite TAIP arba NE)

Bendrosios socialinės paslaugos	TAIP	NE
7. 1. Informacijos suteikimo apie socialinio būsto nuomą		
7. 2. Konsultavimo sprendžiant asmenines problemas		
7. 3. Dokumentų sutvarkymo		
7. 4. Tarpininkavimo su kitomis institucijomis gaunant paslaugas		
7. 5. Tarpininkavimo įsidarbinimo klausimais		
7. 6. Socialinė psichologinė parama		
7. 7. Slaugos organizavimo		
7. 8. Aprūpinimo drabužiais ir avalyne		
7. 9. Maitinimo organizavimo		
7. 10. Laisvalaikio organizavimo		
7. 11. Asmens higienos (galimybės išsimaudyti, išsiskalbti rūbus ir kt.)		
7. 12. Kita (įrašykite)		

8. Ar Jūs žinote, kokiomis socialinėmis paslaugomis bei lengvatomis turite teisę naudotis?

- Taip Ne

9. Ar Jums pakanka informacijos apie Nakvynės namuose teikiamas socialines paslaugas?

- Taip Ne

10. Ar Jums pakanka informacijos apie X mieste teikiamas socialines paslaugas?

- Taip Ne

11. Kokios socialinės paslaugos Jums šiuo metu labiausiai reikia?

- Tarpininkavimo gaunant socialinę pašalpą
 Nemokamo maitinimo organizavimo
 Gydytojų/ slaugos organizavimo
 Tarpininkavimo įsidarbinant
 Tarpininkavimo susirandant gyvenamąją vietą
 Nereikia jokios

Kita.....

12. Ar kas nors paskutiniu metu Jums padėjo?

- Padėjo savivaldybė
 Padėjo darbo birža
 Padėjo nevyriausybinės organizacijos
 Padėjo giminės, vaikai, pažįstami
 Padėjo Nakvynės namų socialiniai darbuotojai
 Nieks nepadėjo
 Pagalbos nereikėjo

Kita.....

13. Kaip vertinate socialines paslaugas teikiamas Nakvynės namuose?

- Labai gerai
 Gerai
 Patenkinamai

Blogai

Labai blogai

14. Ar rekomenduotute kitam žmogui be nuolatinės gyvenamosios vietos, naudotis Nakvynės namuose teikiamomis socialinėmis paslaugomis?

- Taip Ne

15. Kaip vertinate Nakvynės namų socialinių darbuotojų darbą?

- Labai gerai
 Gerai
 Patenkinamai
 Blogai
 Labai blogai

16. Kaip dažnai bendraujate su Nakvynės namų socialiniais darbuotojais?

- 1 kartą ir daugiau kartų per dieną
 rečiau nei 5 kartus per savaitę
 rečiau nei 5 kartus per mėnesį
 Netenka bendrauti

Kita.....

17. Jūsų manymu, kokia priežastis nulėmė tai, kad Jūs praradote nuolatinę gyvenamąją vietą?

- Nuolatinę gyvenamąją vietą praradau dėl išsiskolinimų
 Nuolatinės gyvenamosios vietos netekau po skyrybų
 Nuolatinės gyvenamosios vietos netekau grįžęs iš įkalinimo įstaigos
 Nuolatinės gyvenamosios vietos niekada neturėjau

Kita.....

18. Koks pagrindinis veiksnys įtakoja Jūsų besitęsiančią benamystę?

- Neturėjimas šeimos narių, artimųjų
- Ilgalaikis nedarbas
- Teistumas
- Neįgalumas
- Priklausomybė nuo alkoholio
- Priklausomybė nuo narkotikų
- Kita.....

19. Pagrindinis Jūsų pragyvenimo šaltinis:

- Pastovus darbas
- Atsitiktiniai darbai
- Gaunama senatvės pensija
- Gaunama pensija dėl neįgalumo
- Gaunama vienkartinė pašalpa
- Pajamos gautos pardavus antrines žaliavas
- Pragyvenimas iš labdaros
- Kita.....

20. Jūsų gaunamų pajamų dydis per mėnesį?

- iki 130 Lt/mėn.
- nuo 130 Lt/mėn. iki 350 Lt/mėn.

- nuo 350 Lt/mėn. iki 800 Lt.mėn.
- virš 800 Lt/ mėn.

Kita.....

21. Ar Jūs turite įgijęs profesiją?

- Taip
- Ne

22. Jūsų išsilavinimas:

- Pradinis
- Pagrindinis
- Vidurinis
- Profesinis
- Aukštasis (neuniversitetinis)
- Aukštasis (universitetinis)
- Kita.....

23. Šeimyninė padėtis:

- Nevedęs
- Vedęs
- Išsiskyręs
- Gyvenu nesusituokęs
- Našlys
- Kita.....

24. Jūsų amžiusm.

Eil. Nr.	Socialinės globos normų turinys	Socialinės globos normų charakteristikos
I sritis. Paslaugos paskyrimas, planavimas ir asmens apgyvendinimas		
1.	Socialinės rizikos suaugusiam asmeniui (toliau vadinama – asmuo) užtikrinama galimybė susipažinti su laikino gyvenimo namais	<p>1.1. Asmeniui prieinama informacija apie laikino gyvenimo namus, paslaugų teikimo sąlygas, personalą ir kita.</p> <p>1.2. Asmuo pagal pageidavimus ir suderinęs su laikino gyvenimo namų administracija, prieš pradėdamas teikti jam socialinę globą, gali apsilankyti laikino gyvenimo namuose. Norėdamas geriau susipažinti su laikino gyvenimo namais, asmuo gali būti apgyvendintas juose bandomajam laikotarpiui.</p> <p>1.3. Asmeniui garantuojama, kad su juo bus detalčiai aptarta ir suderinta, koku būdu bus siekiama jo problemų sprendimo, išsamiai paaiškinama socialinės globos teikimo eiga ir turinys</p>
2.	Asmeniui užtikrinama socialinės globos tikslingumas, paremtas išsamiu ir visapusišku asmens poreikio vertinimu, laikantis socialinės globos skyrimo procedūros	<p>2.1. Socialinė globa laikino gyvenimo namuose pradedama teikti pagal asmens prašymą ir, kai socialinę globą organizuoja savivaldybė, savivaldybės sprendimą skirti asmeniui trumpalaikę socialinę globą laikino gyvenimo namuose, teisės aktų nustatyta tvarka įvertinus asmens socialinės globos poreikį.</p> <p>2.2. Trumpalaikė socialinei globai nakvynės namuose gali būti apgyvendinami darbingo amžiaus socialinės rizikos asmenys, kurie elgetauja, valkatauja, piktnaudžiauja alkoholiu, yra linkę įsitraukti į nusikalstamą veiklą ar dėl kitų priežasčių esantys socialiai atskirti, tačiau yra motyvuoti integruotis į visuomenę.</p> <p>2.3. Trumpalaikė socialinei globai krizių centruose, laikino apgyvendinimo įstaigose motinoms ir vaikams gali būti apgyvendinti darbingo amžiaus asmenys, patyrę ar kuriems yra iškilęs pavojus patirti psichologinę, fizinę ar seksualinę prievartą, nepilnamečių motinos su savo nepilnamečiais vaikais ir kiti socialinės rizikos asmenys.</p> <p>2.4. Tame pačiame pastate negali būti teikiama socialinė globa skirtingos socialinės rizikos asmenims (pvz., psichologinę, fizinę ar seksualinę prievartą patyrusioms moterims ir linkusiems įsitraukti ar įsitraukusiems į nusikalstamą veiklą vyrams).</p> <p>2.5. Į laikino gyvenimo namus negali būti priimami asmenys, sergantys aktyviaja tuberkulioze, ūmiaisiais infekciniais, somatiniais bei kitais susirgimais, galinčiais kelti grėsmę kitų laikino gyvenimo namuose gyvenančių asmenų sveikatai (jeigu įstaigų nuostatai nenumato kitaip).</p> <p>2.6. Asmeniui užtikrinama, kad laikino gyvenimo namuose bus išsamiai įvertinti socialinių įgūdžių ugdymo, kiti poreikiai, atsižvelgiant į asmens individualias savybes bei ypatumus, susijusius su amžiumi, lytimi, asmens psichologine būkle, socialine rizika, etnine kilmė, kalba, religija, rasine priklausomybe ir kita. Tais atvejais, kai asmuo yra apgyvendinamas</p>

		<p>kartu su savo nepilnamečiais vaikais, yra įvertinami ir jų poreikiai. Užtikrinamas paties asmens ir visų reikalingų specialistų dalyvavimas asmens poreikių vertinimo procese.</p> <p>2.7. Detaliai vertindami asmens poreikius, laikino gyvenimo namai įvertina savo galimybes suteikti asmeniui reikalingas paslaugas. Jei laikino gyvenimo namai neturi galimybių suteikti asmeniui reikalingų paslaugų, jie tarpininkauja, kad asmuo būtų nukreiptas į kitą jam reikalingą socialinių paslaugų ar sveikatos priežiūros įstaigą. Apie tai turi būti informuota savivaldybė, priėmusi sprendimą skirti trumpalaikę socialinę globą (tais atvejais, kai asmuo apgyvendinamas savivaldybės sprendimu). Šiuo atveju tęsti socialinės globos teikimą laikino gyvenimo namuose leidžiama tik gavus raštišką asmens sutikimą.</p> <p>2.8. Asmeniui užtikrinama, kad, pasikeitus jo (kartu apgyvendintų nepilnamečių vaikų) sveikatos būklei ar kitoms aplinkybėms, bus inicijuojamas asmens socialinės globos poreikio pervertinimas</p>
3.	Asmeniui garantuojamas sutarties, atitinkančios jo geriausius teisėtus interesus, pasirašymas	<p>3.1. Socialinė globa teikiama pagal asmens ir laikino gyvenimo namų sutartį, kurioje numatomos socialinės globos teikimo sąlygos, turinys, trukmė, abiejų šalių teisės, pareigos, atsakomybė, kitos sąlygos.</p> <p>3.2. Asmuo jam priimtina forma iki sutarties pasirašymo turi būti supažindinamas su laikino gyvenimo namų vidaus tvarkos taisyklėmis ir kitais laikino gyvenimo namų veiklą reglamentuojančiais dokumentais.</p> <p>3.3. Asmuo informuojamas, kad sutartis gali būti nutraukta asmens ar laikino gyvenimo namų iniciatyva. Asmuo žino, kad prieš nutraukiant sutartį bus informuotas pats asmuo ir savivaldybė, priėmusi sprendimą skirti trumpalaikę socialinę globą (tais atvejais, kai asmuo apgyvendinamas savivaldybės sprendimu). Sutartis nutraukiama tik įsitikinus dėl asmens saugumo</p>
4.	Asmeniui pagal įvertintus poreikius sudaromas individualus socialinės globos planas (toliau vadinama – ISGP)	<p>4.1. Asmens poreikiams tenkinti sudaromas ISGP, kuriame pateikiama detali informacija apie asmenį, jo aplinką, šeimą, kartu apgyvendintus nepilnamečius vaikus, informacija iš sveikatos priežiūros specialistų apie asmens sveikatos būklę, emocinę būklę ir socialinės rizikos lygį, numatoma, kokiomis priemonėmis bus siekiama socialinės globos uždavinių įgyvendinimo, detalizuojamos paslaugos (socialinės, sveikatos priežiūros, psichologinės ir kitos), kurios asmeniui bus teikiamos, rašomos žymos apie periodiškai vykdomą ISGP peržiūrą (kokie buvo pokyčiai, kas patikslinta) ir kita.</p> <p>4.2. Laikino gyvenimo namai garantuoja asmens ISGP parengimą laiku, užtikrindami visų reikalingų specialistų dalyvavimą.</p> <p>4.3. Sudarant ar peržiūrint ir tikslinant ISGP, yra užtikrinamas asmens, visų reikalingų specialistų, esant poreikiui, laikino gyvenimo namų tarybos atstovų dalyvavimas.</p> <p>4.4. Asmeniui užtikrinama, kad laikino gyvenimo namai, planuodami ir teikdami socialinę globą, nuolat bendradarbiauja su sveikatos priežiūros, įdarbinimo, švietimo ir kitų institucijų specialistais</p>
5.	Asmeniui teikiamų paslaugų efektyvumas užtikrinamas	<p>5.1. Asmeniui užtikrinama, kad ISGP bus nuolat ir operatyviai peržiūrimas bei patikslinamas, atsižvelgiant į asmens sveikatos būklės pasikeitimus ar kitas pasikeitusias aplinkybes.</p> <p>5.2. Peržiūrėtame ISGP turi būti pateikta socialinės globos teikimo laikotarpiu pasiektų rezultatų analizė, įvertinami asmens poreikių pokyčiai bei numatomos naujos priemonės, susijusios su šių poreikių tenkinimu</p>

<p>periodiškai peržiūrint ir patikslinant ISGP</p>	
<p>II sritis. Asmens socialinės integracijos organizavimas</p>	
<p>6. Asmeniui teikiama socialinė globa skatina ir užtikrina jo socialinę integraciją</p>	<p>6.1. Asmeniui socialinė globa teikiama padedant ugdyti socialinius įgūdžius ir stiprinti motyvaciją įveikti iškilusias socialines problemas, organizuojant pagalbą, suderintą su švietimo, ugdymo, sveikatos priežiūros priemonėmis, taip pat užtikrinant rūpinimąsi asmens asmeniniu (šeimos) gyvenimu ir dalyvavimu darbo rinkoje.</p> <p>6.2. Asmeniui teikiama pagalba ir tarpininkaujama, kad būtų atkurti socialiniai ryšiai su šeima, artimaisiais giminaičiais ir bendruomene.</p> <p>6.3. Skatinamas asmens savivertės augimas, motyvacija pačiam spręsti savo problemas. Asmeniui padedama ugdyti socialinius įgūdžius: stiprinti savikontrolę, kontroliuoti emocijų, jausmų ir elgesio raišką, suprasti atsakomybę už savo veiksmus.</p> <p>6.4. Asmeniui užtikrinamas laisvalaikio organizavimas, įvertinant jo poreikius (sveikatos būklę, turimus rizikos faktorius ir kita) bei laikino gyvenimo namų galimybes.</p> <p>6.5. Asmeniui užtikrinama, kad teikiamos socialinės globos trukmė yra pakankama neatidėliotinoms asmens problemoms spręsti.</p> <p>6.6. Teikiant socialinę globą, asmuo skatinamas dalyvauti pagalbos sau grupėse.</p> <p>6.7. Formuojami asmens darbiniai įgūdžiai, vykdoma darbo terapija. Darbingo amžiaus asmeniui padedama įsidarbinti.</p> <p>6.8. Asmeniui su specialiaisiais poreikiais teisės aktų nustatyta tvarka užtikrinamos būtinos specialiosios pagalbos priemonės.</p> <p>6.9. Asmuo žino, kad, esant reikalui, laikino gyvenimo namai tarpininkaus dėl reikalingos teisinės pagalbos, įdarbinimo ir kitų socialinės integracijos priemonių.</p> <p>6.10. Asmeniui užtikrinama, kad iki socialinės globos teikimo laikino gyvenimo namuose laikotarpio pabaigos bus aptarta galima socialinė rizika, sutvarkyti asmens išvykimo iš laikino gyvenimo namų dokumentai ir susisiekti su asmens gyvenamosios vietos savivaldybe, atsakinga už tolimesnę to asmens socialinę integraciją (tais atvejais, kai asmuo apgyvendinamas savivaldybės sprendimu)</p>
<p>7. Asmeniui užtikrinama s maitinimo, sveikatos priežiūros, buitinių paslaugų ir kitų paslaugų prieinamumas, nuolat skatinant</p>	<p>7.1. Asmeniui sudaromos sąlygos pačiam pasigaminti maistą, savarankiškai atlikti kitus buitinius darbus pagal laikino gyvenimo namų vidaus tvarkos taisyklėse ar kituose laikino gyvenimo namų veiklą reglamentuojančiuose dokumentuose nustatyta tvarka.</p> <p>7.2. Tais atvejais, kai laikino gyvenimo namai maitinimą organizuoja centralizuotai, užtikrinama, kad asmuo gautų jo sveikatos būklę bei jo individualius fiziologinius poreikius atitinkantį, reikiamą kiekį energetinių verčių bei reikiamą kaloringumą turintį maitinimą. Atsižvelgiant į asmens sveikatos būklę, užtikrinamas asmeniui reikalingas maisto racionas, maitinimo dažnumas.</p> <p>7.3. Asmeniui garantuojamas pirmosios medicinos pagalbos suteikimas.</p> <p>7.4. Asmeniui užtikrinamas sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumas sveikatos priežiūros</p>

<p>patį asmenį būti aktyvų rūpinantis savo buitimi ir gerove</p>	<p>sistemą reglamentuojančių teisės aktų nustatyta tvarka.</p> <p>7.5. Tais atvejais, kai dėl krizinių situacijų kartu su asmeniu laikino gyvenimo namuose apgyvendinami jo nepilnamečiai vaikai, teisės aktų nustatyta tvarka jiems turi būti užtikrintas reikalingų sveikatos priežiūros, maitinimo, ugdymo ir kitų paslaugų organizavimas.</p> <p>7.6. Atsižvelgiant į asmens sveikatos būklę, pomėgius, įvertinus turimus rizikos faktorius ir laikino gyvenimo namų galimybes, jis skatinamas bei motyvuojamas pagal savo pasirinkimą aktyviai ir turiningai leisti laisvalaikį.</p> <p>7.7. Esant būtinumui, tarpininkaujama asmeniui, kad jis būtų aprūpintas apranga, avalyne ir kitais daiktais</p>
--	--

III sritis. Asmens teisių užtikrinimas ir apsauga

<p>8. Užtikrinamos asmens teisės, nepažeidžiant jo privatumo bei orumo</p>	<p>8.1. Asmeniui užtikrinama, kad jo, kaip asmenybės, teisės laikino gyvenimo namuose nebus pažeistos, ir tai nepriklauso nuo asmens rasės, religijos, lyties, seksualinės orientacijos, tautybės, kalbos, kilmės, pilietybės ir socialinės padėties, amžiaus, įsitikinimų ar pažiūrų, priklausomybės politinėms partijoms ir asociacijoms bei kitų aplinkybių.</p> <p>8.2. Asmuo turi teisę išsakyti nuomonę ir pagrįstus pageidavimus dėl jo gyvenamojo kambario kaimyno (-ų) pasirinkimo.</p> <p>8.3. Asmens saugumas užtikrinamas nepažeidžiant jo privatumo bei orumo, jo gyvenamajame kambaryje nenaudojant stebėjimo kamerų ar kitų slaptų stebėjimo priemonių.</p> <p>8.4. Esant būtinumui, asmuo gali būti perkeltas į kitą kambarį ar apgyvendintas su kitu asmeniu (-ais –imis), tačiau tik apie tai iš anksto pranešus asmeniui ir gavus jo sutikimą.</p> <p>8.5. Tais atvejais, kai asmuo į laikino gyvenimo namus atvyksta su nepilnamečiais savo vaikais, jie apgyvendinami tame pačiame kambaryje (-iuose).</p> <p>8.6. Laikino gyvenimo namuose užtikrinama apsauga nuo smurto, išnaudojimo, diskriminacijos, įžeidinėjimų, prievartos. Siekiant užtikrinti asmens saugumą, visi nelaimingi įvykiai, susiję su asmens sveikatos būklės pablogėjimu ar teisių pažeidimais, yra registruojami, analizuojamos juos sukėlusios priežastys ir priimami sprendimai, kaip jų išvengti ateityje.</p> <p>8.7. Užtikrinama, kad yra gerbiamas asmens individualumas. Palaikoma asmens iniciatyva, noras aptarti iškilusias problemas kartu su laikino gyvenimo namų darbuotojais, esant poreikiui – ir kitais specialistais, nuolat užtikrinant asmenį kad jis bus suprastas.</p> <p>8.8. Asmuo gali pasimatyti su pageidaujama asmenimis, remdamasis laikino gyvenimo namų vidaus tvarkos taisyklėse ar kituose laikino gyvenimo namų veiklą reglamentuojančiuose dokumentuose nustatyta tvarka, jei tai nepažeidžia asmens, kitų asmenų ar personalo teisių ir nekelia grėsmės jų saugumui.</p> <p>8.9. Asmeniui užtikrinama galimybė nestebint pašaliniams pasinaudoti ryšio (telefono, el pašto ir kt.) paslaugomis. Jeigu tokia galimybė, siekiant užtikrinti asmens interesus, asmeniui yra apribojama, apribojimo atvejais, priežastys ir motyvai turi būti paaiškinti asmeniui ir pažymėti ISGP.</p> <p>8.10. Asmuo gali turėti savo asmeninių daiktų, jam užtikrinamos galimybės savarankiškai tvarkyti savo pinigus ir kitas materialines vertybes laikino gyvenimo namų vidaus tvarkos taisyklėse ar kituose laikino gyvenimo namų veiklą reglamentuojančiuose dokumentuose</p>
--	---

		<p>nustatyta tvarka.</p> <p>8.11. Siekdami užtikrinti asmens saugumą, laikino gyvenimo namai garantuoja asmeniui buvimo įstaigoje slaptumą, o esant būtinybei, ir asmens apsaugojimą nuo galinčių jam daryti žalą asmenų. Esant poreikiui, užtikrinamas ir kartu gyvenančių asmens nepilnamečių vaikų saugumas laikino gyvenimo namuose ir už jų ribų.</p> <p>8.12. Laikino gyvenimo namuose asmeniui tarpininkaujama, kad jis atliktų pilietines pareigas teisės aktų nustatyta tvarka</p>
IV sritis. Aplinka ir būstas		
9.	Asmeniui garantuojama saugi ir jo poreikiams tenkinti tinkama laikino gyvenimo namų aplinka bei būstas	<p>9.1. Laikino gyvenimo namų vieta turi būti nesunkiai pasiekama visuomeniniu transportu ir skatinti asmens socialinę integraciją į bendruomenę.</p> <p>9.2. Asmeniui užtikrinama, kad laikino gyvenimo namų teritorijos, bendro naudojimo patalpų bei gyvenamųjų patalpų išplanavimas ir įrengimas atitinka laikino gyvenimo namų paskirtį, šio tipo statiniams galiojančias statybos projektavimo, sanitarines-higienines, darbų ir priešgaisrinės saugos normas ir reikalavimus bei tenkina asmenų poreikius.</p> <p>9.3. Asmeniui užtikrinama saugi, apsaugota nuo pašalinių asmenų, galinčių daryti jam žalą, laikino gyvenimo namų teritorija.</p> <p>9.4. Asmens gyvenamosios patalpos turi būti artimos namų aplinkai.</p> <p>9.5. Asmuo, turintis specialiųjų poreikių, yra aprūpinamas reikalingomis techninės pagalbos priemonėmis bei saugumą garantuojančia įranga, jam užtikrinama pritaikyta aplinka, reikalinga kasdieniniam gyvenimui bei paslaugoms gauti</p>
10.	Asmuo naudojami kasdieniniai gyvenimui būtinomis patalpomis, kuriose užtikrinamas jo privatumas ir orumas	<p>10.1. Asmeniui garantuojamas patalpų išplanavimas ir išdėstymas, atitinkantis teisės aktų nustatytus higienos reikalavimus ir užtikrinantis sąlygas trumpalaikiai socialinei globai teikti. Asmeniui užtikrinama, kad laikino gyvenimo namuose, be gyvenamųjų kambarių, laisvalaikio organizuoti skirtų patalpų, yra asmens priėmimo į laikino gyvenimo namus patalpos, atskiros patalpos, skirtos individualiems pokalbiams, savarankiškam maisto gaminiams bei kitos. Patalpos aprūpintos visais reikalingais, tinkamos ir saugios fizinės būklės baldais ir inventoriu.</p> <p>10.2. Asmuo gyvena šiltose, gerai vėdinamose ir tinkamai apšviestose patalpose, atitinkančiose teisės aktų nustatytus higienos reikalavimus.</p> <p>10.3. Asmeniui užtikrinama, kad asmens higienos patalpos – tualetai, prausimosi / maudymosi patalpos – yra lengvai ir greitai pasiekiamos, patogios naudotis, garantuojančios privatumą.</p> <p>10.4. Esant poreikiui, asmuo aprūpinamas būtinosiomis higienos priemonėmis.</p> <p>10.5. Asmuo yra motyvuojamas ir jam sudaromos sąlygos (vieta, įranga ir priemonės) dalyvauti kuriant higienišką aplinką – pačiam skalbti savo drabužius, tvarkyti savo gyvenamąjį kambarį ir prižiūrėti laikino gyvenimo namų patalpų švarą</p>
V sritis. Personalas		
11.	Socialinę globą	11.1. Asmeniui užtikrinama, kad esamas personalo skaičiaus ir laikino gyvenimo namų gyventojų santykis būtų toks, kad garantuotų teikiamos socialinės globos kokybę ir

	teikiančio personalo struktūra yra suformuota atsižvelgiant į asmenų skaičių, jų poreikius, socialinę riziką	<p>tinkamą laikino gyvenimo namų veiklos organizavimą.</p> <p>11.2. Asmeniui garantuojama, kad ISGP yra įgyvendinamas užtikrinant pakankamą personalo (socialinių darbuotojų ir jų padėjėjų, sveikatos priežiūros specialistų, psichologų, teisininkų), teikiančio paslaugas, skaičių, atitinkantį teisės aktų nustatytus reikalavimus ir asmens poreikius.</p> <p>11.3. Užtikrinama, kad tais atvejais, kai asmens veiksmai kelia pavojų jam pačiam ir kitiems, jo saugumo interesais naudojamos priemonės nepažeis asmens teisių ir jo teisėtų interesų ir bus vykdomos tik į laikino gyvenimo namų vidaus tvarkos taisyklėse ar kituose laikino gyvenimo namų veiklą reglamentuojančiuose dokumentuose nustatytais atvejais.</p> <p>11.4. Laikino gyvenimo namai užtikrina asmeniui kokybišką socialinės globos teikimą visą parą, numatydami teisės aktų reglamentuotą personalo ir asmenų, gaunančių socialinę globą, santykį dieną ir naktį</p>
12.	Asmens poreikių tenkinimą užtikrina kvalifikuota specialistų komanda, kurioje dirba tinkamas asmenines savybes dirbti su socialinės rizikos suaugusiais asmenimis turintis personalas	<p>12.1 Asmeniui užtikrinama, kad laikino gyvenimo namų vadovas turi aukštąjį išsilavinimą bei žinių pedagogikos, psichologijos, vadybos, socialinio darbo srityse ir yra įgijęs vadovo atestacijos pažymėjimą teisės aktų nustatyta tvarka.</p> <p>12.2. Asmeniui užtikrinama, kad paslaugas teikia personalas (socialiniai darbuotojai ir jų padėjėjai, sveikatos priežiūros specialistai, psichologai, teisininkai), turintis teisės aktuose nustatytą reikiamą profesinį išsilavinimą, išklauses mokymus, įgijęs licencijas, atestacijos pažymėjimus teisės aktų nustatyta tvarka.</p> <p>12.3. Asmeniui užtikrinama, kad jam paslaugas teikiantis personalas nuolat kelia savo kvalifikaciją bei įgyja naujų žinių, reikalingų darbe. Personalui sudaroma profesinį tobulėjimą motyvuojanti aplinka bei galimybės kelti profesinę kvalifikaciją.</p> <p>12.4. Asmeniui užtikrinama, kad personalas savo darbe vadovaujasi bendražmogiškos etikos normomis ir atitinkamų profesijų etikos kodeksais.</p> <p>12.5. Asmeniui užtikrinama, kad savanorių teikiamos paslaugos yra kokybiškos. Savanorių veikla yra kolegiskai prižiūrima specialistų.</p> <p>12.6. Asmeniui užtikrinama, kad, priimant į darbą specialistus, išsamiai ir kompleksiskai bus vertinamas jų tinkamumas teikti paslaugas socialinės rizikos suaugusiems asmenims.</p> <p>12.7. Personalas yra apmokytas krizių intervencijų technikos, susipažinęs su suaugusių socialinės rizikos asmenų psichologinių, fizinių, socialinių problemų ypatybėmis.</p> <p>12.8. Laikino gyvenimo namų administracija personalui užtikrina priemonių, padedančių apsisaugoti nuo užkrečiamų ligų, taikymą.</p> <p>12.9. Siekiant asmens problemas spręsti kompleksiskai, užtikrinamas personalo komandinis darbas.</p> <p>12.10. Personalas ir asmens santykiai grindžiami abipusės pagarbos, tarpusavio supratimo ir susitarimo principais</p>
13.	Asmeniui užtikrinamas nuolatinis ir efektyvus institucijų, būtinų jo	<p>13.1. Asmeniui užtikrinama, kad, įgyvendindami ISGP, laikino gyvenimo namai bendradarbiaus su sveikatos priežiūros, švietimo, teisėsaugos, įdarbinimo ir kitomis institucijomis, kurių paslaugos asmeniui bus reikalingos pagal asmens poreikių specifiką.</p> <p>13.2. Asmuo yra tikras, kad, baigiantis jo gyvenimo laikino gyvenimo namuose laikotarpiui, bus tarpininkaujama dėl pagalbos jam tęstinumo</p>

	socialinei integracijai, bendradarbiavimas	
VI sritis. Valdymas ir administravimas		
14.	Laikino gyvenimo namai turi visus reikalingus ir teisės aktuose nustatytus dokumentus	<p>14.1. Užtikrinama, kad socialinę globą asmeniui teikia laikino gyvenimo namai, turintys visus laikino gyvenimo namų steigimą ir veiklą reglamentuojančius dokumentus.</p> <p>14.2. Užtikrinamas su asmeniu susijusios informacijos ir dokumentų tvarkingas kaupimas jo byloje bei joje esamos informacijos konfidencialumas</p>
15.	Laikino gyvenimo namuose palaikoma ir skatinama personalo nuolatinio tobulėjimo bei kokybės siekimo aplinka	<p>15.1. Personalui sudaroma profesinį tobulėjimą motyvuojanti aplinka ir galimybės kelti profesinę kvalifikaciją.</p> <p>15.2. Skatinamos personalo iniciatyvos tobulinti komandinį darbą, ieškant efektyvių pagalbos būdų ir formų asmens problemoms spręsti.</p> <p>15.3. Asmeniui teikiamų paslaugų kokybę užtikrina personalui teikiama reguliari ir kokybiška laikino gyvenimo namuose dirbančių kolegų, kitų specialistų pagalba.</p> <p>15.4. Asmeniui užtikrinama socialinės globos kokybė ir socialinės globos normų laikymasis laikino gyvenimo namams nuolat atliekant socialinės globos atitikties socialinės globos normoms įsivertinimą teisės aktų nustatyta tvarka.</p> <p>15.5. Asmuo turi galimybę susipažinti su socialinės globos atitikties socialinės globos normoms vertinimo išvadamis ir rekomendacijomis, kurias pateikia Socialinių paslaugų priežiūros departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos teisės aktų nustatyta tvarka</p>
16.	Vyrauja geranoriška ir konstruktyvi reakcija į skundus ir pageidavimus, asmuo žino, kad jis turi teisę kreiptis į laikino gyvenimo namų administraciją,	<p>16.1. Asmuo yra supažindintas su savo teise kreiptis į laikino gyvenimo namų administraciją ar personalą dėl laikino gyvenimo namuose teikiant socialinę globą iškilusių problemų ir į institucijas už laikino gyvenimo namų ribų dėl įvykusios ar galimos fizinės, psichologinės, materialinės ar finansinės, seksualinės prievartos, diskriminacijos ar kitų asmens teisių pažeidimų.</p> <p>16.2. Asmeniui ir personalui užtikrinama laikino gyvenimo namų administracijos palaikanti konstruktyvi reakcija sprendžiant teikiant socialinę globą iškilusias problemas.</p> <p>16.3. Asmeniui užtikrinama laikino gyvenimo namų personalo operatyvi, geranoriška reakcija į jo skundus ir suteikiama pagalba sprendžiant juose keliamus klausimus.</p> <p>16.4. Laikino gyvenimo namuose sudaromos sąlygos veikti laikino gyvenimo namų tarybai, galinčiai teikti pasiūlymus administracijai ir daryti įtaką įstaigos veiklai.</p> <p>16.5. Asmeniui garantuojama, kad laikino gyvenimo namų valdymas ir administravimas yra nuolat tobulinamas, reguliariai apsvairstant laikino gyvenimo namams aktualių teisės aktų pakeitimus, naujus gerosios praktikos pavyzdžius, aptariant socialinės globos atitikties socialinės globos normoms vertinimo ir laikino gyvenimo namų įsivertinimo išvadas ir</p>

	<p>personala, kontrolės ir kitas institucijas, išsakyti savo nuomonę bei pageidavimus dėl jam teikiamų paslaugų</p>	<p>rekomendacijas</p>
<p>17.</p>	<p>Laikino gyvenimo namų veikla grindžiama skaidrumo, atskaitomybės, informuotumo principais</p>	<p>17.1. Laikino gyvenimo namai rengia ir reguliariai atnaujina informacinį biuletinį, kuriame pateikiama informacija apie laikino gyvenimo namus, paslaugų teikimo sąlygas, personalą ir kita.</p> <p>17.2. Socialinė globa organizuojama vadovaujantis laikino gyvenimo namų strateginiu bei metiniu veiklos planais, rengiamais įtraukiant asmenis ir bendruomenę.</p> <p>17.3. Siekdami teikti efektyvias ir kokybiškas paslaugas, laikino gyvenimo namai bendradarbiauja su Socialinių paslaugų priežiūros departamentu prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos bei kitomis kontrolės institucijomis.</p> <p>17.4. Laikino gyvenimo namai užtikrina ataskaitų ir kitos informacijos pateikimą steigėjui bei kitoms institucijoms teisės aktų nustatyta tvarka</p>